

Євген ГОЛИБАРД

Два крила людини: наука і релігія

...Альберт Ейнштейн вигукнув з обуренням: «Бог не грає в кості!»
Великий фізик цим хотів сказати, що Бог не кидає кубик або монетку
і не чекає, що потім випаде.

На цю репліку відгукнувся інший великий фізик – Нільс Бор: «Альберте,
припини, нарешті, вказувати Богу, що Він має робити! Якщо квантова
теорія не справила на тебе приголомшливого враження,
ти її просто не зрозумів»

Євген ГОЛИБАРД

**Два крила людини:
наука і релігія**

*Мислення є основою культури,
головним чинником
кожної діяльності*

Видавництво «Фенікс»
Київ-2021

УДК .....
Г' ....

Євген Голибард

Г' ?? Два крила людини: наука і релігія. / Голибард Євген. – Київ: «Фенікс». 2021. – 000 с., іл.

ISBN 978-966-136-826-1

Наука і релігія – це два величезні простори для мислення і вдосконалення людини, людства і всієї космічної цивілізації. Попри те, що у кожному з цих просторів функціонують свої поняття, критерії і фахівці, вони обоєільно створюють можливості для розвитку людини у позитивному напрямку.

В епоху космічних польотів, науковий і релігійний світогляди не суперечать один одному, а розвиваються паралельно, взаємно доповнюючись та маючи кожен свою сферу раціонального застосування.

Книгу підготовлено з метою просвітництва широкого кола читачів і вона призначена для заповнення певної прогалини в системі виховання, зокрема школярів і студентів.

УДК .....

ISBN 978-966-136-826-1

© Голибард Є., 2021

© Приходько О., дизайн, верстка, 2021

© Видавництво «Фенікс», 2021

Тема з варіаціями

«Бідний думкою багатіє», — так кажуть, але розуміють це не всі однаково. Розуміють, переважно, в негативному сенсі, з критичним підтекстом щодо бідного мрійника, котрий, замість робити конкретний бізнес, поринає у пусто-порожні міркування.

Маю іншу точку зору щодо думання, розмірковування, мислення.

По-перше, **мислення** — це головна функція людини. Тому, згідно з класифікацією видів живого, людину так називають — *homo sapiens* — *людина мисляча*.

Щоправда, у деяких старих словниках цю назву перекладено, як *людина розумна*. Звичайно, серед нас є також і розумні люди. Але це якраз залежить від того, як конкретний *homo sapiens* вміє продуктивно, творчо мислити.

По-друге, мислення, зокрема продуктивне, правильне мислення, збагачує людину передусім інтелектуально, а потім і фінансово. Очевидний переконливий приклад — Ілон Маск, котрий збагатився і став мультимільярдером саме завдяки правильному (або, як дехто нині модно висловлюється, щоб видаватись розумним, — *креативному*) мисленню.

Продуктивне, творче, *правильне* мислення (мислення згідно з певними *правилами*) гарантує успіх і створює новацийні продукти: ідеї, гіпотези, теорії, відкриття, винаходи, прогресивні організаційні та управлінські рішення.

Просвітницькою діяльністю (зокрема на підставі власних досліджень) займаюсь давно: формально — як журналіст, викладач і член Товариства «Просвіта», а неформально — використовуючи і створюючи відповідні приводи. Тому, з власного досвіду, не маю ілюзій щодо сприйняття новацій.

Як стверджував Г. Д. Гачев:

«Кожен, навіть найменший акт позитивної творчості — це суперництво з усім буттям. Ми наважувомось оголосити це буття недосконалим, бо в ньому немає того, що ми беремося в ньому створити».

Переважає більшість громадян (і не лише так званих «пересічних», а й осіб з науковими ступенями) сприймає новачі із застереженнями і, навіть, з протидією. Такою є структура суспільства. Щоб проілюструвати цю ситуацію, пропоную набрати у Google *Формула Голибарда*. Проте, попри сумний досвід, продовжую йти під гаслом Томаса А. Едісона:

«Найважливіша мета цивілізації — навчити людей правильно мислити».

Отож автор цієї книжки вчиться сам і намагається вчити інших.

Внаслідок багаторічних наукових досліджень, розробок, методик, проєктів конструкцій машин, організаційних систем і практики викладання (з метою навчити слухачів мислити за певними правилами мислення), автор видав відповідний підручник — **Основи технології системного мислення**.

Про суть предмету **Технологія системного мислення (ТСМ)**, піде мова у шостій главі книги. Ця *технологія* дає можливість подивитись на факти, явища та інформацію з позиції певних правил, логіки закономірностей і раціонального, продуктивного мислення.

Але *системне мислення* не буде повним, тобто недостатньо системним, якщо поряд з раціональними поняттями, ми не будемо враховувати поняття ірраціональні, передусім — духовні.

Релігія виконує дуже важливу, суспільно корисну, виховну функцію — *допомагає людям усвідомити сенс життя*, вийти за межі видимого світу і почуватись щасливими, маючи спокій в душі та порядок у власному оточенні.

Проте, за словом *релігія* (у його соціальному значенні),

стоїть велика сукупність різноманітних конфесій. Деякі з них ведуть діяльність з виразним політичним спрямуванням і не поспішають виборсуватись з архаїчних догм.

Конфесійне розмаїття також не сприяє духовному збагаченню людей, навіть тих, котрі вважають себе християнами. Єдине, що (а головне — хто) втішає у цьому розмаїтті, це сам Ісус Христос:

«Як Отець Мене знає, так і Я Отця знаю, і власне життя Я за вівці кладу. Також маю Я інших овець, які не з цієї кошари, Я повинен і їх припровадити. І Мій голос почують вони, і буде отара одна й Один Пастир!» (Йо 10, 15–16).*

Тобто, у перспективі, буде одна об'єднана християнська спільнота, в якій не буде поділу на «правих», «правильніших» та їм подібних ортодоксів.

Давно пора перестати наливати молоде вино у старі міхи.

Не має сенсу ігнорувати двохтисячорічний досвід людства, наукові досягнення та практику освоєння новацій впродовж нової ери після Воскресіння Сина.

Треба нарешті подивитись на Творця не як на дідугана-чарівника (махнув паличкою і все сталося), а як на науковця, дослідника, інженера і керівника потужної науково-дослідної, проектно-конструкторської та впроваджувальної системи всесвітнього метagalактичного рівня.

Творець всього видимого і невидимого давно заслужив на це визнання, а ми — на розуміння Його творчої лабораторії. ТСМ може в цьому допомогти.

Наука і Релігія — це два міцних крила для інтелектуального і духовного польоту людини: крило світоглядне і крило інструментальне. Кожне з цих крил достатньо міцне своєю аргументацією, підтримкою і переконаністю своїх adeptів, але полетіти у майбутнє можна лише на обох крилах.

---

* Тут і далі — скорочені посилання на відповідні фрагменти з книг Святого Письма.

Наука і релігія — два величезні простори для мислення і вдосконалення людини, людства і всієї космічної цивілізації. Попри те, що у кожному з цих просторів функціонують свої поняття, критерії і фахівці, вони обопільно створюють можливості для розвитку людини у позитивному напрямку.

В епоху космічних польотів, науковий і релігійний світогляди не суперечать один одному, а розвиваються паралельно, взаємно доповнюючись та маючи кожен свою сферу раціонального застосування.

Упродовж понад 2000 років текст Біблії залишається незмінним, натомість змінюються можливості людини у сфері пізнання світу і суперечливого використання знань на добро і на зло.

Головним є те, що нині позитивно змінюються можливості мислення, розуміння і взаєморозуміння між людьми. Творчість стає усвідомленою необхідністю і сенсом життя для щоразу більшої частини людей.

Ісус Христос чітко висловив своє відношення до творчого мислення у притчі про таланти, що їх дав хазяїн своїм слугам: одному — п'ять, другому — два, третьому — один. Причому, хазяїн нічого не сказав слугам про те, що мають з цими талантами робити. Дав *«кожному за його здібність, і від'їхав»*.

Євангеліст Матей записав зі слів Ісуса, що той, хто отримав п'ять талантів, *«негайно пішов і орудував ними, і придбав другі п'ять талантів»*.

Найважливішими, ключовими словами у цьому фрагменті розповіді є слова, що зазначають функції, які поклав на себе перший слуга: *«негайно пішов і орудував ними»*. Як саме слуга *орудував*, Ісус у своїй розповіді не уточнює. Але функція *«негайно пішов»* свідчить про те, що цей слуга не марнував часу і *«орудував ними»*, тобто використовував надані йому таланти для збільшення добра.

Натомість слуга, котрий отримав один талант, не взявся *орудувати* цим талантом, а закопав його у землю. Коли повернувся хазяїн, він наказав: *«А нікчемного слугу того викиньте у темряву кромішню»* (Мт 25, 14–30).

На прикладі слуги, який закопав свій талант, Ісус жорстко осуджує тих хомо сапієнсів, котрі не використовують подаровані їм мізки для вдосконалення життя, зокрема за допомогою освоєння нових знань.

Процес вдосконалення життя полягає не лише у поглибленні розуміння Святого Письма, а й у вмінні *раціонально мислити*, згідно з певними правилами мислення, для практичної реалізації добрих намірів у повсякденній трудовій діяльності.

У добре організованій системі спокійно працюють методи і факти на основі моралі, а в погано організованій — бентежать душу та псують нерви характери і припущення на основі лукавства.

Цього нас вчать Роджер Бекон, св. Ігнатій Лойола, Мартін Лютер, Рене Декарт, Генріх Альтшуллер, кс. Кароль Войтила (св. Іван Павло II), кс. Едвард Станек та багато інших послідовників Ісуса Христа.

Ця книжечка народилась з текстів передач авторської програми «Наука і Релігія», підготовлених для ефіру на хвилях Світлого Радіо «Еммануїл».

Просвітницька діяльність цього Радіо у сфері духовних, історичних і виховних знань на основі Святого Письма, має високий авторитет у широких колах зацікавлених громадян і не викликає сумнівів.

Разом з тим, саме в рамках просвітництва, існує об'єктивна потреба подальшого розширення цієї тематики, зокрема шляхом розгляду важливих понять, фактів та осіб не тільки з релігійних, а й з раціональних, наукових позицій та досягнень науки і науковців.

Поеднання ірраціонального і раціонального підходів на шляху пізнання Істини не суперечить прогресивним тенденціям у сфері розвитку світогляду і, за задумом змісту книги, має сприяти усуненню упереджень між релігійною вірою у Всевишнього і усвідомленим світським розумінням Його діяльності.

Адже Бог, створивши людину за Божим образом і подобою, та заклавши людині в голову найдосконаліший біологічний комп'ютер, розраховує не лише на вміння людини читати Біблію і заглиблюватись у прочитане.

Бог розраховує також на те, що й людина розвиватиме свої творчі здібності й, спираючись на доробок Творця та Його закони, створюватиме новації, що удосконалюватимуть цей світ і життя в ньому.

Мета цієї книжечки — збільшити чисельність допитливих і активних громадян за рахунок заохочення їх до *творчого мислення*. Ідея і зміст видання спрямовано на широку аудиторію, без обмежень, передусім — на молодь, на інтелектуально і суспільно активних читачів, а особливо на тих, котрі вважають себе атеїстами.

Саме атеїстам має бути цікаво ознайомитись з раціональним підходом до розуміння світу і його духовної складової, зокрема — з позицій *Технології системного мислення*. Адже власне для *мислення* Бог створив homo sapiens — *людину думаючу, мислячу*.

А про що думаємо, про що мислимо ми, коли віруючи в Бога, проголошуємо: «*Вірую в єдиного Бога, Отця-Вседержителя, Творця Неба і Землі, і всього видимого і невидимого*» — ?

Чи уявляємо собі Його, *Вседержителя* — який має вигляд, чим конкретно займається, як планує і чим наповнює свій день у вічності?

Дехто досі задовольняється твердженням, що Творця Неба і Землі не можна побачити, а отже, замість образу Бога, мають у своїй свідомості білу пляму, порожнечу.

Добре, нехай людина мисляча не в змозі побачити, але ж уявити може! Не будемо братися уявляти *Автора всього видимого і невидимого* безмежжя. Обмежимося уявою лише про *Творця Неба і Землі*.

Дехто уявляє (і зображує!) Бога-Творця, як дідуса з чарівною паличкою. Махнув паличкою: «Хай буде світло!» — і сталося. Махнув паличкою: «Роди, земле, всяку траву і дерева зі смачними плодами!» — і сталося...

Ні, Бог — не чарівник, і діяв не сам. Не будемо охоплю-

вати думкою все Небо. Візьмемо хоча б нашу Сонячну систему.

Перед тим, як її створити в натурі, треба було спочатку виконати складні космологічні і астрофізичні розрахунки стосовно кількості планет, їх мас, періодів обертання навколо Сонця і навколо їх осей, визначити траєкторії їх орбіт та тисячі інших параметрів системи.

А потім ще стабільно/динамічно підвісити ці планети, разом із Сонцем, навечно у просторі Галактики.

А Сонце?! Треба ж було з дивовижною точністю розрахувати режим роботи і енергетичний баланс цього термоядерного реактора та гарантувати його безперебійну, постійну, саморегульовану, надійну роботу у встановленому режимі упродовж тисячоліть!!!

Тут немає місця для жодної чарівної палички, бо Сонце — це очевидний для всіх факт практичної реалізації високих досягнень у галузі ядерної фізики.

Навіть важко собі уявити, який величезний обсяг розрахунків виконав міжгалактичний науково-виробничий колектив на чолі з Богом, перед тим, як створити на нашій планеті необхідні умови для існування фауни і флори та життєдіяльності людини.

Взяти хоча б проблему нахилу вісі обертання нашої планети Земля. Здається, можна було б зовсім не нахилити вісь, нехай би була вертикальною, розташованою перпендикулярно до площини екліптики. У такому разі, клімат і погода на кожній паралелі були б незмінними, не було б динаміки оновлення умов життя.

Бо якщо не було б нахилу земної вісі, тоді не було б меридіональної циркуляції повітря, тобто не було б оновлюючих континентальних і міжконтинентальних вітрів та океанічних течій.

Зокрема не було б сезонних міграцій птахів, риб, тварин і комах. Не було б можливості відпочинку та омолодження ґрунту і рослин у міжсезоння, бо не було б сезонів і міжсезоння.

Швидко захиріли б та втратили б силу всі життєдайні обставини і учасники планетарного метаболізму.

А що було б, якби вісь нашої планети була б майже паралельною до площини екліптики? Тоді б кліматичні умови на Землі були б дуже схожими на нинішні марсіанські, або й гірші.

Нинішній кут відхилення земної вісі від вертикального положення становить майже 23,5 градусів. Відповідно, кут між нахиленою віссю і площиною обертання навколо Сонця становить близько 66,5 градуса. Саме ці параметри є оптимальними для динаміки життєдіяльності планети і всього, що існує на ній.

Є оптимальними, позаяк обумовлюють поміркований режим меридіональної циркуляції повітряних мас, а отже, гарантують ламінарну зміну сезонів і раціональну циклічність в організації життя на планеті Земля.

Збільшення відхилення земної вісі хоча б на пів градуса, викликає катастрофічні зміни в атмосфері, зокрема тайфуни і урагани.

Настав час, коли слід наближатись до Бога не лише в молитвах і прославленнях, а й в усвідомленні та освоєнні знань, втілених у Його словах, діяннях і творіннях.

Сподіваюсь, що представлення наукової логіки, на тлі логіки натхненного Слова Божого, сприятиме формуванню та збагаченню системних уявлень громадян про світ, зміцнить нашу віру і піде на користь всім.

У доброму шляху, з Богом у душі й порядком у голові!

Творчість являє собою процес створення моделей, для яких не існувало предмета за межами розуму. Це стоїть як технічних систем (речей), так і моделей зі слів і образів, втілюваних у формі знаків.

Процес творчості починається з формування моделі-мети, моделі задачі, що стимулюється потребою. Це здійснюється шляхом перебору наявного «банку моделей», які мають зв'язок з цією першочерговою потребою. Моделі вибирають з підсвідомості, і цей процес підпорядковується законам самоорганізації.

Микола Амосов

1. Новатори на тлі суспільного невігластва

Цю першу з циклу бесід на тему «Наука і Релігія», присвячено порівнянню основних світоглядних концепцій та особам, котрі, не зважаючи на перешкоди, розвивали прогрес нашої цивілізації.

У світі сучасних людей існують два світоглядні твердження і, відповідно, два протилежних погляди стосовно Всесвіту, його створення і життя в ньому: *безособово-еволюційний* і *особово-раціональний*.

Апологети безособово-еволюційного твердження вважають, що світ створився сам, з так званого «первісного хаосу», шляхом випадкових комбінацій. Це атеїстичне твердження про безособово-еволюційне походження життя спирається на гіпотезу про можливість *випадкового* утворення на планеті Земля простих вуглеводневих сполук.

Сполук, що, як вважають прибічники цієї гіпотези, *самі собою* виникли з первісного хіміко-фізичного хаосу, з подальшим їх розвитком у примітивні, а потім — *еволюційно* — у складні органічні системи, зокрема й в людину.

Зрозуміло, що таке пояснення навряд чи може задовольнити навіть тих, котрі беруться в нього вірити. Дехто навіть вважає, що вигідно бути атеїстом, бо це означає бути незалежним, а хтось, навіть, ховається у мушлю свідомого невігластва: «Менше знаєш — краще спиш».

Натомість твердження про Божественне походження Всесвіту, і всього життя на Землі, спирається не лише на Святе Письмо, а й на досягнення науки. Спирається на творчий доробок допитливих вчених, серед яких бачимо багато осіб віруючих, релігійних провідників і діячів різних конфесій.

Зрештою, серед членів Церкви Христової, ніколи не бракувало людей освічених, котрі проводили серйозні наукові

дослідження і, попри всі заборони, створювали винаходи та виконували просвітницьку роботу. Віра у Творця зміцнювала їх наукове мислення усвідомленням відповідальності.

Видатний французький математик Еміль Борель був сином протестантського пастора. Саме тому, в три роки від народження, він освоїв основи геометрії, в одинадцять став ліцеїстом, у сімнадцять — студентом, у 22 роки — викладачем університету, а у 26 — професором. Серед його численних нагород — Орден Почесного Легіону та Медаль за віру і мужність.

Е. Борель не афішував своїх релігійних переконань, але делікатно і науково розкритикував гіпотезу про можливість *випадкового* утворення життя, порівнявши цю гіпотезу з гіпотезою про дактилографуючих мавп.

Він чисельно визначив ймовірність того, що група мавп, маючи достатню кількість літер, випадково набере Велику французьку енциклопедію. Тому, оцінюючи можливості еволюції, Е. Борель зазначив: «Пора вже запитати себе, чи можуть ці міркування відповідати чомусь для нас реальному».

«Знання — це сила!» — вислів належить ченцю-францисканцю Роджеру Бекону, викладачеві Оксфордського університету, засновнику дослідницького напрямку в науці, котрий 1242 року винайшов порох, поклавши початок створенню і застосуванню вогнепальної зброї.

Р. Бекон прожив 80 років, з яких 10 років поневірявся у вигнанні та 14 провів у в'язниці, тому що був не лише великим алхіміком, а й великим мислителем.

Чернець Бекон, як філософ, фізик і богослов, залишив по собі велику творчу спадщину і, випередивши час своїми проектами, написав: «Можна побудувати пристосування для плавання без веслярів. Можна зробити вози, що рухатимуться з небаченою швидкістю, без коней. Можна створити літаючі машини...» Його найважливіший твір — *Opus maius* — це конспект всіх галузей знань. Р. Бекон створив сучасний календар, впроваджений через триста років папою Григорієм III, а тому названий григоріанським.

Історія людства — це безперервна трагедія великих вчених і винахідників, котрі, щоб подарувати людству свої відкриття, постійно мусили долати труднощі, які їм створювали впливові невігласи за підтримки неосвіченої сірої більшості. Як казав Еврипід: «Великому суджено великі випробування».

Істини, які відкривали новатори, перед тим як стати здобутком суспільства, сприймалися як дурість, ересь, чортівня, а тому творців оточували ворожістю, переслідували, засуджували до страти.

Ніхто не хотів допомогти в реалізації чудових винаходів механіка Івана Кулібіна. Ніхто не бажав розібратись у працях великого математика Евариста Галуа. У божевільню запроторили і сховали від суспільства відкривача закону збереження енергії Роберта Майєра.

Намагались вкрасти винахід, пригнічували і прагнули забрати пріоритет першодрукаря Йоганна Гутенберга, котрий 1441 року створив увесь типографський процес. Він навчився відливати літери для набору, розробив шрифти, винайшов прилад для заливання матриць, створив спеціальний прес для друку на папір, розробив типографський сплав і типографську фарбу.

Великий астроном і математик середньовіччя Улугбек (Мухаммед Тарагай) 1441 року завершив роботу над «Новими астрономічними таблицями», що вміщували відомості про 1019 зірок; координати 700 з них було приведено вперше.

Точність його даних вражає навіть у наші дні: цифрові значення наведених ним синусів і тангенсів відповідають нинішнім показникам до восьмого знаку після коми. Улугбек також виклав теорію руху планет і описав понад сто систем літосчислення, які існували у середньовіччі. За наказом власного сина, він був обезголовлений.

Лише у другій половині XX століття було схвалено існування у Всесвіті «чорних дірок», що їх наприкінці XVIII століття відкрив Джон Мічелл, скромний священослужитель з англійського містечка Торнхіл. Геолог за освітою, він описав механізм землетрусів, визначив приро-

ду земного магнетизму, пояснив феномен перемінних зірок.

Законодавець неба, астроном Йоганн Кеплер, ім'ям якого названо відкриті ним три закони руху планет навколо Сонця, мусив поневірятися по містах Німеччини, перебиваючись випадковими заробітками.

24 травня 1543 року, в день смерті Міколая Коперніка, у Фромбергу опубліковано книгу цього славного поляка — «Про обертання небесних сфер».

Це не іронія долі великого борця за правду, а трагічний приклад типової байдужості та заздрості неосвіченої маси до науки і новаторів.

1736 року в Англії скасовано закон про боротьбу проти відьом. З цього приводу Ричард Бентлі зазначив: «До зменшення кількості випадків «чарівництва» призвело не вільнодумство, а розвиток філософії і медицини. Треба дякувати за це не атеїстам, а Бойлям і Ньютонам».

Відомі діячі культури Франції жорстоко висміяли видатного інженера Александра Густава Ейфеля, автора вежі, яка нині стала славетним символом Парижа.

Терпіли численні знущання та погрози винахідник дирижабля граф Цепелін, винахідник двигуна внутрішнього згорання Рудольф Дизель, геніальний інженер-електрик Нікола Тесла.

Славнозвісний український економіст Василь Леонтьєв, який розробив математичний метод міжгалузевого балансу при плануванні національного господарства (метод «кошти-випуск»), мусив 1926 року емігрувати до США, де він впровадив свій метод, за що згодом отримав Нобелівську премію з економіки.

Відповідаючи на запитання українського журналіста, — «Що заважало впровадити цей метод в Україні?», В. Леонтьєв зазначив: «У вас відсутня атмосфера суспільного визнання і підтримки людей, здатних щось самостійно створити, організувати, впровадити».

Археолог Говард Картер, котрий відкрив легендарну гробницю Тутанхамона, підбиваючи підсумки своєї багаторічної боротьби проти невігластва, зазначив: «У сфері моралі людство досягло значно менше успіхів, ніж ми це собі уявляємо».

Характерно, що саме громадяни-атеїсти, як правило, не прочитали Біблію, не сприймають її серйозно і не вважають її вислідом Божого натхнення. Не раз довелось чути насмішкувате: «Як це — Бог створив світ упродовж одного тижня!?»

Оце якраз воно і є — войовниче невігластво. Адже Біблія не свідчить, що Бог створив земне життя упродовж семи днів, а лише зазначає дні, коли Творець щоразу підводить підсумки на закінчення чергового етапу творення: «*І побачив Бог, що воно добре*» (Бут 1, 10–12...).

Навіть дошкільнята знають, що для того, щоб «...*вивела земля з себе рослини: траву, що розсіває насіння за своїм родом, і дерева, що родять плоди з насінням у них, за їхнім родом*» (Бут 1, 12), треба «*за їх родом*» чекати від кількох місяців до декількох років.

Творець, впроваджуючи свої плани створення земного життя, також довго чекав на завершення реалізації чергового розділу його проекту. І це стосується не лише рослин, які від часу їх створення й донині демонструють нам факт безперервного існування матеріалізованої Божої ідеї. І ростуть вони так само довго, як і в часи їх створення.

Шановні пані та панове атеїсти! Конституційне право на свободу переконань не гарантує вашим душам уникнути зустрічі з Богом після закінчення земного шляху. І тоді що ви Йому скажете?...

На жаль, Бог-новатор ще не набув належного широкого визнання в нашому суспільстві. *Великий тлумачний словник сучасної української мови* розкриває це поняття так: «**Бог**. У релігійних віруваннях — творець, що створив світ і керує ним та вчинками людей».

Отже, досі в Україні офіційно вважається, що Бога фактично немає, що це міф, який існує лише «у релігійних віруваннях» деяких громадян.

А як вважаєте ви, шановні пані та панове?

Що пропонуєте зробити для поширення знань про Всесвіт і про його Творця не лише серед тих, котрі беруть участь «у релігійних віруваннях»?

Як маємо допомогти невірющим і зневіреним?

2. Акваріум

Розумними хочуть бути всі: сивочолі науковці та школярі-початківці, віруючі та атеїсти. Проте далеко не кожному з них вдається зрозуміти світ і себе самого у цьому світі, бо нерідко натикаються на труднощі розуміння/нерозуміння.

Особливо, якщо мешкають у країні, де держава сором'язливо дистанціюється від визнання Бога і де офіційно схвалюють лише, так званій, *матеріалістичний* світогляд.

Світогляд матеріалістичний пропонує дуже простий підхід і примітивне рішення, а саме: все, що кожна людина може відкрити, зауважити, відчутти сама або за допомогою приладів, створених людиною, — все це насправді існує. А все інше вважається вигаданим, фантастичним, ірраціональним, містичним.

При тому, що слова *іраціональний* і *містичний* мають у суспільстві неоднозначні трактування, зокрема й в негативному сенсі.

Як бачимо, матеріалістичний світогляд визнає світ не таким, яким світ є в його цілісності, а визнає лише його частку, яка, на даний момент, може бути відносно зрозумілою для людини.

Відносно зрозумілою для людини, котра цього світу не створила, прийшла у вже існуючий світ й досі не має абсолютної певності про те, у який спосіб та коли сама з'явилась на Землі.

На ці питання дає відповідь Біблія та ще й Отці Церкви, котрі вважають, що віра у Творця і в Його творіння має приходити до людини, як персональна Благодать Бога.

Атеїсти, дивлячись на щасливих вірян, що у неділю виходять з храму, й собі також хочуть радіти. Але, на разі,

Бог не вкладається в їхні раціональні атеїстичні міркування.

Отож сидить атеїст, *раціонально розмірковує* і чекає *осяяння* Благодаттю віри. А осяяння ніяк не приходять.

Тому спробуємо пояснити ситуацію саме з раціональних позицій. Для успіху наших роздумів приймемо *три аксіоми*.

Аксіома перша: Світ функціонує згідно з законами фізики, хімії, біології і психофізіології, на яких цей світ був створений.

Святе Письмо узагальнює цей факт двома принциповими поняттями: **Мудрість** — «*Перед усіма речами створено мудрість, і розважливий розум — від віку...*» (Сир 1, 1–10) і **Слово** — «*Споконвіку було Слово, і з Богом було Слово, і Слово було — Бог... Ним постало все, і ніщо, що постало, не постало без Нього...*» (Йо 1, 1–4).

Отже, перед тим, як Творець почав створювати, Він *мудро і розважливо* встановив відповідні правила і вимоги для існування *усіх речей* та їх функціонування. А потім Він матеріалізував *Слово*, тобто реалізував проект, який був *споконвіку*, і згідно з яким *постало все*.

Для сучасних науковців, інженерів, медиків, філософів, філологів ці два кардинальні поняття мають означати, відповідно:

— створення необхідних передумов для проектування, зокрема опрацювання *мудрої законодавчої бази* та її імплементація у просторі розуміння;

— розробка *проекту системи «Світ»* та його впровадження у часі й просторі існування.

Очевидно, що в даному разі, йдеться про *проект* створення світу (*Слово*) згідно з *законами* функціонування цього світу; законами, попередньо опрацьованими Автором-Творцем (*Мудрість*).

Упродовж всієї історії, люди намагались й надалі намагаються відкривати і застосовувати ці закони Творця, та створювати і впроваджувати проекти на основі цих законів. Бо кожен проект — це образ майбутнього об'єкта (системи).

Інколи проект може видаватись фантастичним, але це не означає, що його неможливо здійснити. Що сказали б наші предки в епоху неоліту, якщо б побачили айфон, який нині має кожен школяр?

Аксіома друга: Елементарними частинками в системі функціонування світу і всіх його складових є реполі (речовини, оснащені різноманітними полями сил).

Будь-яка речовина, якщо вона не має поля сил, є мертвою, бо не може виконувати жодних функцій. Натомість речовина, яка оснащена відповідним полем, є активним, живим об'єктом у системному світі.

Отже, життя — це різноманітні форми взаємодії реполів між собою та з навколишнім середовищем.

Криголам не здатен зрушити з місця, а тим паче зламати лід, якщо для виконання своєї головної функції не матиме відповідного поля сил (механічних, хімічних, теплових, ядерних тощо). Праска не виконає своєї функції, якщо не матиме відповідного поля сил (теплого чи електричного).

Аксіома третя: Кожного творця можна принципово пізнати і окреслити через його творіння.

А отже й Творця всього видимого і невидимого можемо пізнати через наочні результати Його творчої роботи.

Для цього візьмемо певний ряд об'єктів видимого світу: пісок, воду, рослину, рибу, kota, дорослу людину та проаналізуємо їх як **реполі різного рівня досконалості**. Тобто розглянемо характерні риси життя на рівнях функціональної досконалості цих об'єктів та закономірності між ними.

Життя піску — як реполя — є найочевиднішою, найпростішою формою функціонування матерії. Впродовж дня пісок пляжу вбирає в себе теплове (оптичне і інформаційно-енергетичне) поле сил з сонячного випромінювання, нагромаджує в собі тепло і збільшує свій розмір.

Вночі, або під вітром, пісок віддає (випромінює) тепло у навколишній простір. Таке воно функціонування піску, каменя, скель, які навіть своєї форми самостійно не здатні змінити.

Життя води, як реполя, має більше можливостей функціонування. Вода може змінювати свою форму, проходити крізь пісок, акумулювати і віддавати тепло, та змінювати свій агрегатний стан — від твердого до газоподібного.

Закони взаємодії тепла і води є відомими від створення світу, проте перший рейс пароплава відбувся лише 1807 року після Христа.

Вода, порівняно до каменя, може мати і використовувати ширше інформаційно-енергетичне поле, але не може сама рости і розмножуватись.

Життя рослини характеризується ще ширшими можливостями функціонування, позаяк у рослину (як у реполь) Творець заклав більше різновидів матеріальних субстанцій (речовин) і більший діапазон інформаційно-енергетичних, хіміко-біологічних, оптичних полів.

Рослини здатні продуктивно використовувати пісок (ґрунт), воду, сонячні промені, реагувати на зовнішні чинники, зокрема на кліматичні, механічні, хімічні фактори і вміють розмножуватись.

Але рослини не вміють самостійно рухатись та змінювати своє місце перебування. Таким є світ рослин, який вміщує також світи води і піску.

Життя риб є в сотні разів багатшим від життя рослин. Маючи тіло, як складну структуру речовин і використовуючи кілька видів полів, риби здатні уникати небезпек, знаходити їжу, спілкуватись між собою, щороку мігрувати за тисячі кілометрів і безпомилково знаходити шлях до місця нересту.

Риби чудово розуміють та використовують пісок, воду, рослини, повітря, сонячне проміння, а також поля — оптичне, акустичне, хімічне, механічне, електричне тощо. Але риби не здатні зрозуміти, наприклад, kota який знаходиться поряд, але вище межі розуміння риб. Таким є світ риб.

Станом на 2021 рік, у найдосконаліших наукових центрах світу, вчені розробляють елементи штучного інтелекту. Але, поки що, його рівень є дуже далекий від рівня інтелекту риб.

Тим часом, у риб'ячому світі надалі тривають дискусії на тему *Чи існує над нами хтось досконаліший від нас? Чи правду кажуть, що той, хто над нами, це людина?*

Точну відповідь кожна риба отримає наприкінці...

Життя *кота* і його світ, порівняно до життя і світу риб, є багатшими за рахунок речовин і полів, принаймні тих, що потрібні для спілкування з людиною. Проте, маючи можливості жити поряд *homo sapiens*'а, кіт не здатен зрозуміти людину повністю. Бо подібно до піску, води, рослин і риб, кіт також має верхню межу можливостей пізнання світу, як системи взаємопов'язаних елементів різної досконалості.

Людина також має верхню межу можливостей пізнання, не зважаючи на те, що використовує найбільше видів матеріальних субстанцій і полів цього світу, включно з тими, які людина створила сама. Людина здатна виконувати сотні тисяч функцій, але чи вона здатна зрозуміти все?

Ні. Людина може зрозуміти лише те, що знаходиться на рівні і нижче її розумових здібностей.

Тому ніхто з людей не може бути цілком впевнений в тому, що *homo sapiens* є вершиною досконалості серед можливих реполів у Всесвіті. І тому у світі людей надалі тривають дискусії на тему *Чи існує хтось досконаліший ніж людина?*

Точну відповідь кожен *homo sapiens* отримає наприкінці...

І ось один чоловік видобув з землі залізну руду, виплавив метал і зробив з нього вальцьовану раму. Вставив у раму скло, що його виплавив з піску, ущільнив цементом, випеченим з вапняку. Покрив дно піском, влив відро води, висадив рослини, впустив рибок.

Все зробив сам. Створив *акваріум* — систему взаємопов'язаних елементів різної досконалості — малий світок у величезному Всесвіті. Зараз може взяти і перенести цей риб'ячий світ до іншої кімнати або на балкон.

Чоловік реалізував можливості свого рівня пізнання і функціонування на своєму рівні досконалості. Побудував

світ з підпорядкованих йому елементів, що знаходяться на нижче розташованих рівнях досконалості. Реалізував свої інтелектуальні здібності, згідно з можливостями розуміння зі своєї гори вниз — на своєму і нижчих рівнях.

І рибка, яка плаває в акваріумі, також розуміє себе, рослини, спілкується з ними та з іншими рибками, реалізуючи свої можливості розуміння життя зі своєї гори вниз. Рибка вірогідно вважає, що світ — це акваріум і що вона, рибка, є вершиною цього видимого для неї світу.

З точки зору рибки, саме так воно і є.

Рослина, що вчепилась коренями у пісок акваріуму, добре розвивається, випускає нові пагони, радісно схоплює скупі промені сонця. Вона розуміє себе, воду, пісок і тепло. Вона реалізує свої можливості розуміння і функціонування на своєму рівні досконалості, зі своєї гори вниз.

І так воно є завжди і скрізь від створення світу. Все на світі має природні можливості бачення і розуміння видимого для себе світу на своєму рівні й далі вниз, згідно із **закономірністю одностороннього спрямування можливостей розуміння світу.**

...Пізнім вечором господар дому вийшов на балкон, підняв голову і задивився на небо, повне зірок. Раптом уявив себе рибою, яка марно вдивляється через скло в інший світ, якого не здатна зрозуміти.

Подумав: щоб зазирнути поза нашу людську «шибку» і вийти за межу людських можливостей пізнання, та зрозуміти щось вище від нашого людського світку, кінче необхідно отримати благодатну допомогу згори, від Творця нашого земного *«акваріуму»* — нашого людського світу.

Світу, що є набагато більший від відра води, але також підпорядкований **закономірності одностороннього спрямування можливостей розуміння світу.**

А отже, існує межа пізнання для людини. І тому більша частина світу залишається невидимою.

Чи можна переступити цю межу? Можна, якщо поєднати творчі здобутки та зусилля науки і релігії.

3. Віра і наука на тлі Декалогу

Готуючи ці матеріали для широкої аудиторії, особливо розраховую на увагу свідомих, освічених, небайдужих громадян, котрі ще не визначили свого ставлення до Бога-Творця.

«Пізнайте правду і правда вас визволить» — цей цілком науковий вислів Ісуса Христа є одним з важливіших дороговказів для пізнання людини, суспільства і всієї Світобудови. Бо моральні засади поведінки людини (а передусім — її **мислення**) є тісно пов'язаними із законами існування Всесвіту.

Конституція України, серед інших основних прав громадян, закріпила також право кожного на **свободу совісті**. Тобто кожна особа, у кожному конкретному випадку (ситуації), має право діяти так, як їй підказує совість. Зокрема може вірити в існування Бога-Творця, а може не вірити.

Наприклад, професор Гарвардського університету Едвард Г. Боринг вважає, що: *«Сліпа віра завжди агресивніша ніж факти»*. Це якщо віра сліпа, фанатична. Натомість, як свідчать факти, серед відомих вчених світового рівня завжди було багато людей віруючих, а серед них — багато наших сучасників.

Професор з теоретичної фізики Нью-Йоркського університету Мічіо Каку стверджує: *«Я прийшов до висновку, що ми живемо у світі, який функціонує за правилами, створеними зовнішнім розумом»*.

Професор Каку вірить, що в світі немає випадковостей і всі події підкоряються чітким правилам. Вчений вважає, що такий стан речей можна пояснити тільки існуванням Бога і стверджує: *«Мені абсолютно ясно, що ми існуємо в просторі, який регулюється правилами, створеними універсальним розумом, а не випадковістю»*.

Мартін Джон Піс з британського Грешем-коледжу, автор понад 500 наукових трактатів в області астрономії та астрофізики, офіційно заявив, що останні наукові відкриття підштовхнули його на роздуми про те, що від атеїстичного світогляду необхідно відмовитися, бо Бог дійсно існує.

Вчений вважає, що тільки таким чином можна пояснити появу першої системи репродукування і зазначає: *«На сьогодні наука, незважаючи на численні відкриття, так і не спромоглася розгадати всі особливості ДНК-молекули. Цей надзвичайно мізерний за розмірами, а водночас надзвичайно складний механізм зберігає в собі настільки великий обсяг інформації, що просто не міг виникнути з ні звідки»*.

Згоден з колегою директор Міжнародного інституту прикладної та теоретичної фізики Анатолій Акімов. У своїх дослідженнях вчений стверджує, що Бог існує і люди можуть бачити Його дива. Він зазначає, що багато вчених-фізиків вірять і вірили в Бога, а після відкриттів Ісаака Ньютона, наука і релігія, по суті, об'єднались в один про-світницький комплекс.

Цікаві порівняння можливостей людського і *«зовнішнього розуму»* наводять М. Тринг і Е. Лейтгуйт у книзі *«Как изобретать?»* Зокрема вони пропонують два приклади (цитую):

«1951 року, коли було створено першу електронно-обчислювальну машину, її автор, Алан Тюринг, виконав розрахунки машини, яка мала б виконувати одне-єдине завдання — створювати собі подібних, тобто розмножуватись.

Ця машина мала б сама виготовляти всі необхідні компоненти, використовувати лише сонячну енергію і бути реальною на рівні техніки 1950-х років. Вчений дійшов висновку, що мінімальний об'єм такої машини мав становити половину земної кулі.

Наступного разу, коли будете ніжитись на сонці і помітите комашку (наприклад, Божу корівку), яка повзе по вашій руці, згадайте про те, що це маленьке

створіння легко виконує завдання, яке А. Тюринг поставив перед своєю машиною. Нам до цього ще йти і йти!

А ось вам простіший приклад. Уявіть собі, що уряд вибрав п'ять-шість кращих вчених, створив для них всі зручності й можливості виконувати всі необхідні дослідження та наукові експерименти.

Перед ними поставлено завдання: упродовж двох років створити пристосування, що безперервно видобуває воду з землі на площі 50 м² і глибини 2 м. Пристосування повинно отримувати енергію безпосередньо від сонця і не потребувати нагляду та ремонту упродовж не менше 100 років.

Маю великий сумнів, що у нашу просвітню епоху, вони придумують що-небудь, що хоча б віддалено нагадуватиме дерево. Подумайте про це!» (кінець цитати).

Можна навести сотні висловлювань відомих діячів науки і культури (а серед них — Тараса Шевченка, Івана Франка), котрі дійшли висновку про існування *«зовнішнього розуму»*, тобто Бога-Творця.

Відомий український астроном, доктор фізико-математичних наук, професор Іван Климишин, у своїй книзі *«Вчені знаходять Бога»*, зазначає: *«Від нас приховували, що більшість найвидатніших учених світу були і є глибоко віруючими, і це не заважало (і не заважає!) їм здійснювати важливі наукові відкриття»*.

Той, хто усвідомлює наявність *зовнішнього розуму*, може сподіватись на допомогу цієї Вищої Сили в добрих справах. Але для цього необхідно жити чесно, щоб не гнівити Творця і не деформувати, не руйнувати, не паскудити створений Ним світ.

Щонеділі, під час Служби Божої, віруючі люди виголошують Кредо: *«Вірую в єдиного Бога, Отця-Вседержителя, Творця Неба і Землі, й всього видимого і невидимого...»* А який світ є більший — видимий чи невидимий?

Цікаво, що і віруючі, і атеїсти дають на це запитання однакову відповідь. Проте атеїсти не можуть дати чіткої відповіді на інше запитання: *Яка людина сильніша — яка діє з Богом, чи яка діє без Бога?* Натомість віруючі чітко знають, що з Богом людина почувається впевненішою, спокійнішою, міцнішою.

Віруючі читають Святе Письмо, Біблію, що складається з 72 книг (45 книг Старого Завіту і 27 книг Нового Завіту). Біблія дуже стисло розповідає про те, як було створено світ, але дуже докладно — про те, як Творець вчив (й вчить нині) організовувати життя на основі Правди. Вчить тих, хто прислуховується до голосу власної совісті.

А щоб ми уважно слухали і правильно використовували голос власної совісті, Творець всього видимого і невидимого запропонував Декалог — Десять Заповідей:

1. Нехай не буде в тебе інших богів, окрім Мене.
2. Не промовляй марно Імені Господа, Бога твого.
3. Пам'ятай день святий святкувати.
4. Шануй батька твого і матір твою.
5. Не вбивай.
6. Не чини перелюбу.
7. Не кради.
8. Не свідчи неправдою на ближнього твого.
9. Не бажай жінки ближнього твого.
10. Не бажай нічого, що є власністю ближнього твого.

Декалог — це універсальний еталон порядності людини, критерій оцінки і самооцінки кожної особи, груп людей і всього суспільства.

Автор Декалогу вважає, що порушення будь-якої Його заповіді є гріхом.

Якщо певна особа, заради грошей, здатна піти на все, вона порушує першу Заповідь. Бо тоді не Бог, а гроші є божком для цієї особи.

Якщо, замість мобілізувати власні сили для виконання завдання, сподіваємося лише на Божу благодать, надто часто повторюючи Його Ім'я, ми марнуємо час. Бо Творець любить всіх людей, але лінивих — в останню чергу.

Якщо не шануємо батьків, тоді й Господь може не поділити нам належної уваги. Якщо певна особа краде, бреше і вбиває словом або вчинком на Землі, то не матиме місця для душі в Небі.

Якщо б всі люди на Землі виконували Декалог, тоді були б зайвими гори юридичної літератури та юридичні фірми, що намагаються виправити ситуацію внаслідок порушення Декалогу.

В основу Декалогу покладено важливу морально-етичну настанову Творця (Тов 4, 15), яку потім зазначив Ісус Христос у Нагірній проповіді: **Не чини іншим того, чого не бажаєш щоб інші чинили тобі** (Лк 6, 31; Мт 7, 12).

Декалог є найважливішою етичною нормою людства, а тому перебуває у центрі *релігійних* переконань особи і кожної спільноти.

А що воно таке — *релігія*? Це слово походить від лат. *re* — повернення, зміна напрямку дії, *ligare* — пов'язувати, з'єднувати, *liga* — зв'язок.

Тобто *релігія* — якщо спрощено — це форма двостороннього зв'язку між людиною і Творцем. Як кожен творець, так само і Творець всього видимого і невидимого, є безпосередньо зацікавленим у контактах зі своїми створіннями, а особливо — з людьми.

При цьому, Бог хоче, щоб ми не тільки вірили в Нього (у факт Його існування) та Йому, як джерелу всякої мудрості, але Бог також хоче, щоб ми Його **розуміли**. А для цього маємо зробити кілька кроків назустріч Творцеві та Його славетному Синові.

Головним засобом зв'язку з Богом є **молитва**. Молитву використовуємо не лише для того, щоб просити допомоги у Вищого Розуму, а й для того, щоб запропонувати щось від себе, чимось пожертвувати для доброї справи, без шкоди для інших.

Нумо, шановні пані та панове атеїсти! Спробуймо приміряти Декалог до себе. Поставмо собі запитання послідовно по кожній Заповіді: **Чи порушив (порушила) її думкою, словом, вчинком або недбалістю?**

Це може бути непроста й не завжди приємна розмова із

самим собою. Але лише у такий спосіб можемо контролювати себе на основі еталону порядності.

Час від часу варто повторювати цю справу розуму і серця, для спокою душі. Наприклад, ввечері, перед сном, коли робимо підсумок прожитого дня.

До речі, чи ви підводите підсумок добрих справ кожного вечора?

А чи плануєте добрі справи, що їх маєте виконати наступного дня?...

Вечірні години перед сном — це особливий, урочистий час, що єднає минуле з майбутнім, а тому він найкращий для особистої розмови з Богом.

Три потужних джерела підтримують у постійному русі механізм наукових досліджень, розвиток індустрії та всієї економіки в цілому: енергія, сировина і знання. Без цих трьох чинників людина не могла б існувати.

Кожен з них є життєво необхідним, проте кожен з них, певною мірою, здатен замінити один одного. Збільшення кількості сировини і матеріалів під час будівництва будинку, зменшує витрати енергії на його обігрів. Збільшення обсягів використання сонячної енергії сприяє зменшенню витрат нафтопродуктів. Використання знання у формі раціональних методів прийняття рішень зменшує витрати сировини і енергії.

Можливості збільшення обсягів сировини і енергії обмежені й вони постійно зменшуються. Лише людська думка є тим джерелом, який чим більше віддає, тим більше з нього черпають.

Знання виростають із знань і примножуються щоразу швидше. Тому знання — наше найбагатше, найважливіше і найцінніше джерело.

Нині головною проблемою у справі найповнішого використання цього інтелектуального джерела є не створення нових знань, а освоєння тих, які вже існують.

Фелікс Р. Патурі

4. Людина — шедевр Божої творчості. Особливості творення

Отже, поговоримо про Божу творчість, зокрема про наукову роль Творця, а також про деякі обставини і особливості творення.

Автор відомої атеїстичної теорії про походження видів Чарльз Дарвін, та його послідовники, ще й нині, в нашу космічно-квантову епоху, продовжують стверджувати, що людина — *homo sapiens* — походить від мавпи.

Войовничі атеїсти підняли теорію Дарвіна до рангу історичного факту і, на цьому міфі, побудували ідеологію комуністичної безвідповідальності.

Колись я був дуже здивований, коли побачив гімназійний атестат Володимира Ульянова (Леніна) з найвищою оцінкою *відмінно* за вивчення і знання предмета *Закон Божій*.

Як знаємо з подальшого, саме лицемірні відмінники, під проводом свого вождя, відкинули науку Творця, підняли прапор *дарвінізму* і взялися руйнувати життя під гаслом «*Хто був нічим, той стане всім!*» Відтак, ще й сьогодні можна прочитати і почути у медіях твердження про те, що «*мавпи — наші найближчі родичі*».

Якщо вже розглядати факти у їх нинішньому суспільному контексті, то «*наші найближчі родичі*» — це собаки і коти, які, за всіма показниками, давно стали членами наших родин.

З наукової точки зору, це явище є цілком логічним, нормальним і називається *конвергенція* — тобто зближення різних видів живої природи, що перебувають близько себе у спільному просторі, і формування у них схожих ознак поведінки.

Проте, це не означає, що між нами, собаками і котами є міжвидова спорідненість. *Генетика* чітко визначила всі складові і параметри спадковості, переконливо довівши, що з мухи може зродитись лише муха, з мавпи певного виду — мавпа саме цього виду, а з людини — лише людина.

Бласне у цьому полягає одне з важливих **обмежень**, закладених Творцем у Його створіння, а саме: *не може бути жодних можливостей для переходу одного виду в інший*. Завдяки цьому обмеженню, на планеті Земля утримується *природний* (тобто даний Богом при народженні) **екологічний баланс**, всі учасники якого функціонують у взаємній необхідності, зокрема й в інтересах людини.

Натомість для homo sapiensa, розробляючи загальний сценарій творення, Бог запланував особливу роль ще до народження людини: «...нехай вона панує над рибою морською, над птаством небесним, над скотиною, над усіма дикими звірями» (Бут 1, 26). Тобто, розробляючи проектну документацію для виготовлення першого при мірника homo sapiens'а, Творець спочатку визначив місце і функції людини в усій екологічній системі на планеті Земля.

Тоді ж, Творець визначив концепцію майбутньої людини: «Сотворімо людину на наш образ і на нашу подобу...» (Бут 1, 26). У цій заяві Творця про Його намір, є цікавий займенниковий аспект стосовно поняття **ми, наш**.

Адже добре знаємо, як себе представляв Творець Мойсееві і всім нам у першій Заповіді: «*Я — Господь, Бог твій, котрий вивів тебе з землі єгипетської. Не будеш мати інших богів крім Мене*».

У Книзі пророка Ісаї, Бог також чітко і однозначно представляє себе від першої особи: «*Я — Господь, і нема вже нікого, нема іншого Бога, крім Мене. Я тебе підперізую, хоч ти не знаєш Мене, щоб дізналися зо сходу сонця й з заходу, що крім Мене немає нічого; Я — Господь, і нема вже нікого, Я, що світло формую та темність творю, чиню мир і долю творю, Я — Господь, Який робить це все!... Питайте Мене про майбутнє, а долю синів Моїх й чин Моїх рук позоставте Мені! Я землю вчинив і ство-*

рів людину на ній, небеса? Я руками Своїми простяг і про їхні зорі звелів» (Іс 45, 4–7; 11–12).

Та й в інших випадках Бог говорив від першої особи в однині — *Я, Мене, Мною* тощо. Тоді чому на початку створення світу Творець вживає займенник *ми*? Мабуть тому, що Бог виступає від імені творчого колективу, якому було по силах, упродовж історично тривалого часу, виконати величезну роботу, записану в перших розділах книги Буття.

Це пояснення є цілком логічним, практичним і зрозумілим для нас, нинішніх, коли проводиться серйозна підготовка до експедиції на Марс. Мета експедиції — виконати на червоній планеті комплекс робіт, подібно до тих, що їх у перших розділах Біблії представив Бог, виявивши свій творчий колектив під займенником *ми*.

Тому, в наших з вами науково-практичних, творчих інтересах, слід вважати, що зазначене біблейське *ми* — це величезна науково-виробнича лабораторія, працівники якої, на чолі з Головним Конструктором Всесвіту, розробили і впровадили космічний проект організації життя на планеті Земля.

Відповідно, концептуальне твердження «*Сотворімо людину на наш образ і на нашу подобу...*» (Бут 1, 26), слід розуміти як заявку на проект людини, образ і подоба якої (наприклад, начерк, ескіз або схематичне зображення конструкції) були запропоновані розробниками проекту.

Це зовсім не означає, що розробники *Проекту «Людина»* обов'язково зняли кальку з Творця, тобто використали Його як прототип. Найвірогідніше, що вони розробляли дослідний *спецзразок* людини, призначений для конкретної участі у ризикованому, заздалегідь запланованому Творцем експерименті.

Нині, після декількох тисячоліть розвитку людства, мета Божого експерименту є цілком зрозумілою: **Визначити, чи (і наскільки) цей зразок *homo sapiens'a* є досконалий для серійного виробництва, використання і розповсюдження у Всесвіті.**

З цією метою Творець зробив людину повністю вільною

у виборі — роби, що собі хочеш, думай, вирішуй, вчись на помилках, набувай досвід, розвивай знання, експериментуй, пізнавай і вдосконалюй свій «акваріум» та себе самого.

Причому, Бог не кинув своє дітище напризволяще. Як знаємо з історії спасіння, Творець неодноразово втручався у процес експерименту, вводячи необхідні коректури, як у стан «акваріуму», так і в стан, свідомість та поведінку людини.

Найважливішою коректурою процесу виховання людини була просвітницька, земна місія Ісуса Христа, Сина Божого.

Одним з важливих наслідків діяльності Ісуса Христа стали 27 натхненних Ним творів Біблії Нового Завіту: чотири Євангелії, Діяння Апостолів та їх листи, книга Одкровення Йоана Богослова.

Новий Завіт — це хрестоматія про справжню самовіддану Любов, яка перемагає всі труднощі, перемагає зло, будує мир і щастя на Землі й на Небі.

Тому, на тлі цієї Любові, навряд чи логічно вважати, що Одкровення (у багатьох іншомовних перекладах — Апокаліпсис) розповідає про обов'язковий кінець світу.

За нашими нинішніми мірками — те, що побачив і описав Апостол Йоан в Одкровенні — це, скоріше за все, відеофільм про те, що *може статись* лише в тому разі, якщо люди не поєднуються у взаємній Любові, у відповідальності за наш «акваріум».

Це фільм-попередження про те, що вірогідно *може статись*, якщо люди на планеті Земля не схаменуться, а надалі вирубуватимуть ліси, зливатимуть фекалії і отруту в річки, а сміття — у світовий океан, якщо надалі «політичну доцільність» ставитимуть вище інтересів людей, а брехню вважатимуть засобом досягнення успіху.

Головне питання Божого експерименту — очевидне: ***Чи дасть людина собі раду, чи подолає недоліки, які розвинула внаслідок неправильного розуміння і використання своєї свободи, зрештою — чи збереже свій «акваріум»?***

Центральною фігурою цього проекту був і залишається *homo sapiens* — *людина мисляча*. Власне — *мислення*, як головну функцію *homo sapiens'a*, як здатність і обов'язок думання та розмірковування, Бог заклав у людину.

Для виконання зазначеної функції, Творець і Його науково-виробнича Команда розробили надзвичайно складну конструкцію людини. Елементи конструкції виду *homo sapiens* відпрацьовувались при розробці, виготовленні та експлуатації інших видів, і ми можемо спостерігати їх, наприклад, у конструкціях багатьох ссавців.

Проте «*технічне оснащення*» людини є набагато досконалішим від усіх інших істот на Землі. Створенню цього *оснащення* передувала копітка науково-дослідницька та експериментальна робота великих творчих колективів упродовж історично тривалого часу.

Експерименти тривали упродовж кількох епох і ер, як наприклад, мезозойська — ера великих ящурів, динозаврів і буйної рослинності.

Безперечно, що кожен з *днів*, коротко описаних у перших розділах книги Буття, міг тривати десятки і сотні років, адже йдеться про процеси, які й зараз мають той самий вимір часу.

Упродовж тривалих історичних періодів, розробники випробували різні компоновки елементів живих організмів, як систем різноманітного функціонального призначення.

Деякі результати цієї новаторської, пошукової, експериментальної роботи ми можемо спостерігати нині, коли різні види ссавців живуть на деревах, у полях і в норах, літають у повітрі, плавають в океані й сидять в офісах. А ще ж є птахи, плазуни, риби, молюски, сила-силення видів комах тощо.

Проте нас найбільше цікавить людина. Цікавить, як система, створена на образ і подобу дослідного зразка, затвердженого Творцем на стадії технічного завдання. Цей конструкторський підхід Творець потім застосував також у втіленні Свого Сина Єдинородного — Ісуса Христа — найважливішої Людини всіх епох і народів...

На цьому **ми**, поки що, перервемо нашу розмову. До речі, в нашій творчій роботі у медіях, **ми** також застосовуємо Божий займенниковий принцип.

Адже, коли на титульній сторінці книги бачимо одне прізвище, за ним можуть ще стояти особи редакторів, оформлювачів і технічних працівників.

Або коли особа перед мікрофоном виступає від свого імені й каже «ми», вона представляє не лише себе, а й творчий колектив, до складу якого можуть входити автор, редактор, звукорежисер, музичний редактор, інші.

Тому застосування займенника «**ми**», в нашому випадку, також є цілком доречним, зокрема й тому, що поширюється на читачів і радіослухачів. Бо у наших спільних інтересах, з Божою участю і допомогою, **ми** створюємо наш спільний продукт і наше колективне **ми**.

...Злостивці вбачають недоліки навіть у творіннях Господніх, особливо після введення в експлуатацію головного примірника мислячого створіння і поставлення цієї моделі Ното sapiens'a на серійне виробництво. Але залишимо ці питання «теотехнологам». Для нас досить й того, що людина, коли вона щось робить, майже ніколи не знає, що саме вона робить; у кожному разі — не знає до кінця.

...Людство не схоже на багатообіцяючого, шляхетного і розумного парубка, сумлінного у своїх вчинках; скоріше це перестарілий грішник, котрий потаємно смакує всілякі мерзоти, тримаючи наготові купу лицемірних фраз.

...Після багатьох століть, помічниками людини, як виробника матеріальних цінностей, стали досконалі машини, одначе у сфері мислення людина не лише не мала подібної допомоги, але навіть саму мрію про таку допомогу вважала нереальною.

...Я не вірю клятвам і обіцянкам з посиланням на так званий гуманізм. Єдиною зброєю проти однієї технології є інша технологія. Сьогодні людина знає про свої небезпечні схильності більше, ніж знала сто років тому, а ще через сто років це знання стане ще досконалішим. І тоді людина використає це знання на свою користь.

Станіслав Лем

5. Людина – шедевр Божої творчості. Конструктивні принципи

Вивчаючи людину, як наукову і конструктивну розробку Бога, ми можемо більше дізнатись про Творця та будемо краще розуміти Його задум. Тому розглянемо деякі конструктивні складові *homo sapiens'a* і спробуємо *наблизитись* до ідеї Творця та Його інтенцій.

Наблизитись нам допоможе відомий теолог і душпастир, улюбленець краківської інтелігенції, автор понад 100 книжок, професор Едвард Станек.

У своєму творі «Людина – шедевр Божої творчості», священник-науковець пропонує пізнати Творця, як Генерального Конструктора, через Його творіння.

Зокрема, розглядаючи людину, як систему функціонуючих елементів, ксьондз-професор аналізує кожен конструктивний елемент *homo sapiensa* з наукових і релігійних позицій. Прочитуємо кілька фрагментів з його книги:

«...Закликаю Вас до подяки Богові за наші *руки*. Наші руки – це найдосконаліші у світі знаряддя праці, що ними оснащено видиме створіння.

Руки мають винятково точну кісткову систему і систему м'язів, що підлягають наказам нашого мозку. Маємо дві руки, що співпрацюють разом на принципах підсвідомості за допомогою механізмів, котрі гармонізують цю співпрацю.

Використовуємо руки майже кожної хвилини, причому не лише впродовж дня, а й вночі, коли хочемо змінити нашу позицію в ліжку. Руками вмиваємося, ними подаємо до рота їжу та напої, одягаємося і виконуємо тисячі завдань. Наші руки лежать на кермі автомобіля, вони присутні на клавіатурі ком-

п'ютера, бачимо руки з голкою до шиття і з музичним інструментом.

Дивимося на руки лікаря, кухаря, санітарки, художника. Бачимо руки матері й батька, коли вони пеленають немовля. Дивимося на руки священика.

Але, передовсім, бачимо наші власні руки. І тому кожного дня ми повинні простягати їх у бік Неба до Творця, щоб подякувати за них, бо без них ми були б дуже бідними. Вистачить на кілька днів унерухомити руку в гіпсі, щоб зрозуміти, як нам не вистачає цієї руки і як це ускладнює наше життя.

У Святому Письмі слово *рука* вживається понад 1500 разів. А якщо додамо інші слова пов'язані з поняттям *рука* – такі як *палець, лікоть чи плече*, – число значно зросте.

Рука є символом діяння самого Бога. Його рука є сильною, вона всемогутня, керує долею людини, долями націй, світу і всього Його творіння.

У даний момент руками Бога є руки Його Сина, в руки якого Він, Отець, віддав все. Ці руки – це вже не лише руки Бога, а й руки Людини. Вони такі самі, як наші руки й руки Тесляра з Назарету.

Можна читати Євангелію і слідкувати за тим, як часто Ісус використовує руки для добрих справ. Він залишається для нас недосяжним взірцем ідеального використання наших рук.

Серед багатства біблійної символіки рук, хочу звернути вашу увагу на два знаки. Рука є знаком діяльності, є знаряддям, яким можемо скористатися для вчинення добра і для вчинення зла.

Сама по собі *рука* – це вже цінний дар Бога. А от для чого вона буде застосована, про це вже вирішує не рука, а людина, яка цю руку використовує. Отже рука бере участь в наших добрих і злих вчинках. А після нашого воскресіння рука радітиме нагородою вічного життя або підлягатиме покаранню за зло, в якому брала участь.

...Дякуємо Богові за здоров'я. Робимо це із усвідом-

мленням, що Бог дивиться на нас і бачить наші серця. Бачить. А тому подякуймо за наші очі.

Очі – це винятково складна конструкція почуттєвого органу. Складна в аспекті його побудови і функціонування. Через *очі* до нашого мозку потрапляють освітлені образи.

Зір дозволяє нам означити себе у просторі й дає можливість нагромадити інформацію про оточуючий нас світ. Величезна кількість отримуваних відомостей потрапляє до нас завдяки *очам*.

Слід зауважити, що багато створінь також отримало очі від Творця. Деякі створіння мають набагато досконаліші очі ніж ми. Наприклад, очі орла, або очі сови, що бачать навіть вночі. Очі бабки, завдяки своєму розташуванню, мають можливість спостерігати за простором під кутом майже 360 градусів.

Очі – це один із величезних дарів Бога. Дослідження щодо їх можливостей допомагають людині вдосконалювати знаряддя пізнання, наприклад такі, як мікроскоп чи телескоп. Ми дякуємо Богу за наші очі, захищені бровами і віями, а також слъзовими залозами, що невинно дають можливість підтримувати вологість очного яблука.

Для мене око є важливим доказом існування Бога, який мене бачить. Псалмист, полемізуючи з прихильниками тієї точки зору, що Бог не цікавиться тим, що ми робимо, ставить питання: «*Хіба не бачить [нас] той, хто створив око?*» А тому моя вдячність, за можливість бачити, майже автоматично поєднується із вдячністю за те, що Бог, котрий дав мені очі, постійно бачить мене. Я живу в межах його погляду.

Докладне вивчення структури ока і механізму перетворення сигналу, який око пересилає до мозку, наближує нас до Бога, котрий є Конструктором ока. Дякуючи за здорові очі, дякуємо Богу також за багатство відомостей, які завдяки цим «*брамам*» нагромаджені в нашому розумі й серці. Ніхто з нас не здатен цього ані охопити свідомістю, ані оцінити.

Дякуємо також за те, що очі уможливають нам чинити добро. Без них наші можливості були б надто обмеженими. Наприклад, без доброго зору ніхто не може сісти за кермо.

Очі також дають можливість увійти в глибини серця. Уважний погляд в очі іншої людини дозволяє помітити багатство її Духа. Дозволяє також помітити різні закутки її серця, яких вона соромиться.

Очі не брешуть. Той, хто не хоче відкрити свого внутрішнього світу, відвертає свій погляд, бо не хоче, щоб хтось подивився йому прямо в очі. Очі також відображають радість чи біль, коли в них з'являються сльози, часом дуже гіркі.

...**Голова.** Давайте подякуємо Богові за нашу **голову**. За все її багатство. За мозок настільки досконалий, що можемо самостійно обрати дорогу, якою йдемо. Подякуймо за *справність мозку*, цього *геніального комп'ютера*, який обслуговує весь організм і дає нам можливість безпечно жити, працювати і відпочивати.

Розмірковуючи про голову, нам слід також тримати в полі уваги **наш дух**, який сидить за цим комп'ютером і який цим комп'ютером користується. Дякуючи за духові дари, нагадаймо собі дещо більше на цю тему і подякуймо за пам'ять, розум, волю, уяву.

Голова є символом гідності людини. Ще у стародавньому Ізраїлі застосовували обряд намащення (помазання) голови під час коронації царя чи висвячуванні священика. Говоримо про гідно піднесену голову, що свідчить про глибоке переконання у власній шляхетності, а водночас, пам'ятаймо про похилену голову, яка є знаком слабкості й неслухної пасивності.

В Євангелії Син Людський каже, що немає місця, де б Він міг прихилити голову. Навіть порівняв свою ситуацію із птахами, котрі мають гнізда, і з лисами, що мають нори.

Євангелісти розповідають про те, як сестра Лазаря

намастила Ісуса, виливши Йому на голову дорогоцінну олію; розповідають також про грішницю, котра в ім'я любові до Ісуса, слізьми обмивала Його ноги і волоссям власної голови обтирала.

Цінність голови була виявлена в особливий спосіб ворогами Ісуса, коли вони хотіли висміяти Його царську гідність, яка була приводом для винесення Йому смертної кари.

Ісус визнав перед намісником Риму, що є Царем. Пилат сприйняв це як політичний виклик й до визначення *Цар* додав назву нації – *Юдейський*.

Але діалог Пилата з Ісусом стосувався не претензії Ісуса на те, щоб стати на чолі нації, як про це подумав Пилат, а зовсім іншої царської гідності – *«не з цього світу»* (Йо 18, 36).

На урочисту церемонію перетворено смерть голови Ісуса, бо вона була коронована терновим вінком. Урочистою церемонією оточено смерть голови Йоана Хрестителя, бо її подано на таці під час бенкету.

Так світ поводиться з *кожною головою*: розумною, свідомою своєї гідності, переможно піднятою навіть в годину смерті.

Христос Цар – є Головою Церкви. Цар коронований терном. Цар із гідно піднятою головою. Цар, котрий закликає нас: *«Підніміть голови, наближається ваше відкуплення!...»* – кінець цитати з книги священика Едварда Станека.

Нам необхідно усвідомити цінність голови, причому, не лише з точки зору її ролі у функціонуванні тіла. Славетний інженер-конструктор, винахідник і підприємець Генрі Форд, на підставі свого багаторічного досвіду, дійшов висновку, що (цитую):

«Найважча робота на світі – думати власною головою. Ось чому так мало людей цим займаються».

Головний Конструктор Всесвіту, Творець всього види-

мого і невидимого, засвідчив Себе у Своїх творіннях, а особливо – в людині.

А ми, вивчаючи себе, як створену Ним систему, прагнути до досконалості, до чистоти помислів і добропорядності діянь наших, можемо краще пізнати Бога.

Але, щоб краще пізнати Бога, необхідно поєднувати раціональні знання з ірраціональними, вільну думку – з релігійною практикою, вивчення законів Всесвіту – із зануренням у Святе Письмо.

Кожна справа потребує застосування інструментів, необхідних для виконання цієї справи. У важливій роботі, спрямованій на зближення науки і релігії, також необхідно мати і використовувати відповідні інструменти.

Таким інструментальним комплексом, що дає можливість, передусім, зрозуміти системність всього суцього і, певною мірою, докластись до його вдосконалення, є **Технологія системного мислення (ТСМ)**.

У кількох наступних главах ми пропонуємо ознайомитись з основами ТСМ, зокрема з її поняттями, правилами, законами та їх застосуванням на стику науки і релігії.

Про те, як часто забобони, визначають нашу точку зору, свідчить експеримент проведений у Центральному інституті зварювальної техніки ФРН.

Кілька пачок зварювальних електродів з етикетками різних фірм було запропоновано шістьом дипломованим зварникам, щоб вони визначили якість продукції. Відкриємо секрет: всі електроди були однаковими.

Кожен зварник отримав по шість «різних» електродів.

П'ятеро зварників не лише «встановили», які електроди кращі, а й пояснили чому. І лише один зварник висловив сумнів: «Можливо, я чогось не розумію, але не бачу між ними жодної різниці».

Найгірше те, що учасники експерименту були твердо переконані в тому, що електроди були різними.

Гільде В., Штарке К-Д.

6. ТСМ — інструментарій людини мислячої

Людина хоче чи не хоче, а все одно думає. Не може інакше, позаяк вона є *Homo sapiens'em* — людиною мислячою. У думках зростає, вдосконалюється, пізнає світ і долаштує себе до світу. Заглиблюючись у думках, прагне пізнати себе. Кожна на свій спосіб. На глибину і ширину простору власної думки, праці і лінощів.

Усвідомлення того факту, що людська думка є великим Божим даром і має велику силу, приходить на життєвій дорозі дуже повільно. Приходить у праці, зокрема в праці над собою.

Проте ніколи не відомо, яку частку в успіх цієї праці вклала людина, а скільки — Бог.

Ліни́вство виправдовується часто
слабкістю, віком, браком віри...
Тому чекає на кращі часи.
Думка людини —
це великий Божий дар;
слід вірити
у його пізнавальну силу,
міряти і мріяти
з посмішкою на обличчі.

Для *щастя* у земному житті, Творець дав кожному з нас три основні дари: *час, інтелект і покликання*.

Час — це багатовимірний, багатоаспектний інформаційно-енергетичний простір для існування всього в динаміці змін.

Інтелект — здатність всебічного використання розуму

для системного пізнання і розуміння світу, його елементів, законів існування і функціонування.

Покликання — небесне заохочення до найкращого використання наших здібностей і умінь у доброму напрямку.

Щаслива людина — це особа, яка, у відведеному для неї часі, позитивно розвинула і використала свій інтелект, згідно з Божим покликанням, на шляху до себе.

І хоча здібність мислення закладено в кожній людині, проте якість і ефективність мислення дуже залежать від *ментальності* (способу мислення), а якщо визначити точніше — від *технології мислення*.

Очевидний факт кардинальної (часом навіть катастрофічної) різниці між ментальностями Українців і Поляків давно вимагає серйозної розмови на цю тему, проте мешканці Придніпров'я не готові до такої розмови. Багато разів упевнювався в цьому на основі відгуків на мої публікації і виступи.

Українці розуміють слово *ментальність* як специфічну, національну, виключно позитивну рису і жодних пояснень (а тим паче — дискусій) з цього приводу не допускають.

А шкода, бо саме через таку *ментальність*, Українці надалі вживають дієслова, переважно, із закінченнями на *-сь, -ся*, а отже уникають персональної відповідальності конкретних осіб, котрі спричинили або вчинили ці дії, факти, події і функції.

Коли чуємо це в українських *Новинах*, на телебаченні або читаємо в пресі, виявляється, що все, про що йде мова, відбувається само собою, без участі відповідальних осіб: «*гривня стабілізується*» — сама?, «*ВВП нарощується*» — сам?, «*полонені ОРДЛО утримуються у підвалах*» — самі себе утримують і не хочуть вийти на волю?, «*зерно і олія експортуються*» — самі себе експортують?, «*електроенергія виробляється*» — самостійно?, «*корупція залишилась, лише вдяглась в інші форми*» — ніхто конкретний до корупції не має відношення і вона сама собі дає раду?

Чи нинішні Українці, з нинішньою ментальністю, вза-

галі здатні дати собі раду, якщо пишуть свою національну самоназву з малої літери — українці, а співаючи Національний Гімн, стверджують, що *«Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці...»*?

Зрозуміло, що вороги самі собою не випаруються, писання і читання себе з малої літери не додає гідності, а використання безособових дієслів ще більше сприяє безвідповідальності тих, хто мав би відповідати.

Люди не усвідомлюють того факту, що вони не усвідомлюють. Не розуміють, що вони не розуміють. Ось така вона тут ментальність, такий спосіб мислення. Адже все починається з голови. Зрозумів це давно і віддавна намагався пояснити та впроваджував *Технологію системного мислення (ТСМ)* саме у сфері мислення і розв'язування проблем.

Вже саме визначення поняття *ТСМ* справляє враження:

«Творча система переконань, методів, прийомів і процедур організованого, правильного мислення, яка дає можливість зрозуміти кожний об'єкт в усіх його проявах та, в разі необхідності, вдосконалити його, зокрема гарантуючи суттєве зменшення витрат на виконання потрібних функцій».

Впроваджував *ТСМ* від 1984 року на фаховому рівні, в підприємствах і проектних організаціях машинобудування, а з 1989 року — в порядку діяльності фірми АСТОС (Аналіз і синтез технічних та організаційних систем), що спеціалізувалась на практиці використання *ТСМ* і навчання працівників підприємств.

Потім, вже працюючи в газеті «Вечірній Київ» і, за кожної нагоди, продовжуючи популяризувати *ТСМ*, підготував і видав її спрощену версію для широкого кола читачів, зокрема для вчителів і учнів середніх шкіл — «Щоб думати і чинити правильно. *Нариси технології системного мислення*» (1998). Минав час, змінювались місця моєї праці і посади, а я надалі (а з плином часу ще більше), майже щодня бачив докази того, що ігнорування *ТСМ* є великим недоліком організації життя в Україні.

Був у цьому переконаний, позаяк у широкому діапазоні потреб і проблем суспільства, а особливо у підходах і спробах їх вирішення, не знаходив навіть ознак системності. А отже треба було йти далі.

Отож склав і видав важливий навчально-виховний твір — «Основи технології системного мислення. Підручник до однойменного курсу. +DVD та інші додатки» (2017). У цьому підручнику докладно розтлумачив, що це означає — *мислити системно* і, на багатьох прикладах, вказав, як належить розв'язувати проблеми на підприємницькому мікрорівні й на рівні держави.

Адже ТСМ насправді дає можливість зрозуміти кожен проблемну ситуацію і гарантує зменшення витрат на виконання необхідних функцій, але лише в разі дотримання певних правил, законів і встановленого порядку мислення.

У дуже конспективному представленні це означає розуміти і використовувати відповідні поняття і технологічний інструментарій системного мислення:

- класифікацію функцій об'єкта;
- два способи розрахунку мінімально необхідних витрат;
- три правила формулювання функцій;
- вміння мислити у трьох площинах водночас;
- чотири правила мислення Р. Декарта;
- чотири моделі системи, вміння їх виконання і аналізування;
- п'ять аспектів системи;
- шість правил системного підходу;
- сім послідовних кроків аналізу і синтезу системи;
- вісім законів існування і розвитку систем;
- методи пошуку ідей і рішень для ліквідації зони зайвих витрат та ін.

Це незвичне видання, яке має значну науково-практичну цінність, було високо оцінене фахівцями, але, поки що, не знайшло розуміння і підтримки з боку чиновників освітньої галузі. Як зазначила одна пані Ректор, — «Цей підручник з ТСМ є надто новаційний».

Натомість Ректор Львівської Політехніки письмово подякував автору за новаторський підхід і запевнив, що пропонуватиме професорам його університету цей підручник для практичного використання.

Після 2010 року в українському суспільстві, поступово, виникла особлива зацікавленість до тексту Конституції України. Деякі активісти громадських організацій ставили питання: *Чи відповідає головний правовий документ держави сучасним вимогам?* Були наукові конференції, тему обговорювали експерти і журналісти, але аргументованої конкретики явно не вистачало.

Вирішив, використовуючи ТСМ, дати не лише чітку відповідь на поставлене запитання, а й запропонувати доцільний, раціональний, сучасний текст Головного Закону України. Зібрав творчу групу колег і ми почали будувати *Функціональну модель управління країною*. Цю модель ми потім використали для створення ескізів *Структурної схеми управління державою*.

На підставі тих опрацювань написав текст і, залучаючи колег, видав брошуру «Конституція Української Республіки — яка вона є і яка має бути. Чи можна вважати нинішню Конституцію 1996 року законом прямої дії?» (2014), а після апробації, — у новій редакції: «Конституція Української Республіки — Конституція Громадянського Суспільства. Проект за громадською ініціативою» (2015).

Назвав її *функціонально обумовленою* (бо на підставі *Функціональної моделі*) і *технологічно орієнтованою* (бо в ній враховано життєвий цикл людини). Також використав деякі положення із законодавства Польщі.

У запропонованому *Проекті* є багато корисних новацій, а тому, як автор, я використав його у формі *Додатку 17* до мого підручника. *Проект* Конституції було розповсюджено серед зацікавлених (зокрема, й серед народних депутатів), проте яких-небудь суттєвих реакцій він не викликав.

Ситуація — вкрай суперечлива: українське суспільство має величезний вузол проблем, що вимагають розв'язан-

ня, проте Українці не сприймають, не використовують методи і технології, вміщені у підручнику «Основи технології системного мислення».

Не сприймають інструмент ефективних рішень й надалі марно пробують вирішити проблеми за допомогою так званого «метода» спроб і помилок.

Існують закони і правила фізики, правила етики, правила протипожежної безпеки, правила поведінки на воді, правила дорожнього руху, сотні і тисячі інших правил, що регулюють, упорядковують, забезпечують життя людей. Але для абсолютної більшості цих людей не приходиться у голову, що також існують правила і закони мислення...

Здавалося б, що ці поняття очевидні й давно існують у свідомості кожної людини, як аксіоми. Адже кожен знає: щоб щось збудувати, треба просто будувати, згідно з попередньо узгодженим *проект*ом будівлі та *технологією будівництва*, з дотриманням певних правил і законів. Аксіома!

Тим важливішим є дотримуватись законів, правил і технології *мислення*, які, будучи певною творчою системою, формують *культуру мислення*.

У промисловості існують етапи переробки сировини: спочатку в напівфабрикат, потім — через ряд операцій — у готовий продукт, виріб.

Так само й кожну думку можна сприймати як сировину і, в разі необхідності, обробляти її за допомогою певних *інструментів мислення*. Бо як людина може *вирішити* якесь завдання, якщо не має *інструментів* для вирішення?

У середньовіччі організовували математичні турніри. Майстри цієї галузі знань пропонували один одному рівняння третього ступеня і потім намагалися їх розв'язати.

Хтось спромігся вирішити задачу (тобто знайти корені рівняння) впродовж одного дня, а хтось ламав собі голову над цим цілий тиждень. А за допомогою яких інструментів?

«Інструмент» був один — спроби різних підходів, варіантів, опцій — «метод» спроб і помилок: *може колись якось* вдасться вирішити, а може ні...

Потім Scipione del Ferro створив, N. Tartagliє розвинув, а G. Cardano вдосконалив і опублікував *Метод визначення коренів рівнянь третього ступеня*, а скорочено — *Формула Cardano* (1545). Відтоді вирішення рівнянь третього ступеня за допомогою цієї *Формули* стало можливим для кожного, хто її знає і використовує, як інструмент для мислення.

А тепер уявімо собі, що маючи *Формулу Cardano*, приходимо на математичний турнір у 1500 році й швидко розв'язуємо всі рівняння.

Вболівальники та сивочолі майстри захоплено вітають нас, як геніїв, але ж ми знаємо, що... спрацювала *Формула*.

Людина без ТСМ — пішохід, людина з ТСМ — автомобіліст. Хтось може вважати, що цей інтелектуальний «автомобіль» є недосконалим, але він вже функціонує, переконливо зміцнює розум людини і, що важливо, цю технологію можна розвинути та вдосконалити, як кожен інший інструмент.

Геніальність може бути рисою кожного, хто вміє використовувати Технологію Системного Мислення.

А тому, ставши на шлях пізнання системного світу науки і релігії — цих двох крил для творчого польоту свідомості людини, беремо з собою ТСМ — дороговказ і інструментарій раціонального мислення.

Вся справа — у думках. Думка — початок всього. Думками можна керувати. Тому головна суть вдосконалення — працювати над думками.

Толстой Л. М.

У науково-технічному світогляді поступово змінюється все: уявлення, тенденції, висновки, закони. Непорушним залишається лише хибне переконання в тому, що творчим процесом мислення керувати неможливо. Ба більше — немало й таких, котрі вважають, що у майбутньому — через сто чи тисячу років — збережуться нинішні особливості творчого процесу.

Альтшуллер Г. С.

7. Світ Божий — це світ систем

Ми з вами живемо у *світі систем*. А це означає, що ми повинні розумітися на ключових поняттях і правилах цього системного світу та позитивно використовувати ці поняття і правила в наших інтересах.

Перші шість ключових понять системного підходу до розуміння всього суцього це: **система, надсистема, підсистема, потреба, функції, носії функцій**.

Система — це сукупність *елементів, що взаємодіють між собою і надсистемою з метою виконання функцій*.

Це, якщо коротко. А якщо повністю, то кожному систему слід розглядати як сукупність елементів, функцій, вартостей, потоків субстанцій та абсурдів.

Надсистема — це простір, або утворення, в якому перебуває система.

Підсистема — це одна зі складових частин системи.

Потреба — усвідомлення необхідності отримати задоволення, попит, необхідність.

Функції — це дії і події, спрямовані на задоволення конкретних потреб.

Носії функцій — об'єкти (системи), які ми розглядаємо з точки зору їх діяльності, спрямованої на задоволення певних потреб.

Нам відомі *планетарні системи*, що складені з *підсистем*, тобто планет, які обертаються навколо зірок, як от наша Сонячна система. Наша головна зірка — Сонце — це також система, складена з підсистем, що взаємодіють між собою для виконання *головної функції Сонця*.

Головна функція Сонця: виробляти потужне, життєдайне, інформаційно-енергетичне поле сил і надсилати це поле сил у навколишній простір, зокрема й для задоволення потреб планети Земля.

Наша планета — це також *система*, головна функція

якої, за задумом Творця, — постійно відтворювати умови для життя на планеті Земля, у взаємодії з усіма елементами (тобто системами), що функціонують на нашій планеті.

Систему *планета* складено з систем континентів і водних систем. На континентах розміщено численні системи флори і фауни, а також створені людьми елементи цивілізації: будівлі, підприємства, транспортні та інші системи.

Люди, тварини, риби, птахи, комахи, рослини тощо — це також системи, складені з елементів, що взаємодіють між собою для виконання відповідних функцій, покладених на них Творцем.

Створивши *homo sapiens*'а — людину мислячу, *думаючу*, Творець поклав на людину (тобто й на нас з вами) обов'язок відповідати за життя на планеті Земля. Поклав на нас обов'язок *думати* і *підключатися* про всебічний розвиток і *вдосконалення* життя в цьому світі, як у певній системі.

Отже, *головна функція системи людина* — думати, придумувати і впроваджувати задумане.

Але думання може бути різним: може бути *правильним* (тобто таким, що відбувається згідно з певними правилами), *неправильним*, *хаотичним* (наприклад, шляхом спроб і помилок) і *технологічним*, тобто коли процес мислення проходить через певні операції, кроки і процедури думання.

Мислити *правильно* означає не тільки керуватись певними *правилами*, а й вміти *свідомо контролювати процес власного мислення*. Наприклад, для підвищення ефективності думання, можемо застосувати чотири *правила Рене Декарта*, котрий вважається засновником раціоналізму.

Ці чотири правила наведено в його книзі *«Керівництво для розуму»*:

1. Ніколи не сприймати за істину нічого такого, чого б перед тим не пізнав з очевидністю.

Інакше кажучи, старанно уникати необачних висновків та упередженості, а отже, враховувати у своїх судженнях тільки таке, яке уявляється моему розумові настільки

ясним, таким чітким і так виразно, що це не дає мені жодних підстав ставити його під сумнів.

2. Ділити кожную з досліджуваних мною проблем на стільки частин, на скільки це є можливим і необхідним для кращого їх подолання.

3. Дотримуватися певного порядку мислення, починаючи з предметів і явищ простих і найлегше пізнаваних, поступово переходячи до пізнання найскладнішого, припускаючи можливість існування порядку речей навіть там, де об'єкти мислення зовсім не подано в їх природному логічному зв'язку.

4. Укладати переліки настільки повні й огляди настільки узагальнюючі, щоб була цілковита певність щодо неможливості будь-яких хиб чи недоробок.

Розглядаючи ці правила через призму Святого Письма, можемо визнати слушність *першого правила Декарта* на підставі *Діянь Апостолів*, для котрих Христос не лише був очевидним упродовж тривалого часу спілкування, а й потужно озброїв їх Святим Духом (Ді 2, 2–4).

Друге правило Декарта спонукає нас сприймати кожне твердження (зокрема й біблейське), як систему елементів, кожен з яких також є системою.

Третє правило Декарта пропонує нам спиратись на очевидні речі і безсумнівні поняття, але попереджає, що порядок їх існування і функціонування може бути для нас несподіваним.

Тобто, треба бути готовим до того, що справжній порядок речей у системі чи проблемі, яку ми розглядаємо, може бути зовсім не такий, який видається очевидним.

Вчинок Іуди Іскаріотського, який зрадив Ісуса, одразу видається абсолютно і однозначно ганебним, таким, що не заслуговує на співчуття. Проте, в системі подій, запланованих Отцем Небесним для нашого спасіння, де Іуді відводилась роль провокатора, його вчинок не є абсолютно ганебним.

Цю систему подій можемо представити як історичну трагедію, в якій неоднозначною була роль Матері Ісуса, Марії, котра не лише упродовж Пасхального Тридення, а

й впродовж 33 років перед тим носила цю трагедію у своєму серці.

Неоднозначними були ролі Петра (котрий тричі відмовився від Ісуса) і Понтія Пилата (який «умив руки», намагаючись уникнути відповідальності за смерть Ісуса, в якому не бачив жодної провини).

Вочевидь, неоднозначною в цій системі подій, була роль Бога-Отця, котрий запланував цей жорстокий і грандіозний космічний експеримент, був його Режисером-Постановником і страшенно переживав за Свого Сина.

Жах огортає кожного, хто здатен уявити, як ризикував Батько Небесний, свідомо віддавши Сина на мученицьку смерть на Землі, заради Воскресіння, для нашого відкуплення і для започаткування нової ери в історії людства.

У світовій трагедії під назвою «Кров Христа» Іуда зіграв епізодичну, але дуже важливу роль, а тому заслуговує на співчуття.

Четверте правило Декарта закликає нас до прискіплого узагальнення результатів нашої роботи, щоб наші висновки з вивчення текстів, об'єктів, явищ, тенденцій тощо були правдивими.

Правила Р. Декарта, передусім, мають характер загальних, універсальних рекомендацій, спрямованих на підготовку кожної особи до процесу думання.

Раціональному мисленню також сприяє *Правило принципової оцінки якості систем*:

У добре організованій системі працюють методи і факти на основі сумління й моралі, у погано організованій — характери, емоції і припущення на основі лукавства.

Правило принципової оцінки якості систем використовують також як *критерій ступеня досконалості систем*.

Часом чуємо у публічних виступах політиків і в солідних доповідях на наукових конференціях такі висловлювання: «У даному разі треба застосувати системний підхід», або «Тут я використав системний підхід»...

Якщо вам трапиться таке почути, спробуйте інтелігентно попросити оратора, щоб пояснив, що він має на думці, коли вживає *модне* визначення — *системний підхід*.

Це просте запитання може поставити доповідача у незручне становище. Він почне імпровізувати, відповіді будуть різноманітними, подекуди й цікавими, але навряд чи точними і правильними...

Якщо хочемо навчитись мислити правильно (а саме обов'язок мислити правильно Господь поклав на нас, homo sapiens'ів), маємо знати, що:

Системний підхід — це процес застосування шести правил, восьми законів та спеціальних методів і процедур творчого пошуку раціональних рішень під час розгляду і вдосконалення конкретного об'єкта в п'яти аспектах його структури.

Це визначення, почуте перший раз, може бути сприйнято мало не з обуренням. Бо по-перше, — незрозуміло про що йдеться, а по-друге, — навіщо воно і кому потрібне?

Чи воно потрібне, — кожен визначає собі сам. Якщо хтось насправді хоче навчитись думати правильно і виконувати покладену на нього Богом головну функцію людини — **продуктивно мислити**, мусить освоїти *системний підхід*.

Системний підхід потрібен для того, щоб правильно розуміти все, що відбувається у світі, навколо нас, з нами і в нас самих.

А щоб нам було зрозуміло, третє правило Декарта пропонує:

«Дотримуватися певного порядку мислення, починаючи з предметів і явищ простих і найлегше пізнаваних, поступово переходячи до пізнання найскладнішого».

Отож, без зайвого поспіху, з наступної глави, почнемо освоювати ТСМ, яка, за визначенням, *дає можливість зрозуміти кожний об'єкт в усіх його проявах*.

Почнемо з вивчення *правил системного підходу*, а потім перейдемо до *законів існування і розвитку систем*.

Сподіваємось, що ці правила і закони об'єднають віруючих і атеїстів у спільному бажанні мислити правильно. Бо наука і релігія — це два крила для польоту людської думки у світі систем.

Переконувати школярів і студентів у тому, що великі й малі справи виконуються якимось геніями, під впливом Божого натхнення, а тому пророками, особами винятковими, особливо організованими, покликаними з небес, — не слід. Це шкідливий антипедагогічний прийом і неправильно по суті.

Кожна справа робиться людьми, котрі мають різний рівень здібностей.

Кожен індивід повинен уважно оцінити власні здібності й тренувати їх, працювати упродовж всього життя у визначеному напрямі, з повною самовідданістю і всіма зусиллями, на які він здатен.

Ось вам мій секрет щасливого життя: працюйте і працюйте; прийде час, коли ви несподівано для себе прокинетесь великою людиною.

Аріст Л. М.

Творчість — це вільна самодіяльність людини, у кожного — індивідуальна, неповторна. Вона виникає як пряме єднання індивідуального «я» і явищ в оточенні, на основі довіри до себе і світу.

Проте з іншого боку, творчість — це крайня недовіра до вже існуючого. Адже чого б це я почав діяти, творити, тобто додавати до буття те, чого в ньому немає, якщо б не відчував його недосконалим, незавершеним, нещасним, таким, що потребує моєї участі?

Мало того, творчість — це також крайня недовіра до себе самого, це біс непокою, непевності в собі, який спонукає мене шукати сенс життя і моєї справи у зовнішньому світі, спертись на нього, зробити щось.

Гачев Г. Д.

8. Правила системного підходу

У попередній главі ми розглянули ключові поняття системного світу: система, функції, носії функцій тощо.

Тепер, заглиблюючись у сенс існування і функціонування систем, розглянемо суть системного підходу на основі його шести правил: *правило цілісності, правило ієрархічності, правило структурності, правило взаємозалежності системи і середовища, правило множини описів системи, правило сенсу існування системи.*

Наука і релігія — це два крила для польоту людської думки у світі систем. Щоб цей політ був успішним, маємо освоїти і використовувати **шість правил системного підходу**. По суті — це правила думання, правила мислення.

Правила системного підходу допомагають нам охопити думкою кожен систему; охопити думкою так, щоб (як знаємо з четвертого правила Декарта), *«була цілковита певність щодо неможливості будь-яких хиб чи недоробок»*.

Отже, перше правило системного підходу...

1. Правило цілісності: *Властивості системи не визначаються сумою властивостей елементів цієї системи. З властивостей елементів системи неможливо повністю визначити властивості всієї системи.*

Це означає, що кожна система має у собі щось таке, чого не має в собі жоден з її елементів. Одночасно, кожен з елементів системи має в собі щось таке особливе, чого немає в інших елементах системи.

Однією з найбільш переконливих ілюстрацій цього правила є людина — *homo sapiens* — людина думуюча. Дехто неправильно перекладає і каже: *людина розумна*. Звичайно, є й розумні люди, але це якраз залежить від того, **як вони думають, мислять, над чим замислюються.**

Очевидно, що сума властивостей печінки, нирок, хребта, серцево-судинної, інших підсистем організму людини не визначають повної картини властивостей людини в цілому. Бо об'єднання властивостей всіх елементів тіла людини надає їй якісно більші можливості та функції. А ще ж є душа...

Можна розглянути інші приклади систем: рослина, житловий будинок, військовий підрозділ, промислове підприємство, країна та її адміністративні одиниці, глобальні й планетарні системи тощо.

Кожна з цих і інших систем складена зі специфічних підсистем, що мають певні *індивідуальні властивості* і виконують *своєрідні функції*, що задовольняють внутрішні потреби відповідної системи. Але, тільки поєднання індивідуальних властивостей підсистем у цілісній системі, надає цій системі якісно нові властивості, яких не має жодна з підсистем.

Чудовим прикладом системи і, водночас, переконливою ілюстрацією *правила цілісності* є Святе Письмо.

Закладена у кожному систему *можливість* взаємного внутрісистемного (функціонального) збагачення за рахунок об'єднання елементів та їх властивостей в єдиний організм, є характерною для всіх систем у Всесвіті.

Інша справа — **як саме** конкретна система та її елементи використовують цю *можливість*.

2. Правило ієрархічності: *Кожен елемент системи можна розглядати як систему нижчого рівня (підсистему), а саму систему — як складовий елемент надсистеми.*

Тобто кожен об'єкт (предмет, сукупність, явище тощо), будучи системою, завжди вміщує в собі чітко визначену для даного випадку кількість підсистем і, водночас, є частиною (підсистемою) системи вищого рівня.

Практично це означає, що розглядаючи будь-яку систему (об'єкт, подію, явище), ми можемо шукати нові можливості її розуміння і вдосконалення, як в глибині її самої, так і над нею.

Правило ієрархічності стверджує для нас, що немає кінця ані углиб в мікро-, ані увись в макрорівень.

Якщо в центрі уваги поставити людину, тоді ієрархія в бік мікро матиме таку послідовність: підсистеми (наприклад, серцево-судинна), органи (наприклад, легені), частини органів (наприклад, альвеоли), клітини (в даному разі — клітини альвеол), частини клітин (в даному разі — наприклад — мітохондрії).

І це ще не кінець ієрархічного заглиблення у мікрокосмос (в даному разі — у мікрокосмос людини).

Відповідно, ієрархія людини у бік макро- матиме таку послідовність: родина, локальна спільнота (наприклад, сусіди чи однокласники), місцяни (мешканці даного населеного пункту), суспільство країни, міжнародне співтовариство (об'єднання континентального масштабу), цивілізація (планетарна макросистема), галактична спільнота...

І це ще не кінець ієрархічного заглиблення у макрокосмос.

Тому, з системних позицій, характер роботи біохіміка принципово мало чим відрізняється від роботи слідчого чи астрофізика. Біохімік шукає логіки, наприклад, у поведінці мітохондрій, слідчий — у причинах, версіях і мотивах злочину, а астрофізик — у поведінці небесних об'єктів: сузір'їв, зірок, планет, комет, метеорів тощо.

Кожен з них шукає сенсу, але чи враховує *правила системного підходу*? Тому нерідко трапляється, що правило *ієрархічності* доводять до абсурду (зокрема не знаючи або не усвідомлюючи цього правила), наприклад, при побудові організаційних (зокрема, адміністративних) структур.

Правило ієрархічності розширює межі нашого мислення, спрямовуючи нас на об'ємне уявлення про систему чи проблему, котра перебуває в нашому полі зору.

Читаючи Святе Письмо, не забуваймо про те, що кожна *інформація*, кожне твердження в Біблії є системою, що складається з елементів розуміння на мікрорівні: вірші, речення, частини речень, слова, літери, розділові знаки. Це підсистеми, кожна з яких має індивідуальні властивості та несе в собі елемент загального змісту.

Водночас, кожна біблейська *інформація*, чи твердження, є складовою частиною надсистеми на макорівні: вірш, абзац, подія, розділ, твір, Заповіт, Біблія...

Тому цілком логічно, що читаючи Святе Письмо кілька разів і щоразу повертаючись до прочитаного, ми знаходимо в ньому нове, глибше розуміння змісту прочитаного.

Ми об'ємніше, повніше, досконаліше розумітимемо події, описані в Євангелії, якщо щоразу підніматимемось думкою в надсистему, до Бога-Отця.

3. Правило структурності: *Систему можна визначити шляхом опису та зображення її структури. Структура системи — це мережа внутрішніх і зовнішніх зв'язків та відносин системи. Основою цієї мережі є внутрішні й зовнішні функції системи. Існування системи та її функціонування зумовлюється її елементами і властивостями її структури.*

Тут маємо широке поле для **розмислення**. Можете розглянути реальні приклади застосування цього правила для *зв'язків і відносин* у родині, серед колег по роботі, у вашому багатоквартирному будинку, в країні й світі.

Системна динаміка, тобто змінний характер *потреб і функцій* у відносинах між елементами системи та/або у відносинах із надсистемою, породжує **конфлікти** системи (внутрішні й зовнішні).

Відомо, що *конфлікти* — це неприємна, часом дуже небезпечна річ. Проте, саме конфлікти (а точніше — розв'язання *технічного протиріччя*, що лежить в основі кожного конфлікту) стимулюють етапний розвиток систем.

Правило структурності вимагає від нас виконати *зображення структури системи*. Тому структуру системи ми повинні спочатку *увявити*, а потім намалювати, як *мережу внутрішніх і зовнішніх зв'язків та відносин системи*. А щоб розібратися у *мережі внутрішніх і зовнішніх зв'язків та відносин системи*, використовують **сім контрольних запитань** системного підходу: *що, де, коли, скільки, навіщо, хто, як*.

Коли питаємо **що це?**, маємо визначити конкретно про що йдеться: об'єкт, явище, подія, функція. Питаючи **де воно?**, визначаємо місце об'єкта.

Відповідно визначаємо **коли?** (час), **скільки?** (кількість, чисельність, вартість, ціна тощо), **навіщо воно?** (мета, сенс), **хто?** (сказав, зробив, має зробити, вдосконалити, вирішити), та **як?** (в який спосіб, якими методами та за допомогою яких інструментів виконує чи має здійснити).

Сума відповідей на перші шість контрольних запитань — *що, де, коли, скільки, навіщо, хто* — це **інформація**. Інформація може бути правдивою і неправдивою, може бути повною і неповною або частковою.

Інформацію найчастіше можемо лише прийняти до відома або скорегувати наші наміри, думки, рішення і дії, наприклад, якщо ми отримуємо попередження про погіршення погодних умов.

Натомість, коли маємо не тільки повні й правдиві відповіді на перших шість запитань, а й повну правдиву відповідь на запитання **як?**, — тоді це вже не інформація, а **знання**.

Відповідь на запитання **як?** має методичний (технологічний, інструментальний) характер і дає можливість щось конкретне зробити, вдосконалити, вирішити, пояснити. Бо саме у відповіді на запитання **як?** має бути зазначено **технологію** роблення; має бути показано у який спосіб, яким чином треба виконати, вимислити, вдосконалити, вирішити.

Тобто, **інформацію** можна умовно розцінювати як постановку проблеми, тоді як **знання** — це можливості та засоби для розв'язання цієї проблеми.

Для практичного засвоєння *правила структурності*, пропонує намалювати структуру (тобто мережу внутрішніх і зовнішніх зв'язків та відносин) системи, описаної у *притчі про блудного сина* (Лк 15, 11–32).

На підставі цієї схеми, дайте характеристику позитивних якостей кожного з дійових осіб. Лише позитивних!

4. Правило взаємозалежності системи і середовища:
Система формує і виявляє свої властивості у процесі

взаємодії із зовнішнім середовищем, будучи активним компонентом взаємодії.

Зовнішнім середовищем для окремої людини є велика надсистема, до якої входять батьки, члени сім'ї, родичі, колеги по роботі, знайомі й незнайомі на вулиці та інші, згідно з *правилом ієрархічності* у бік макро.

Звернімо увагу на необхідність бути **активним компонентом взаємодії**. Адже лише за цієї умови *система формує і виявляє свої властивості*. І тут багато що залежить од того, **про що** йдеться у процесі взаємодії та **як** ця взаємодія відбувається.

Тобто кожна система здатна не лише **приспосуватись** до існування у середовищі (у географічному, бізнесовому, інформаційному тощо просторі), приймаючи умови і вимоги середовища. Система також здатна **формувати** це середовище, як свою надсистему, як поле розвитку і вдосконалення своїх можливостей, як сферу задоволення своїх потреб на надсистемному рівні.

З системних позицій, кожен з членів християнської спільноти (чи малої, як наприклад, молитовна група, чи великої, як парафія) може бути **активним компонентом взаємодії** у цьому середовищі, позитивно формуючи його, як поле свого розвитку.

Також важливо враховувати **час**: чи йдеться про минулі й теперішні події, чи про плани і прогнози на майбутнє.

До речі, щодо **майбутнього**. З позицій *Правила взаємозалежності системи і середовища*, ми можемо розглядати **час**, часовий простір, як певне **часове середовище**, в якому система існує й існуватиме в майбутньому.

Майбутнє, попри його невизначеність (а можливо саме через його невизначеність), не є чимось незалежним від теперішнього, бо коріння майбутніх подій можна знайти у сьогоднішні.

Ще на початку 1980-х років на Заході з'явилась концепція *«the future oriented corporation»*. Її суть у тому, що (цитую):

«Замість сліпого підпорядкування зовнішнім умовам (розвитковій конкуренції, різноманітним фінан-

совим, демографічним, науково-технічним, соціальним та іншим тенденціям), корпораціям пропонується самим активно формувати ці умови, впливати на них, а отже й на своє майбутнє, пристосовуючись лише до тих змін, на які корпорація не може мати достатнього впливу» — кінець цитати.

Позаяк сфера діяльності кожної компанії і масштаби її операцій, як правило, розширюються, тому будь-яке рішення, прийняте в даний момент, матиме щоразу серйозніші позитивні й негативні наслідки у перспективі.

Тобто майбутнє розглядається, не як випадковість, а як один із важливих чинників управління, який *доступний* керівництву фірми.

Ми повинні вміти правильно оцінювати **факти**. В нашому лексиконі не має бути місця для **припущень** і сумнівних пророцтв. Ми повинні **розуміти**, охоплювати **розумом**, правильно, **системно мислячи** у напрямку вдосконалення конкретного об'єкта і нас самих.

Люди фізичної праці (наприклад, слюсар, тесля, шахтар) не працюють голими руками. Працюють *інструментами*. І всі до цього звикли. Норма.

А от стосовно чисто розумової праці — **творчої праці думання** — багато хто не уявляє, що для думання потрібні *інструменти думання*. Тим паче, що світ сприймає лише **результати продуктивного мислення**.

Ось сидить чоловік — думає. І тут питання не в тому, про що він думає, а в тому, чи у нього в голові відбувається **послідовне, структурне і технологічне(!) просування до поставленої мети думання**.

Просування до поставленої мети та її досягнення завжди пов'язане з майбутнім. Щоб визначити можливості майбутнього вдосконалення системи у взаємодії із зовнішнім середовищем, будують **Модель системи в надсистемі**.

Модель системи в надсистемі являє собою графічне зображення основних елементів *надсистеми*, яка вміщує дану систему, а також всі зв'язки і відносини між системою і оточуючими елементами надсистеми.

Правило взаємозалежності системи і зовнішнього середовища нагадує нам, що **кожна система може позитивно впливати на розвиток зовнішнього середовища у власних інтересах**. А відтак, — і кожен з нас.

Молитва — це яскравий зразок позитивного впливу системи людина на розвиток зовнішнього середовища у спільних інтересах.

5. Правило множини описів системи: *Позаяк кожна система є принципово складною, то для її повного розуміння необхідно побудувати достатньо велику кількість моделей, кожна з яких відтворює одну з характеристик системи.*

Це правило орієнтує не лише фахівця (аналітика, дослідника, конструктора), а й кожного з нас, на необхідність всебічного, багатоаспектного, структурованого, багатогранного представлення об'єкта (системи), що перебуває в центрі нашої уваги.

Переконливий приклад застосування *правила множини описів системи* наводить євангеліст Матей, цитуючи Ісуса Христа (Мт 13). Оповідуючи учням про Царство Небесне з різних точок зору у шести притчах, Син Божий спочатку порівнює Царство Небесне з ситуацією, в якій чоловік посіяв добре зерно, але потім прийшлося ще й кукуль виривати.

Тут таки Ісус представляє Царство Небесне, як гірчичне зернятко, що є найменшим з усіх, але з нього виростає дерево. Потім Христос послідовно порівнює Царство Небесне з закваскою для борошна; зі скарбом, знайденим у полі; з перлиною, що її шукав купець; з неводом, повним не лише риби, а й непотрібу, що його потім викидають.

Ісус слушно вважає, що нам, якщо *правильно подумаємо*, має вистачити цих елементів, щоб скласти з них цілісну картину Царства Небесного.

6. Правило сенсу існування системи: *Головним призначенням кожної системи і сенсом її існування є виконання відповідних функцій.*

Тут має сенс нагадати про деякі ключові поняття з технології системного мислення та їх зміст.

Функція — це дія спрямована на задоволення певної потреби.

Потреба — це коли певна особа, об'єкт, колектив, суспільство усвідомлює чого хоче, до чого прагне, чого потребує для власного задоволення, для усунення проблеми або отримання зрозумілої відповіді на запитання.

Кожна потреба має бути сформульована без будь-яких правил, але має бути чітко зрозуміло про що йдеться. Не лише людина, а й автомобіль, комп'ютер, корова, ліс, земля, вода, повітря тощо також мають свої потреби.

Потреба — це не лише суб'єктивне бажання когось мати щось, а передусім — об'єктивний стан конкретної проблеми. Це необхідність мати щось для здійснення чогось. Не водій, а двигун автомобіля хоче мати відповідне паливо й моторну олію для безпечного функціонування.

Незадоволена потреба — це перешкода, що лежить на шляху позитивних рішень, а тому має бути (або хоче бути) усуненою, а отже, потребує відповідної задовольняючої дії, тобто — виконання функції відповідним носієм.

Носій функції — це об'єкт (система), що цю функцію (функції) виконує. Носій є виконавчим елементом конкретної функції на відповідному рівні функціонування: людина, деталь, конструкція, колектив, пристрій, автомат, зображення, твір, відповідна форма, матеріал тощо.

Кожен носій, як система, може мати перспективу вдосконалення і підпорядковується восьми **Законам існування і розвитку систем**.

Людина — це носій величезної кількості різноманітних функцій. Геніальний Станіслав Лем у своєму знаменитому творі «*Summa technologiae*» стверджує: «Людині не вистачить часу життя, щоб перелічити всі свої функції».

Лоуренс Майлз, один із засновників **Технології Системного Мислення** зазначає: «Споживачеві потрібні функції. Він хоче отримати від виробу (об'єкту, системи) визначені дії (властивості) і хоче, щоб ця система дала задоволення комусь або йому самому».

Він хоче, щоб система відкривала, підтримувала, пересувала, розділяла, розподіляла, очищувала, нагрівала, охолоджувала та виконувала інші потрібні дії у відповідних умовах і визначених межах.

Споживача також цікавить зміст, форма, колір, текстура, звук, цінність тощо для отримання задоволення собі або кому він бажає».

Якщо ми, у будь-яких обставинах, хочемо правильно відповісти на запитання: «Що відбувається?», — на це запитання завжди і незалежно від обставин є **абсолютно точно** відповідь: «Об'єкт функціонує», або — «Здійснюється функції».

Бо для нас завжди і передусім є важливий не настільки сам об'єкт, як **функції**, які він виконує. Саме для виконання певних **функцій** Бог створив цей світ, нас у ньому і Святе Письмо.

Освоївши шість правил системного підходу до розуміння систем, спробуйте намалювати модель системи в надсистемі, де системою є Ви. Зазначте напрямки Вашої взаємодії з окремими елементами навколишнього середовища, виділіть напрямки, на яких Ви є **активним компонентом взаємодії** та вкажіть, у чому ця активність полягає.

Сподіваємось, що ознайомлення з шістьма правилами системного підходу розширило діапазон вашого мислення і збільшило ваш IQ, зокрема по темі «Наука і Релігія».

Всяка наука — то є трудна штука. З Богом!

Явища природи [і суспільні явища], як правило, комплексні. Вони нічого не знають про те, як ми поділили наші знання на науки. Лише всебічний розгляд явищ з точки зору фізики, хімії, механіки, [економіки] а інколи й біології, дає можливість зрозуміти їх сутність і застосувати у практиці.

Н. Н. Семенов

9. Світ Божий з раціональних позицій. Закони систем. Статика

Бог створив людину, як особу вільну і заклав їй в голову мозок — досконалий комп'ютер для раціонального мислення. Цим самим, Отець Небесний заохотив нас до самотійної праці над собою, до пошуку нових знань, зокрема й з Його, Божою, допомогою.

«Просіть, і дасться вам; шукайте, і знайдете; стукайте, і відчинять вам. Кожний бо, хто просить, одержує; хто шукає, знаходить; хто стукає, тому відчиняють» (Мт 7, 7–8).

У цій рекомендації Ісуса Христа бачимо два напрямки для нашої творчої діяльності: пасивний — *«просіть, і дасться вам, ... хто просить, одержує»* та активний — *«шукайте, і знайдете, ... хто шукає, знаходить»*.

Наша цивілізація розвивається і удосконалюється шляхом активного творчого пошуку, за допомогою активного раціонального мислення. Щорічні вручення Нобелівських премій за видатні творчі досягнення і позитивні результати наукового пошуку у кількох галузях знань, давно стали святом для всього людства.

Творець всього видимого і невидимого, прагнучи зберегти і поліпшити цілий світ, як середовище для поширення добра і творчого вдосконалення життя, дуже розраховує на раціональне, **системне мислення** людей.

Ось саме для допомоги у цій важливій розумовій праці та досягнення гарантованого успіху, призначена *Технологія системного мислення*.

З попередніх текстів у цій книзі на тему «Наука і Релігія» ми вже знаємо, що системне мислення вимагає дотри-

муватись чотирьох правил Рене Декарта, правила принципової оцінки якості систем та шести правил системного підходу.

Перше, друге, третє і п'яте правила системного підходу (тобто правила цілісності, ієрархічності, структурності та множини описів системи), принципово, з раціональних позицій, мають нам вистачити для пояснення віри у Бога у конструктивному аспекті.

Четверте правило системного підходу (*правило взаємозалежності системи і середовища*) орієнтує нас на пошук шляхів до джерела справжнього знання, на встановлення зв'язку між людиною і Творцем Всемогутнім, котрий перебуває за межами світу людини й, водночас, поряд неї і в ній.

Шосте правило системного підходу (*правило сенсу існування системи*) ставить перед кожним homo sapiensem чітке запитання:

Чи усвідомлюєш сенс свого існування, як покликаний Богом виконавець конкретних функцій?

Щоб відповісти на це запитання, щоб краще розуміти наш системний світ і визначити своє місце в ньому, треба вміти *думати правильно*.

Генріх Альтшуллер, котрий вивчав порядок думання винахідників, дійшов до геніально простого, логічного висновку, а саме:

«Все, чого не було, було придумано. І все, чого ще немає, буде придумане. А отже, буде придумано все. А якщо можна придумати все, то можна придумати й систему думання, за допомогою якої можна придумувати все!»

І він створив відповідний комплекс думання — *Теорію і Алгоритми розв'язання інноваційних завдань*. Складову частину цього інтелектуального комплексу становлять **Вісім законів існування та розвитку систем**.

Ці закони Генріх Альтшуллер сформулював для технічних систем (машин, апаратів, приладів) і поділив їх на три групи: *закони статички, кінематики і динаміки*. Проте, як виявилось, з огляду на універсальність цих законів,

вони дають нам можливість зрозуміти не тільки наш матеріальний, людський, земний світ, а й світ Божий загалом. Ці закони заохочують піднятися над нашими людськими уявленнями про можливе.

А отже, почнемо розглядати ці *Вісім законів* в аспекті релігійному, передусім — *закони статички систем*. Три закони статички систем визначають *необхідні умови для існування і функціонування систем*.

1. Закон повноти частин системи: *Принциповою умовою життєздатності системи є наявність і функціональність її основних підсистем.*

Згідно з цим законом, щоб бути життєздатною, система повинна вміщувати всі необхідні конструктивні елементи, у їх гармонійній повноті, єдності та порядку використання для виконання головної функції.

Кожна особа виду *homo sapiens*, як система, завжди є *повною*, якщо складається зі здорового тіла, душі і духа. Тобто ця особа є повним *реполем*, якщо вміщує Бога у своїй свідомості, і *збалансованою*, якщо завжди звіряє свої думки і вчинки з Його Словом і Його покликанням.

Позаяк людина має суперечливу природу, тому кожна особа, родина, суспільство, вся цивілізація повинні постійно самовдосконалюватись, щоб досягти гармонійної повноти у процесі функціонування, з врахуванням настанов Творця і Його Сина.

Отже, якщо хочемо зрозуміти, оцінити чи вдосконалити будь-яку систему (зокрема людину, родину, спільноту, підприємство, установу чи навіть суспільство), спочатку треба визначити, наскільки ця система є повною і наскільки функціональними є її підсистеми.

А якщо вона не є повною, необхідно встановити наскільки, у чому ця неповнота полягає, і що треба зробити, щоб відновити чи добудувати неповну систему до її повноти і повної життєздатності.

2. Закон субстанпривідності системи: *Необхідною умовою життєздатності системи є проходження мате-*

ріальних, енергетичних та інформаційних субстанцій крізь всі частини системи.

Для життєздатності тіла людини, вистачить, щоб через всі органи і клітини людини проходили матеріальні, енергетичні та інформаційні субстанції.

Матеріальні субстанції — це їжа і продукти її переробки, *енергетичні* — це кров та електричний струм, що його продукують мітохондрії.

Натомість *інформаційні* субстанції — це не тільки фізіологічні імпульси, що в формі сигналів постійно рухаються у свідомості, підсвідомості й по нервових мережах всіх органів людини, підтримуючи життєдіяльність тіла.

Бо людина — це не лише тіло. А тому для ефективної життєздатності людини, як мислячої системи і як повноцінного реполя, важливо враховувати також *інформаційне поле душі та інформаційне поле Духа Божого.*

З цього закону випливає логічний висновок: *Максимально продуктивно може функціонувати лише така особа, котра корисно використовує всі п'ять видів субстанцій: матеріальні, енергетичні, фізіологічно-інформаційні, душо-інформаційні та душо-інформаційні.*

А що це означає — *корисно використовує?*

І яка є головна функція конкретної особи, якою є мета її життя?

Чи спроможна людина плідно намагатись досягти мети, якщо використовує лише власну енергію і лише власну інформацію зі сфери земного життя? Відповідь на це запитання дав Ісус Христос, заохочуючи звертатись до небесної субстанції і плідно її використовувати:

«Просіть, і дасться вам; шукайте, і знайдете; стукайте, і відчинять вам. Кожний бо, хто просить, одержує; хто шукає, знаходить; хто стукає, тому відчинять» (Мт 7, 7–8).

3. Закон ритмічної узгодженості елементів системи: *Необхідною умовою життєздатності системи є узгодженість ритмів функціонування її елементів.*

Показовим прикладом системи, яка переконливо де-

монструє успіх продуктивного функціонування на основі узгодженості ритмів, є великий симфонічний оркестр. Навіть у випадках виконання творів, що мають складну партитуру, в якій можуть одночасно звучати кілька тем, поліфонічна гармонія оркестру будується на основі ключового ритму.

Згідно з законом ритмічної узгодженості, життя людини, як елемента всього земного світу, зумовлене не тільки фізіологічним ритмом власного серця. Бо життя також залежить від регулярних змін фаз Місяця, змін дня і ночі, пори року, «магнітних бур», атмосферного тиску, від інших ритмічних і неритмічних коливань в макросистемі видимого і невидимого світу.

Для кожного *homo sapiens* і для кожного іншого елемента земного світу, кінцевий підсумок впливу на нього всіх ритмів, найточніше виражено через поняття упорядкованого часу:

«Для всього є свій час, і година своя кожній справі під небом: час родитись і час помирати, час садити і час виривати посаджене, час вбивати і час лікувати, час руйнувати і час будувати, час плакати й час реготати, час ридати і час танцювати, час розкидати каміння і час каміння громадити, час обіймати і час ухилятися обіймів, час шукати і час розгубити, час збирати і час розкидати, час дерти і час зашивати, час мовчати і час говорити, час кохати і час ненавидіти, час війни і час миру!» (Екл 3, 1-8).

Найвизначнішим чинником і камертоном ритму життя людини є Бог. Але від людини залежить, як вона використовує цей камертон.

Бог створив людину, як особу вільну і заклав їй в голову мозок — досконалий механізм для раціонального мислення. Саме з позицій раціонального мислення, ми щойно розглянули три перших закони існування і розвитку систем — закони життєздатності, або статички.

У наступній главі піде мова про *три закони кінематики*, тобто про *закони незалежного розвитку систем*.

10. Світ Божий з раціональних позицій. Закони систем. Кінематика

У попередній главі ми представили три закони, що визначають необхідні умови для існування і функціонування систем.

Продовжуючи тему, розглянемо закони незалежного розвитку систем — три закони кінематики, що визначають нормальний внутрішній розвиток систем, незалежно від конкретних технічних, фізичних, економічних та інших факторів, що можуть зумовлювати цей розвиток.

4. Закон збільшення ступеня ідеальності систем: *Розвиток всіх систем відбувається у напрямку збільшення ступеня їх ідеальності.*

Згідно з цим *законом ідеалізації*, фактичне удосконалення кожної системи виявляється в тому, що числові значення її основних параметрів у розрахунку на одиницю корисного ефекту її діяльності (функцію) постійно зменшуються, наближаючись до рівня показників *ідеальної системи*, тобто такої, якої немає, але функції якої виконуються.

Це означає, що кожна система постійно і послідовно розвивається у напрямку збільшення власної функціональності. Тобто система поступово збільшує кількість виконуваних функцій при незмінних (або менших) засобах, необхідних для здійснення цих функцій.

Функцій стає більше, засобів — менше, а система щоразу наближається до ідеалу. Відбувається якби розчинення системи в її корисних діяннях.

Розвиток людини, як системи — це також процес ідеалізації. Ми освоюємо і виконуємо щоразу більше функцій, видаємо щоразу більше матеріальної і творчої продукції, витрачаючи менше ресурсів на їх виконання.

Люди віруючі, котрі пов'язують своє життя з Богом, більше наближені до ідеалу, ніж атеїсти. Бо діапазон фізичних, розумових і духовних функцій віруючих осіб, порівняно до атеїстів, набагато ширший, а їх світогляд охоплює не лише земне, а й вічне життя.

Закон збільшення ступеня ідеальності систем дає можливість визначити — чи насправді відбувається розвиток конкретної особи, родини, спільноти. Бо якщо не відбувається ідеалізація системи, то й факту її розвитку немає. Адже «не хлібом єдиним» повинна жити людина...

5. Закон нерівномірності розвитку окремих частин системи: *Розвиток частин системи відбувається нерівномірно. Чим складніша система, тим нерівномірнішим є розвиток її частин.*

Як знаємо з *правила структурності*, кожна з частин системи має власні інтереси, мотивацію, а отже й повинна мати певну автономію в рамках своєї внутрісистемної життєдіяльності, тобто виконання функцій.

У кожній системі це відбувається так само, як в організмі людини: легені не можуть виконувати функцій печінки, а нирки не замінять функцій серця. Кожна підсистема виконує свої функції у спільному інтересі, але, маючи певну автономію, може розвиватись незалежно й нерівномірно, порівняно до інших.

Родина, в її окремих частинах, також розвивається нерівномірно. Всі батьки знають про особливості підліткового віку, коли нерівномірність розвитку дітей викликає деформації всієї сім'ї, породжуючи конфлікти між її членами. Нерівномірність розвитку громадян, регіонів, країн також породжує конфлікти.

Головна причина всіх конфліктів — це суперечність між правдою і брехнею. Часом можна почути: «У кожного своя правда». Як правило, це кажуть не дуже освічені особи, котрі вважають, що замість Правди можна говорити і робити що завгодно.

Щоб бути на боці Правди, треба добре вчитись. Адже в

добре організованій системі працюють факти і методи на основі моралі, а в погано організованій — характери і припущення на основі лукавства.

З закону нерівномірності випливає важливий висновок: *гармонізувати систему можна шляхом її позитивного спрощення за рахунок зменшення розриву між рівнями розвитку окремих елементів системи.*

Бо ланцюг не може бути міцніший від його найслабкішої ланки.

Позитивне спрощення і зменшення різниці між рівнями розвитку членів родини, спільноти, країни, а отже й розв'язання конфліктів, здійснюються за допомогою праці над собою, зокрема вивчення Святого Письма, переведення мислення у сферу духовності і виконання євангельських настанов.

Бо Біблія єднає людей на основі спільного визнання Правди.

Природа систем зусібіч демонструє нам **головний діалектичний закон розвитку** — *закон заперечення заперечення*. Заперечуючи заперечення про розбіжності розвитку підсистем шляхом усунення протиріч системи, ми робимо свідомий крок у напрямку її прогресивного вдосконалення.

Як завжди, образно, представляє нам цей закон Ісус Христос: *«Істинно, істинно говорю вам: пшеничне зерно, коли не впаде на землю і не завмре, залишиться саме одне; коли ж завмре, то рясний плід принесе»* (Йо 12, 24).

Тобто, щоб народилась якісно нова система, треба щоб вмерла стара. Причому, треба щоб це відбулося, передусім, у нашій свідомості.

6. Закон переходу в надсистему: *Система, що вичерпала власні можливості подальшого розвитку, далі розвивається через входження в надсистему, як її складова частина.*

Країни, які хочуть зміцнити процес свого подальшого розвитку, об'єднують зусилля, створюють надсистеми (на-

приклад, НАТО, ЄС, Співдружність націй тощо) і входять в них для спільного вирішення своїх проблем.

Але це стосується країн, котрі *вичерпали власні можливості подальшого самостійного розвитку*.

Кожна людська істота також може перейти у Небесну надсистему духовного царства, якщо ця особа *вичерпала власні можливості подальшого розвитку* в системі земного життя.

Причому, перехід у Небесну надсистему можливий лише за умови, коли рівень духовності і чистоти помислів конкретної особи дорівнює рівню духовності *Небесної надсистеми*.

Тут панує фізичний ефект сполучних судин. Цей фізичний ефект використано в конструкції і експлуатації шлюзів на річках, у підводних човнах, у системах вентиляції шахт і на підземних роботах кесонного типу.

Ефект полягає в тому, що проходити через відкриті ворота (двері) з однієї камери в іншу можна лише у випадку однакового рівня (тиску) води (повітря, а в нашому прикладі — духу) в обох камерах.

Неважко собі уявити катастрофу, яка б сталася в разі раптового відкриття воріт шлюзу при різниці рівнів води між верхнім і нижнім б'єфами у 10–15 метрів... Цунамі!

У випадку людини, аналогічна різниця рівнів духу може відкинути душу прямо у пекло...

Щоб уникнути духовного цунамі при переході в надсистему вічності, існує простий вихід — намагатись жити згідно з Декалогом. Також не забуваймо настанов великого учня Гамаліїла:

«Якщо ж роблю те, чого не хочу, вже не я роблю те, але гріх, що живе в мені. Тож я знаходжу закон, що, коли хочу робити добро, лежить у мені зло. Бо за внутрішньою людиною знаходжу насолоду в законі Божому; але в членах моїх бачу інший закон, що протиборствує законові розуму мого і бере мене в полон закону гріховного, який перебуває в членах моїх.

Бідна я людина! Хто визволить мене від цього тіла смерти? Дякую Богові моему через Ісуса Христа, Господа

нашого. Отже, той же самий я розумом моїм служу законові Божому, а тілом — законові гріха.

...Бо ті, що живуть за плоттю, думають про тілесне, а ті, що живуть за духом, — про духовне. Помисли плотські є смерть, а помисли духовні — життя і мир, тому що помисли плотські є ворожнеча проти Бога; бо законові Божому не підкоряються, та й не можуть. Тому ті, що живуть за плоттю, Богові догодити не можуть» (Рим 7, 20–25; 8, 5–8).

Для нас дуже важливо, що тут Апостол Павло надає великого значення мисленню і усвідомленню. Він чітко поєднує розум з духом в одній системі цінностей: *«бачу інший закон, що **протиборствує законові розуму мого** і бере мене в полон закону гріховного»*.

Він висуває помисли, думання, правильне мислення на перший план відповідальності людини: *«думають про тілесне ...помисли плотські є смерть, а помисли духовні — життя і мир»*.

Апостол звертається до людини, як до homo sapiensa — людини мислячої.

Творець любить всіх.

Але не Бог, а люди поділяють себе на віруючих і атеїстів.

Бог створив людину, як особу вільну і заклав їй в голову мозок — досконалий механізм для раціонального мислення.

Саме з позицій раціонального мислення, ми щойно розглянули три закони незалежного розвитку систем — закони кінематики.

У наступній главі, в якій ми закінчуємо тему **Світ Божий з раціональних позицій**, піде мова про *два закони динаміки розвитку систем*.

Наука — це трудна штука, але знання — це велика сила!

Всім читачам (а особливо — атеїстам) бажаємо набиратися сил. З Богом!

11. Світ Божий з раціональних позицій. Закони систем. Динаміка

У попередніх двох главах ми представили закони *статики*, що визначають необхідні умови для існування і функціонування систем та закони *кінематики*, які визначають нормальний внутрішній розвиток систем, незалежно від конкретних технічних, фізичних, економічних та інших чинників, що можуть зумовлювати цей розвиток.

Тепер розглянемо закони динаміки розвитку систем, що визначають поточні тенденції розвитку систем під впливом зовнішніх чинників.

7. Закон переходу на мікрорівень: *Розвиток виконавчих органів систем відбувається спочатку на макро-, а потім на мікрорівні їх вдосконалення.*

Згідно з цим законом, якщо хочемо удосконалити відповідну систему, необхідно, серед іншого, шукати рішення в перебудові робочих і виконавчих органів та робочих інструментів системи, послідовно переходячи до щоразу менших елементів.

Якщо хочемо вдосконалити технічну систему, тоді, згідно цього закону, замість застосування у виконавчих органах системи великих деталей, треба переходити до застосування груп дрібних деталей, а далі — до ще менших і менших. Далі робота має виконуватись поверхнями, кромками, молекулами, атомами, іонами, електронами тощо.

Якщо хочемо удосконалити організаційну систему, наприклад, велике підприємство, тоді треба поступово передавати функції управління (зокрема управління виконавцями, процесами і фінансами) на рівень структурних одиниць, підрозділів, бригад, груп, окремих виконавців.

Навіть у війську, загалом у системі оборони, ведення боротьби на великих територіях за допомогою масованих засобів ураження замінено на застосування цільових, точкових засобів (зокрема, дронів, ракет, керованих бомб, що мають похибку відхилення від точки прицілювання до 15 см).

Ще донедавна виконавчим органом війни, що визначав її масштаби і вірогідність успіху, був фронт або ударна група дивізій. Як казав у подібних випадках Г. Альтшуллер, — «*задачу штурмували юрбою*».

Нині цю стратегію замінюють на застосування малих ударних груп та команд універсальних фахівців (командос), кожен з яких здатен діяти у будь-яких умовах, використовуючи будь-які засоби ведення війни, а головне — таємно проникати у вороже середовище і там непомітно виконувати завдання.

Тобто, мінімум оперативно-тактичної війни при максимальному стратегічному результаті.

Подібні тенденції *переходу на мікрорівень* характерні для розвитку будь-яких систем:

— *у бізнесі* — масове створення і індивідуальний вихід на міжнародний ринок малих фірм високої продуктивності;

— *у медицині* — поступове перенесення на громадян знань, процедур і відповідальності за власне здоров'я;

— *у фармації* — перехід від масового промислового виробництва синтетичних препаратів до натуральних ліків індивідуального виготовлення і локального застосування з максимальною прив'язкою до подробиць конкретного діагнозу;

— *в системі державного управління* — перенесення повноважень, ресурсів і відповідальності з центральних органів влади на рівень областей, районів, органів самоврядування за місцем проживання та на самих громадян;

— *у сфері побутових проблем* — чимдалі більше нових технічних засобів (зокрема транспортних, енергетичних, механічних, електронних тощо) надходить і зосереджується в розпорядженні громадян, що вимагає від них нових знань, більшої самостійності та відповідальності;

— у сфері оборони — перехід до організації військових підрозділів самооборони за місцем проживання (швейцарська система, що в різних варіантах вже застосовується у кількох країнах);

— у сфері інформаційній — перехід участі громадян від пасивних форм споживання (читачі, слухачі) до інтерактивних форм обміну (дозвонювачі, блогери, безпосередні учасники інформаційних, публіцистичних і розважальних заходів в ефірі тощо).

Характерно, що в процесі *переходу на мікрорівень*, робочі органи відповідних систем наділяють щоразу більшими функціональними можливостями.

В реалізації *закону переходу на мікрорівень* виразно відчуваємо руку Божу.

«На початку Бог створив Небо та землю. А земля була пуста та порожня, і темрява була над безоднею, і Дух Божий ширяв над поверхнею води. І сказав Бог: Хай стане світло! І сталося світло» (Бут 1, 1–3).

Творець починав від створення макросистем і їх робочих органів, поступово переходячи до їх поділу і створення щоразу менших виконавчих елементів, наділяючи їх щоразу більшими функціональними можливостями.

Бог поділив добу на день і ніч, поділив поверхню на твердь і воду, поділив живу природу на флору і фауну, а фауну — на тварин диких і домашніх. Диких тварин Бог поділив на водних, земних і повітряних, земних — на плазунів, ссавців, комах...

Створивши людину, Бог допоміг їй Своїм Духом. Через натхнення і покликання, Творець заохотив людину освоювати і розвивати знання, *поділяти* знання на науки, а створювані людиною знаряддя *поділяти* на функціональні інструменти, щоразу більше *поділяючи* і заглиблюючись у мікросвіт.

І як тут не згадати *Друге правило Р. Декарта: Ділити кожен з досліджуваних мною проблем на стільки частин, на скільки це є можливим і необхідним для кращого їх подолання.*

Шляхом поділу, наслідуючи приклад діяльності Творця, людина створює нові й ще новіші системи і функції, поділяє їх на дрібніші, спеціалізується в них, переходить на щоразу глибший рівень пізнання проблем та їх подолання.

Номо sapiens чимдалі більше вдосконалює себе, як систему робочих органів, та вдосконалює свої інструменти, зокрема, інструменти думання, прийняття рішень і виконання щоразу складніших завдань.

Бачимо це на численних прикладах сучасних спортивних досягнень, які ще двадцять років тому вважались неможливими, а особливо переконливо бачимо це на прикладах досягнень науковців та інженерів, котрі впродовж цих двадцяти років суттєво наблизили нас до освоєння інших планет.

Постійно вдосконалюючись, люди краще розуміють Бога та Його стратегію. А стратегія Триєдиного Бога якраз полягає у тому, щоб спрямувати думки і вчинки людей у напрямку самовдосконалення за допомогою глибшого пізнання Істини.

«Хто любить навчання, той любить пізнання, ... Не зміцниться людина безбожністю, корінь же праведних не захитається. ...Мудрий син любить науку, насмішник не слухає напоумлення» (Пр 12, 1, 3; 13, 1) .

Творець любить всіх. Але не Бог, а люди поділяють себе на віруючих і атеїстів. Бог створив людину, як особу вільну і заклав їй в голову мозок — досконалий механізм для раціонального мислення.

Саме з позицій раціонального мислення, ми маємо розглядати і застосовувати *закон переходу робочих органів систем на мікрорівень*. Зокрема й тоді, коли системою є людина, а отже кожен з нас. І якщо усвідомлюємо, що робочим органом людини є душа.

Далі піде мова про *закон збільшення поля сил*. Його ще називають законом збільшення репольності систем, але він має ще й іншу, можливо, зрозумілішу для нас назву...

8. Закон збільшення поля сил: У процесі розвитку будь-яких систем відбувається відносно збільшення кількості, ролі, впливу і пропорцій полів сил відповідної системи порівняно з її матеріально-речовинною складовою.

Цей закон ще називають *Законом збільшення репольності* (від слова *реполь* — речовина+поле сил). Про *реполь* ми вже згадували у попередніх главах. Поняття *реполь* вперше сформулював Г. Альтшуллер та впровадив це поняття у процес творчого пошуку нових ідей і рішень.

Він підійшов до аналізу систем з боку фізичного змісту їх існування і зазначив, що система *Всесвіт* і кожна його *функціонуюча системна частинка*, на будь-якому рівні, складається з *реполів*, тобто з *речовинних* елементів, оснащених відповідними *полями сил*.

Адже сама по собі речовина, якщо не має в собі й не використовує певних сил, не може виконати жодних дій (функцій). Г. Альтшуллер назвав реполі *функціональними молекулами* систем. *Реподем* є криголам, корпус якого (речовина) розламує лід завдяки використанню відповідного поля сил.

Реподем є звичайна фотокамера. Вона складається з речовини (корпус та інші пасивні елементи) і відповідного поля. В залежності від фізичного ефекту, закладеного в конструкцію фотокамери, вона може використовувати різні поля сил: механічні, електричні, оптичні, електронні тощо.

Реподем є автомобіль, мобільний телефон, людина і суспільство. *Реполь* — це система, а отже, згідно з *Правилом ієрархічності*, його можна розкласти на складові реполі нижчих рівнів структуризації.

Сенс закону збільшення *репольності* полягає в тому, що в процесі свого розвитку:

— *нерепольні* (пасивні, незаряджені, неоснащені подем) системи та/або їх частини прагнуть стати *репольними*, тобто оснащеними відповідними полями сил;

— в *репольних системах* розвиток відбувається у напрямі переходу од полів менш досконалих до досконаліших — від механічних до теплових, далі до електричних і

електромагнітних, електронних, оптичних, лазерних, радіаційних, гравітаційних, торсійних тощо.

Цей розвиток супроводжується поступовим ускладненням фізичного змісту і структури *польових* складових відповідної системи, підвищенням її ККД, збільшенням функціональності у сфері її застосування.

Водночас, як правило, позитивно змінюються також *речовинні* складові *репольних систем*: зменшується кількість і пропорційна участь цих речовин, збільшується їх дисперсність, зростає кількість зв'язків і відносин між їх елементами.

Зокрема, прикладом такої тенденції є розвиток елементів пам'яті в обчислювальних машинах. Спочатку це були паперові перфоровані карти, потім — перфоровані стрічки, далі — електромагнітні стрічки, електромагнітні диски, потім — плати, далі — кристали і складні інтегральні схеми (чіпи), потім — електронні картки і мінігабаритні флешки гігантської ємкості у понад 30 Гб...

Ясно, що процес абсолютного збільшення потужності, маси і обсягу полів сил в розрахунку на одиницю речовини відбувається не тільки в інформаційних, а й у будь-яких системах в процесі їх розвитку.

У сфері релігійного світогляду, *Закон збільшення репольності* ми називаємо **законом збільшення духовності**.

Нічого не змінюючи по суті його репольності, лише уточнюючи його, з перенесенням акценту на людей, **закон збільшення духовності** маємо у такому формулюванні: *Позитивний розвиток людей, суспільних систем і відповідних інтересів відбувається у напрямку збільшення їх духовності і релігійності*.

Людина — це найважливіший реполь у Сонячній системі. Людський реполь, як система, складається з матеріального тіла, інформаційно-енергетичного поля душі та поля духа. Збільшення духовності людини, спільноти, цивілізації — це процес розвитку і збільшення впливу відповідних полів сил, з одночасним зменшенням значення матеріальних елементів її тіла.

Духовне життя — це поняття, яке стосується не тільки сфери свідомості живої людини і її земного життя.

Духовне життя — це також означення зі сфери життя духів, тобто таких реполів, таких організмів і такого світу, серед яких немає нічого матеріального (речовинного) у нашому земному розумінні.

Розвиток кожної людської особи упродовж життя відбувається шляхом поступового зміщення її інтересів зі світу матеріального, обмеженого, дотикального, видимого у світ духовний, безмежний, невидимий.

Відбувається це цілком логічно з трьох причин:

— по-перше тому, що Дух Божий і практична діяльність Його ангелів завжди мають місце серед людей, але кожна особа набуває усвідомлення цього факту в процесі нагромадження досвіду і знань;

— по-друге тому, що пізнаючи цей світ, світ людських можливостей, людина поступово підходить до своїх меж пізнання, а отже наближається до пізнання іншого світу;

— по-третє тому, що наближаючись до фінішу життя земного і відчуваючи поступові втрати хворобливого тіла, кожна особа переносить увагу на роботу над помилками і на оздоровлення душі, котра у своєму часі залишить тіло.

Бо кожне тіло, як пасивна частина реполя, не може самостійно існувати і функціонувати без духа. Натомість дух без тіла, зокрема, як інформаційно-енергетичне поле сил, цілком може існувати у відповідному просторі.

Цікавий приклад функціонування духа без тіла наводить св. Апостол Павло:

«Чи треба хвалитися? Воно й не личить, але я таки приступлю до видінь та до об'явлення Господа.

Я знаю чоловіка в Христі, що чотирнадцять років тому, — чи то було в тілі, не знаю, чи то було без тіла, не знаю, Бог знає, — був він узятий аж до третього неба.

І знаю, що той чоловік — чи в тілі, чи без тіла, не знаю, Бог знає, — був узятий у рай і чув слова невимовні, яких годі людині вимовити.

Таким буду хвалитися, собою ж не буду хвалитися, хіба лиш моїми немочами» (2 Кор 12, 1–5).

Тут, із притаманною для св. Павла скромністю, він розповідає про себе в третій особі; про випадок, коли, з особ-

ливої благодаті Божої, *«був він узятий аж до третього неба... чи в тілі, чи без тіла... був узятий у рай і чув слова невимовні...»*

Якщо був узятий без тіла, тоді був узятий лише як душа, а потім був повернутий до тіла. Якщо ж разом із тілом, то навряд чи він зміг би щось пояснити нам про фізичні та техніко-технологічні параметри системи, за допомогою якої *«був узятий»*.

Тим не менше, ця інформація є правдивою і цікавою для тих, хто шукає відповіді на запитання стосовно конструкції Всесвіту та можливостей, які в ньому застосовуються, а також щодо мандрівок душ і потойбічного світу.

Також цікавим є вжите Апостолом Павлом визначення *«слова невимовні, яких годі людині вимовити»*. Вочевидь йдеться про використання інформації у невербальній формі, коли думка передається відповідним полем сил і є достеменно зрозумілою, не зважаючи на брак акустичних коливань.

Інколи подібна ситуація трапляється уві сні, коли ми якби «чуємо» і розуміємо думку нашого візаві, хоча не було вимовлено жодних слів. Зрештою, інколи таке трапляється не лише уві сні...

Чи це є телепатія, чи інший вид неакустичної (а отже, й нематеріальної, неречовинної) комунікації, чи як її ще називають — не принципово.

Важливо, що ми тут маємо справу з інформаційно-енергетичною діяльністю, яка використовує лише поле сил, тобто реполь, розвинутий і вдосконалений до повного усунення речовини з нього.

У спілкуванні з Богом, зокрема в молитві, ми також використовуємо лише поле духовних сил.

Тому *закон збільшення поля сил* можемо також трактувати як *закон збільшення духовності та релігійності людей і людських систем*.

Бог створив людину, як особу вільну і заклав їй в голову мозок — досконалий механізм для раціонального мислення.

Саме з позицій раціонального мислення, ми розглянули вісім законів існування і розвитку систем.

Як проміжний підсумок, зазначимо, що комплексне використання чотирьох правил Р. Декарта, шести правил системного підходу, восьми законів існування і розвитку систем, відповідних моделей, аналітичних прийомів та інших інструментів *Технології системного мислення* дає можливість зрозуміти та вдосконалити кожен об'єкт, як певну систему; передусім — себе самого, своє поле і простір мислення.

Наука — це трудна штука, але знання — це велика сила!

Всім раціонально мислячим читачам (у тому числі й атеїстам) бажаємо набиратися сил. З Богом!

*Організуй мерщій свою свідомість,
Щоб була здатною вмістити невідоме.
Ритм творчості розвалює фортеці,
Руйнує мури підлості і зла.
Уявою ти мусиш наблизитись
До того, що не є тобі доступним.
Єдине що реальне — це твій Шлях.
Падіння, відступи і втрати — тимчасове,
Нема невдач, — лише сходинки духу,
По котрих ти підносишся в трудах.
Ключ до найбільших таємниць життя
Давним-давно в твоїх руках, Людино,
А ти не знаєш, що воно таке.
Ти — ключ до загадки одвічного буття,
Ти сам — загадка і її розгадка.
Бо творчість, якщо строго розібратись,
Завжди стрибок в незвідане Ніщо.*

Сидоров В. М.

Резерфорд, за п'ять років до відкриття поділу атомного ядра, заявив: «Кожен, хто очікує, що явище перетворення атомів може дати нове джерело енергії, займається безглуздими фантазіями.»

Арїст Л. М.

12. Партеногенез — технологічна справа Духа Святого

З попередньої глави ми знаємо, що поле сил може бути дуже сильним, функціональним та нести в собі і переказувати важливу інформацію без жодної матеріальної і фізичної участі речовин.

Як приклад, порушимо дуже делікатну тему, що спирається на історичні і наукові факти.

Словосполучення *непорочне зачаття* (*партеногенез*) ще досі викликає іронічну посмішку не лише у затятих атеїстів, а факт непорочного зачаття надалі жваво дискутують не тільки у веселих студентських групах, а й у солідних наукових колах.

Бо й насправді, як це може бути, коли й першокласники знають, що для створення дитини потрібні тато з мамою, а тут — раптом — Святий Дух і... справу зроблено.

Щоправда, у колах людей просвіченіших, впевнені, що без Бога така акція просто неможлива. Проте, чи всі громадяни зважають на точку зору, переконання і аргументи просвіченіших?

А шкода, бо цих позитивних аргументів є аж дві групи — історичні і наукові — і їх не можна ігнорувати.

Історичний аспект справи про непорочне зачаття представлено у натхненних творах кількох шанованих авторів, починаючи від пророка Ісаї (765–700 роки до Христа).

За сім століть до факту, провіщаючи про найвеличнішу подію в історії людства — народження Сина Божого на планеті Земля, пророк не випадково акцентує нашу увагу на тому, що породілля була дівцею: «*Ось дівиця зачала, і породить сина і дасть йому ім'я Еммануїл*» (Іс 7, 14).

Причому, всупереч традиціям ізраїльського народу,

пророк не вказує на чоловіка, який мав би бути батьком новонародженого, а залишає вільним місце для наших роздумів про цю подію та її учасників.

Таке враження, що пророк не наважився розповісти все, зокрема й про інших учасників вікопомної події. Вочевидь, пророк боявся.

І мав рацію. Бо навіть, коли через сімсот років пророцтво здійснилось, коли сам Син Божий прийшов до людей і, будучи з ними й серед них, переконливо демонстрував свою Божу природу, провідники народу постановили, що Він богохульствує і видали Його на смерть.

Ба більше — й в наші дні багато хто досі не вірить фактам, що поділили наше літочислення і всю історію цивілізації на дві ери: на стару — до народження Христа і нову — після Його народження.

Про те, що Марія, мати Христа, *«була вагітна від Святого Духа»*, написав євангеліст Матей (Мт 1, 18). Можна уявити себе на місці Йосифа, чоловіка Марії, якому цю новину повідомляє ангел Господній.

Ангел вимагає повірити у невірогідне для людського розуму і, щоб не знеславити Марію, каже Йосифу: *«...не бійсь узяти Марію, твою жінку, бо те, що в ній зачалось, походить від Святого Духа»* (Мт 1, 20).

Про великі можливості Святого Духа розповідав своїм учням Ісус, коли вже готувався до Самопожертви:

«І проситиму я Отця, і дасть Він вам іншого Утішителя, щоб з вами був повіки, Духа істини, якого світ не може сприйняти, бо не бачить Його і не знає... А Утішитель, Святий Дух, якого Отець в ім'я моє зішле, той навчить вас усього і все вам нагадає, що я сказав вам» (Йо 14, 16–17, 26).

Отже, Христос дав чітку характеристику чотирьох основних ознак Святого Духа:

— Дух Святий — це потужне, але невидиме інформаційно-енергетичне поле, *«якого світ не може сприйняти, бо не бачить Його і не знає...»*. Кажучи спрощено — Його не можна помацати, а Він — може.

— Дух Святий несе в собі істину, тобто чисту правду.

— Дух Святий втішає в сумних і сумнівних обставинах.

— Дух Святий виконує велику навчальну, просвітницьку місію, зокрема надсилаючи, передаючи посвяченим і закріплюючи у їх свідомості, важливу інформацію — *«навчить вас усього і все вам нагадає»*.

Проте тоді, ця інформація, подана безпосередньо з уст Ісуса, не дуже просвітила апостолів. Вони також *«не могли сприйняти»*, аж поки не сталось обіцяне і тоді вони фізично отримали надзвичайні здібності, що далеко вийшли за межі можливостей звичайної людини:

«Аж ось роздався зненацька з неба шум, неначе подув буйного вітру, і сповнив увесь дім, де вони сиділи. І з'явилися їм поділені язики, мов вогонь, і осів на кожного з них. Усі вони сповнились Святим Духом і почали говорити іншими мовами, як Дух давав їм промовляти» (Ді 2, 2-4).

На жаль, оце визначення — *«світ не може сприйняти»* — досі зберігає свою актуальність. Причому, зберігає не тому, що світ не здатен, а тому, що переважно не хоче сприйняти факти, зокрема й науково доведені.

Бо ще 1863 року Ніколай Вагнер, досліджуючи динаміку життя деяких плазунів і комах, встановив факт *партеногенеза*, про що розповів у публікації *«Самопроизвольное размножение гусениц у насекомых»*. За це відкриття його було нагороджено Демидівською премією Академії Наук.

Пізніше було відкрито три типи партеногенезу у восьми видів мурах: коли самиці продукують самиць і стерильних робочих, коли робочі продукують робочих і потенційних самиць, та коли самиці і робочі мають варіанти вибору.

Партеногенез має місце у семи видів термітів та у 70 видів хребетних тварин. Зокрема партеногенезом розмножуються скельні ящірки та комодські варани. Партеногенетичні популяції відкрито також у деяких видів риб, земноводних, птахів, зокрема курей.

На початку 2000-х років було експериментально доведено, що за допомогою *певної обробки* яйцеклітин ссавців (пацюків, макак, людей), можна викликати партеногенез,

тобто запліднення без участі чоловічої гаметі. 2004 року японським вченим навіть вдалось отримати мишу, вирощену з поєднання яйцеклітин двох самиць. Отже, з точки зору біологічної науки, непорочне зачаття є цілком реальним явищем. Залишається тільки питання причетності Святого Духа до факту запліднення.

Знаємо, що світ побудовано і існує на законах фізики, хімії, біології та психофізіології, нероздільно поєднаних в єдину систему. Знаємо також, що світ — це система реполів — речовин, оснащених відповідними полями сил.

Причому, згідно із *Законом збільшення репольності*, позитивний розвиток всіх систем виявляється у відносному збільшенні кількості, ролі, впливу і пропорцій полів сил відповідної системи, порівняно до її матеріально-речовинної складової. Ідеальним реполем є такий, в якому майже або зовсім відсутня речовина.

Прикладом дії *Закона збільшення репольності* є динаміка розвитку засобів зв'язку і передавання інформації на велику відстань. Спочатку інформацію передавали матеріальними (речовинними) носіями за допомогою полів сил людей: листами, пресою, книгами.

Потім люди винайшли електричний струм і електромагніти (електромагнітне поле сил) і почали передавати відомості по металевих дротах за допомогою телеграфних апаратів. Дальший розвиток телеграфу привів до появи телефонів і розширив можливості комунікації за рахунок включення акустичного поля.

Невдовзі було відкрито властивості електромагнітних коливань у широкому діапазоні, що дало можливість, значною мірою, відмовитись від дротів і значно розширити акустичне поле за рахунок радіосистем.

Удосконалення радіоприладів сприяло розвитку електронних систем, зокрема комп'ютерів, флешок, айфонів та елементів відповідної інфраструктури зв'язку, для яких є характерним значне збільшення використовуваних полів (зокрема, інформаційно-енергетичних).

І нині цілком нормально сприймається спілкування співрозмовників, один з яких перебуває, наприклад, у Вашинг-

тоні, а другий — у Києві. Вони спілкуються за допомогою маленьких *речовин* (електронних гаджетів), використовуючи великий масштаб *полів сил* у прогресивному діапазоні.

Причому, головним полем співрозмовників є інформаційно-енергетичне поле, яке тримає, направляє і супроводжує інформацію від одного співрозмовника до іншого. У цій комунікації кожне слово, кожен біт інформації, вийшовши від одного абонента, деякий час «висить у просторі», рухаючись від одного до другого абонента.

Тобто, тут має місце факт, коли *поле* існує без *речовини*. Зрештою, у цьому немає нічого дивного, бо наприклад, кожна одиниця поля сонячного випромінювання, також упродовж 8 хвилин руху до нашої планети «висить у просторі», без прив'язки до матеріальних субстанцій.

Тому нам має бути простіше зрозуміти цілком фізичний факт Святого Духа, котрий здатний не лише «висіти у просторі» і здійснити «*подув буйного вітру*», а й опустити на людей «*поділені язики, мов вогонь*» та ще й так, щоб «*усі вони сповнилися Святим Духом і почали говорити іншими мовами, як Дух давав їм промовляти*» (Ді 2, 2–4).

Свідками цієї події були сотні людей...

Не може бути сумнівів, що для Духа, котрий здатен так міцно, в короткому часі, передати групі людей велику масу інформації і знань, не справляє жодних труднощів запліднити жінку в нематеріальний, неречовинний (непорочний) спосіб.

Зрештою, йдеться про *дрібницю* — про інформаційно-енергетичну передачу чоловічого генома відповідній особі жіночого роду, котра готова до цього: «*Ось я Господня слугиня: нехай зо мною станеться...*» (Лк 1, 38).

А ми з вами маємо далі йти логікою наших роздумів та поставити собі нериторичне запитання: *Якої потужності і де перебуває «генератор Небесного Провайдера», котрий продукує величезне поле любові Святого Духа, та як нам наблизитись до цього поля?*

Щодо наближення до джерела цього *поля*, то навряд чи Всевишній дозволить це у нашому ХХІ столітті. Спочатку

необхідно навчитись свідомо і відповідально ставитись до багатств, що їх подарував нам Творець.

Доки в наших океанах плавають величезні острови сміття, створені людськими руками, а ліси вирубують під плантації сировини для наркотиків, нема чого сподіватись, що Бог упорядкує життя на планеті замість нас самих.

...Слід відрізнати можливе від реальної мети. Проте можливе завжди мало в науці своїх «негативних пророків». Мене неодноразово дивувала їх чисельність, а також той запал, з яким вони доводили, що неможливо побудувати ті чи інші літаючі, атомні або мислячі машини.

...В принципі можливо створити такі кібернетичні системи, структуру яких вже не знатиме ніхто. Така система перетворюється у «чорну скриню». Необхідно лише, щоб певні характеристики стану системи «на вході» відповідали цілком визначеним параметрам стану «на виході», а зв'язок між ними — якоюсь математичною функцією.

Проте можлива така ситуація, коли навіть конструктор не знатиме математичного виразу цієї функції. Математичний вираз функції, що характеризує залежність станів «на виході» від станів «на вході» не буде відома нікому; причому не тому, що це неможливо знати, а тому, що знати це непотрібно.

Прекрасним прикладом системи, якою можна користуватись, не знаючи її алгоритму, є кожна людина. Одним з найближчих до нас пристосувань подібного роду у всьому Космосі є наш власний мозок: він знаходиться у нас в голові. Тим не менше, по сьогоднішній день невідомо докладно, як він працює.

...Якщо поняття алгоритму взагалі можна застосувати до визначення роботи мозку, то у вирішенні задач беруть участь одразу багато алгоритмів, частково пов'язаних між собою, а частково незалежних.

Мозок якби складається з величезного комплексу підсистем, що працюють незалежно одна від одної; причому, те, що ми називаємо «свідомістю», може «зваблювати» нас в один бік, а підсвідомість — в інший.

Станіслав Лем

13. Совість і Егоїзм — важливі елементів конструкції серця людини

Людей треба виховувати. Виховувати незалежно від віку, статі, кольору шкіри і групи крові. Не лише сотні тисяч гектарів офіційних сміттєзвалищ, а й сотні тон сміття у лісах, уздовж доріг і річок, криком кричать про необхідність виховання людей, що не живуть по совісті.

Ведучи розмову на важливу і величезну тему в системі виховання, маємо спиратися на однозначне трактування принципів понять та їх розуміння всіма учасниками. Бо це справа не лише моралі, а й *організації* нашого життя, з врахуванням *конструкції* людини.

У цій спільній інтелектуальній роботі, не завжди має сенс оглядатися на посади, звання чи наукові ступені, бо Головним Ментором — для всіх без винятку — є Творець всього видимого і невидимого.

Йдеться не про релігію в її побутово-традиційному розумінні, що вимагає на Великдень покропити крашанки освяченою водою і цим «зняти питання», бо «так роблять всі».

Натомість, треба досягнути і спромогтися передати дітям та їх батькам високий сенс слова *Покликання*, зокрема навчитися розуміти і навчити інших розуміти *хто* кличе і *куди*.

Ми всі й кожен з нас є частками великого Всесвіту, який існує, функціонує і розвивається за чіткими фізичними законами.

Люди, людство, наша цивілізація відкрили далеко не всі ці закони, згідно з якими яблука і метеорити завжди падають на землю, гаряча водяна пара піднімається вго-

ру, а відстані між орбітами планет залишаються незмінними.

Закони *природи* (тобто такі, що закладені у Всесвітню Систему *при її народженні*) не хочуть нічого знати про те, як ми поділили наші знання на науки. Вони комплексні, взаємопов'язані й потребують шанобливого ставлення до всього, що функціонує, підпорядковуючись цим законам.

Люди почали спостерігати, вивчати і пізнавати закони організації життя Світу з доісторичних часів, але досі не знають, яку частку з усієї сукупності цих законів вже можна вважати пізнаною.

Та й ті закони світобудови, які люди вже пізнали у відкриттях, не додають великої радості, бо кожен з них має *суперечливу здатність використання*: може допомогти зробити добру справу, а може наробити багато зла й нещастя. Залежить від того, хто і навіщо використовує.

Вогнепальна зброя, динаміт, ядерна енергія, генна інженерія, ракетно-космічні комплекси, інформаційні мережі, системи штучного інтелекту тощо збільшують науковий, виробничий і суспільно-економічний потенціал людства й, водночас, збільшують ризик самознищення цивілізації.

З одного боку — *добро*, з другого — *зло*. Людей, котрі пізнають і використовують нові закони для добра, для добрих справ, називають *доброчинцями*. Бо вони чинять добро, відповідаючи на *покликання* Творця.

Натомість тих, хто використовує новації для вчинення зла, справедливо називають *злочинцями*.

Боротьба між силами *добра* і *зла* — це найважливіша сутність всіх подій на планеті Земля. Причому, *добро* завжди жертовне, лагідне, милостиве і дає радість та спокій душі. Добрий вчинок (навіть добра думка!) спираються на Божу Правду.

А ось *зло* завжди невдоволене, хамське, агресивне, хитре й підступне, бо його основою є брехня. На жаль, зло не завжди є очевидним. Спираючись на брехню і хитрість, використовуючи підступність, зло вміє подавати себе під виглядом цілком симпатичного добра.

Зло вміє спокушати *приємністю*. Злочинець каже підліткові: «*Спробуй сигарету — це приємно, будеш дорослий*». А потім ще заохочує: «*Спробуй алкоголь, випий пива, відірвись приємною травкою*»...

Злочинці завжди штовхають нас на хибний шлях, з якого потім може не бути вороття.

Людина змалку повинна мати доступ до Правди і навчитись відрізняти Правду від брехні. Для цього наш Творець заклад у серце *homo sapiens*'а дві дуже важливі клітинки: **Совість** і **Егоїзм**.

Кожна з цих клітинок індивідуально сполучена окремим каналом зв'язку з мозком людини. Кожна з цих двох клітинок надсилає у мозок свій сигнал, а людина обирає: або *приємне*, або *правдиве*.

Проектуючи конструкцію виду *homo sapiens*, Творець постав перед дилемою: або зробити людину досконалою (досконалою до певної межі, як всі інші живі організми), або такою, що може постійно вдосконалюватись сама і вдосконалювати свій світ.

Але щоб вдосконалюватись і вдосконалювати, людина має бути цілком вільною для вибору своїх думок і вчинків у широкому діапазоні всіх можливостей функціонування. Відколи, як сказав Творець, «...чоловік став, як один з нас, знаючи добро і зло» (Бут 3, 22), людина несе в собі постійну **внутрішню суперечність** — усвідомлення добра і усвідомлення зла.

А маючи у своїй конструкції **Совість** і **Егоїзм**, людина може вільно обирати власну дорогу, на власний розсуд, згідно із власною волею.

Егоїзм має певні переваги у порівнянні з **Совістю**, хоча б тому, що починає подавати голос набагато раніше ніж **Совість**. Про це добре знають багатодітні батьки, у сім'ях яких багато щоденної роботи і де **Егоїзм** не відчувається комфортно.

Егоїзм завжди є агресивний, впевнений у собі, вимагає діяти швидко, не роздумуючи. **Егоїзм** поділяє всі речі й ситуації на *приємні* і *неприємні* та вимагає використовувати *приємне* й уникати *неприємного*. **Егоїзм** вважає, що

в кого є сила, той має право. Егоїзм нерідко збуджує ненависть.

Наомість, *Совість* поділяє всі речі та ситуації на *добрі й погані*. Совість ніколи не кричить, а тихо й спокійно нагадує людині про необхідність чинити добро і уникати зла. Совість не кричить, бо на її боці — Правда.

Коли людина хоче вчинити не по Правді, тоді *Совість* своєчасно попереджає про негативні наслідки і пропонує не поспішати, а спершу подумати.

Совість вдосконалює і розвиває *сумління*, тобто такий стан душі, в якому людина усвідомлює власну відповідальність за думки, слова, вчинки чи бездіяльність. Коли людина все-таки вчиняє всупереч Правді, тоді Совість збуджує у свідомості людини *докори сумління*.

Докори сумління — це шляхетна хвороба, яка очищує душу від зла і допомагає людині повернутись на шлях Правди.

Не лише теологи, а й відомі вчені, мудрі історичні особистості, вважають, що в клітинці *Совість* вписано *Десять Заповідей*, текст яких Творець передав Мойсеєві у формі кам'яних скрижалів на горі Синай, потім розпорядився вписати їх у П'ятикнижжя, а потім ще нагадав словами свого Сина в Євангелії.

Щоб не загубитись у суперечливому, повному спокус, динамічному світі, та якщо хочемо досягти успіху в житті, треба навчитись жити по Совісті.

Це не просто, потребує певних зусиль, але дає радість душі й зумовлює порядок у голові.

Для успіху цієї доброї справи, необхідно навчитись не тільки слухати емоційний голос власного серця, а й навчитись правильно мислити, щоб приймати зважені, раціональні рішення на холодну, розсудливу голову.

Саме цього та благословення Божого щиро бажаємо всім читачам цієї книжки!

14. Про зближення науки і релігії

Твердження, винесене у заголовок цієї книжки, ще не стало елементом переконання для багатьох людей. Тому має сенс нагадати про деякі факти, і осіб, що сприяли зближенню науки і релігії.

Інколи чуємо: *все має свій початок і свій кінець*. Щодо кінця (зокрема, кінця світу), багато людей (передусім, християн) не мають сумнівів; у кожному разі — не виключають.

Зрештою, кінця світу не виключають також і атеїсти, наприклад, автори фільмів про глобальні катастрофи, спричинені гігантськими метеоритами, землетрусами, новим світовим потопом тощо.

Чи це станеться насправді? Багато що залежатиме від людей, від їх поведінки і морального стану. Про це свідчать факти на початку історії цивілізації, коли, за аморальну поведінку людей, Господь покарав їх спочатку у формі потопу (Бут 6, 5–7; 7, 17–24), а потім знищенням Содому і Гомори, бо, як зазначив Бог, — *«гріх їхній дуже тяжкий»* (Бут 18, 20; 19, 24–25).

З кінцем світу більш-менш ясно. Тобто, відносно ясно, на рівні триваючих дискусій в обставинах поточної невизначеності. Наразі, Бог лише попередив про апокаліптичний варіант розвитку подій. Попередив, змодельовавши ситуацію в *Одкровенні* Йоана, тобто представивши візію (відео) *можливого* кінця світу.

Можливого, але не обов'язково приреченого, не обов'язково безнадійного. Якщо людство схаменеться і організує життя на планеті Земля на принципах взаємної поваги, милосердя, відповідальності та екологічної безпеки, апокаліпсису вдасться уникнути.

Але для цього людство повинно засвоїти **Технологію системного мислення**, зокрема усвідомити сенс четвертого

правила системного підходу — **Правила взаємозалежності системи і середовища**: Система формує і виявляє свої властивості у процесі взаємодії із зовнішнім середовищем, будучи активним компонентом взаємодії.

Отже, щоб уникнути катастрофічного сценарію, система людство має усвідомити себе активним компонентом взаємодії з Творцем, котрий, згідно з другим правилом — **Правилом ієрархічності** — репрезентує собою надсистему, тобто зовнішнє середовище у галактичному вимірі.

Треба також пам'ятати про **Закон збільшення репольності/духовності і релігійності**: Позитивний розвиток людей, суспільних систем і відповідних інтересів відбувається у напрямку збільшення їх духовності і релігійності.

Тобто, позитивний розвиток завжди є пов'язаним зі збільшенням духовної і релігійної (передусім, морально-етичної) складової в житті людини.

Тому, щоб уникнути апокаліптичного кінця, людство повинно розвиватись і вдосконалюватись у відповідності до цього закону та з врахуванням зазначених правил.

Інша справа — початок світу.

Астрофізики стверджують, що Всесвіт постійно розширюється. Причому, цей процес розширення прискорюється. А це означає, що колись Всесвіт мав би бути сконцентрований в точці мінімального обсягу.

Підраховано, що ця точка існувала 13,8 мільярда років тому, а потім стався *Великий Вибух*, внаслідок якого виникли матерія, час, простір, енергія і динаміка розвитку.

Символічно, що автором теорії Великого Вибуху є бельгійський священник Жорж Леметр, котрий, водночас, після студій у Кембриджському і Гарвардському університетах, був професійним космологом, мав докторський ступінь з астрономії, математики і фізики.

1931 року, внаслідок вивчення явища розбігання галактик, отець Леметр запропонував ідею, яку спочатку назвав *Гіпотезою Первісного Атома*.

Поява теорії Ж. Леметра насправді викликала великий вибух, тільки не в космосі, а в науковому середовищі.

Багато хто з відомих діячів науки виступили із зневажливими коментарями і образливими нападками на автора теорії, зокрема, звинувативши вченого у креаціонізмі, в намаганнях *контрабандно протягнути Бога в науку*.

Нині ніхто з серйозних вчених не піддає сумніву теорію Великого Вибуху. Ніхто також не спростовує факту зближення науки і релігії, що здійснив славнозвісний бельгійський абат.

Ба-більше: багато вчених погодились з провідною роллю Бога в акті створення світу, тобто повірили у Творця і усвідомили свою релігійність.

Релігійність, віра у Творця, давно стала для багатьох науковців додатковою координатою мислення, розширюючи простір їх уяви за межі можливого.

Давайте і ми спробуємо розширити наш науково-релігійний світогляд шляхом астрономічно-математичних розрахунків. Поставмо собі актуальне запитання: *Наскільки щільно космос є заселений розумними істотами?*

Астрономи переконані, що наша галактика (Чумацький Шлях) вміщує майже 400 мільярдів зірок, навколо яких обертаються планети, а кількість галактик у Всесвіті становить близько 350 мільярдів.

Навіть якщо припустити, що сприятливі умови для життя існують на одній планеті з тисячі, а з них кожна шоста заселена розумними істотами (зокрема й розумнішими за нас), тоді число розвинутих цивілізацій у Всесвіті має становити $2,3 \times 10^{18}$.

Це несамовите число можливо уявити собі хіба що кількістю зернинок на одеському пляжі. Але дехто досі не вірить у реальність існування позаземного життя, зокрема й чисто духовного, безтілесного життя у формі інформаційно-енергетичного поля.

Не забуваймо, що **Закон збільшення репольності/духовності** стверджує, що саме безматеріальні, безтілесні системи є найдосконалішою формою існування.

Бо **ідеально досконалою** є така система, якої немає матеріально, але яка виконує необхідні функції. Прикладом можуть слугувати ангели Божі.

Отже, щоб не загубитись у суперечливому, динамічному світі, та якщо хочемо досягти успіху в житті, треба спиратись на раціональне зближення досягнень науки і релігії.

Це дає радість серцю, порядок у голові та душевну рівновагу. Бо навіть сумний кінець може бути радісним початком...

З Богом!

Інтуїтивні осяяння неохоче приходять до лінивих.

Йоганнес Мюллер

Варто зазначити, що мозок, як надзвичайно складна система, здатен набувати такого стану, коли внаслідок комбінаторної роботи, мозок доходить до нових тверджень, котрі можна потім перевірити і переконатись у їх правдивості й практичності.

...Ми кажемо інженеру: «У цьому світі вже реально існує система, котра складається з восьми мільярдів елементів. Ця система має власну енергоцентрально, засоби пересування, ієрархію регуляторів й, нарешті, має універсального розпорядника, який складається з 15 мільярдів елементів і керує всією системою.

Система здатна виконувати стільки функцій, що для їх переліку не вистачить всього життя. А запис всієї системи, котрий не лише дав можливість створити цю систему, а й сам її побудував, вміщується в об'ємі, що дорівнює восьми тисячним кубічного міліметра».

Інженер відповідає: «Це неможливо!»

*Але він помиляється, тому що ми мали на увазі голівку сперматозоїда людини, що, як відомо, вміщує всю інформацію, потрібну для виготовлення екземпляра системи *Ното сарієнс*.*

Станіслав Лем

Нешаблонне мислення — це справа знань і практики, а не одкровення. Неможливо змінити напрям погляду, якщо продовжувати дивитись у тому самому напрямку.

Едвард де Боно

15. Фізика і релігія

Поговоримо про деяких Нобелівських лауреатів-фізиків, котрі свої досягнення завдячують участі Бога в їхньому житті. А допоможе нам у цьому болгарський філософ Тихомир Димитров, автор книги «Вони вірили в Бога», фрагменти якої використано у цій главі.

Почнемо з людини, геніальність і авторитет якої не підлягає сумніву — **Альберт Ейнштейн** — німецький фізик єврейського походження. Народився 1879 року і до десятирічного віку нічим особливим не вирізнявся, хіба що читанням багатьох книжок, неспішністю думання, грою на скрипці, появою здібностей до математики і зацікавленістю до електричних приладів.

Після школи і гімназії, у віці 17 років вступає до політехнікуму в швейцарському Цюріху. Упродовж чотирьох років Альберт захоплено вдосконалюється в галузі практичної і теоретичної фізики, цікавиться геологією, історією культури, економікою, літературознавством. На його столі з'являються праці Гельмгольца, Герца, навіть Дарвіна.

1900 року отримує диплом вчителя фізики і математики, проте впродовж майже двох років не може знайти роботи. Нарешті, через знайомих, влаштовується експертом у Федеральному Бюро патентів у Берні. Упродовж семи років, маючи необтяжливу працю в Бюро та достатньо вільного часу, Ейнштейн вдосконалюється творчо, виконує власні дослідження і стає видатним фізиком-теоретиком.

У цей період він публікує ряд статей з теорії капілярності, статистичної механіки і молекулярної теорії теплоти. Зокрема вчений дав пояснення фотоэффекта, розкрив фізичну структуру веселки і висунув гіпотезу, що промінь світла переносить енергію у вигляді малесеньких часто-

чок, які він назвав *квантами* світлової енергії. Таким чином, він став співзасновником квантової фізики.

Розкривши механізм фотоелектричного ефекта, Ейнштейн поставив науку перед славнозвісним парадоксом: світло має і хвильові, і корпускулярні властивості. Саме за цю роботу він отримав Нобелівську премію 1922 року.

Але всесвітню популярність вчений набув завдяки працям із загальної теорії відносності та нової теорії тяжіння, суттєво скорегувавши закон Ньютона. Проте Нобелівський Комітет тоді вирішив, що теорія відносності надто новаторська і недостатньо підтверджена експериментально, а отже вирішили, що на премію не заслуговує. Натомість цей великий чоловік заслуговує на нашу повагу за його переконання, а саме (цитую):

«Я хочу дізнатись, як Бог створив світ. Мене не цікавлять окремі явища стосовно певних елементів. Я хочу знати Його думки, все інше — це дрібниці.

Ми подібні до дітей... Приблизно здогадуємось, що у світі існує певний містичний порядок, але в чому він полягає, ми не знаємо. Мені видається, що навіть наймудріший серед людей має саме такий дитячий вигляд перед Богом.

Ми бачимо, що Всесвіт побудовано дивовижним чином і він підпорядковується певним законам, але ці закони ми ледь-ледь розуміємо. Наш обмежений розум не здатен осягнути загадкову силу, яка рухає сузір'ями.

...У дитинстві я вивчав і Біблію, і Талмуд. Я іудей, але мене заворожує яскрава особистість Назарянина. Ісус має такий масштаб, що не піддається перу фразерів, навіть дуже майстерних. Читаючи Євангеліє, ми відчуваємо реальну присутність Ісуса. Його особа надихає нас кожним словом.

Чим більше людина занурюється у таємниці природи, тим більше шанує Бога. Глибока впевненість в існування вищої розумної сили, котра відкривається у неосяжності Всесвіту, і є моєю ідеєю Бога.

Наука без релігії — кульгає, релігія без науки —

сліпа. Моя релігія полягає у почутті скромного захоплення перед безмежною розумністю, котра виявляє себе у найменших подробицях картини світу, яку ми здатні лише частково охопити і осягнути нашим розумом».

Ось така вона точка зору знаменитого фізика. Зрештою, подібно мислять багато інших його колег-фізиків, лауреатів Нобелівської премії.

Німецький вчений **Макс Карл Ернст Людвіг Планк** отримав вчений ступінь доктора філософії у віці 21 року, захистивши дисертацію на тему другого закону механічної теорії тепла. У тридцять років його призначають професором Берлінського університету і директором Інституту теоретичної фізики.

Серед ряду досліджень, проведених Максом Планком, його найбільшу зацікавленість викликали проблеми розподілу теплоти та спектрального розподілу випромінювання. Розробка цього напрямку привела вченого до створення принципово нової фізики — *квантової механіки*.

Макс Планк також зробив значний внесок у розвиток теорії відносності та дослідження електромагнітного випромінювання. Нобелівську премію йому було присуджено «*на визнання його заслуг у справі розвитку фізики внаслідок відкриття квантів енергії*».

Проте сам вчений вважав своїм важливішим доробком опрацювання світоглядної концепції. У славнозвісній доповіді «Релігія і природознавство» Макс Планк писав:

«І релігія, і природознавство потребують віри в Бога. Для релігії Бог стоїть на початку кожного розмірковування, а для природознавства — наприкінці. Для одних Він являє фундамент, для інших — вершину побудови всіх світоглядних принципів.

...Релігія — це зв'язок людини з Богом. Вона заснована на благочестивому страху перед неземною силою, котрій підпорядковується людське життя і котра тримає у своїй владі наше благо і наші старання. Дійти у своїх устремліннях до згоди з цією си-

люю, здобути її прихильність — це є постійним прагненням і найвища мета релігійної людини.

Лише таким чином людина може дійти до найчистішого щастя, пов'язаного із внутрішнім душевним спокоєм, який може бути гарантований тільки завдяки твердому союзу з Богом, безумовній вірі в Його всемогутність і в Його готовність допомогти.

...Слід невтомно і невпинно продовжувати боротьбу зі скептицизмом і догматизмом, з невірою і марновірством, яку спільно ведуть релігія і природознавство, а дороговказуюче гасло цієї боротьби завжди закликала і буде закликати: «До Бога! ...Бог однаково править у всіх країнах. Йому підпорядковується весь світ».

Американський вчений **Артур Холлі Комптон** походив з родини, всі члени якої були тісно пов'язаними з університетським життям. Його дитинство пройшло серед науковців, в атмосфері шанобливого ставлення до творчої діяльності. Надзвичайно працьовитий, вже у віці 24 років він отримав ступінь доктора філософії з гарячим бажанням взятись за дослідження у найризикованішому розділі науки.

Вивчаючи властивості рентгенівського випромінювання, Артур Комптон у 1922 році виявив і дав теоретичне обґрунтування ефекту зміни довжини хвилі рентгенівського випромінювання внаслідок розсіяння його електронами речовини, чим довів існування *фотона*. За це відкриття Комптон був нагороджений Нобелівською премією, а відкрите ним явище отримало назву *ефекту Комптона*.

Працюючи на вістрі наукового пошуку в галузі оборони, Комптон допоміг приступити до виконання американської програми розробки *атомної бомби*, очолив Урановий комітет, що був відповідальний за дослідження властивостей і промислове виробництво урану.

Артур Комптон мав великий авторитет і користувався довірою у вищого керівництва США. 1941 року, у розпал

Другої Світової війни, Комптон отримав завдання — знайти спосіб перетворення урану на плутоній в уранових збірках, здатних підтримувати ланцюгову реакцію, розробити технологію відокремлення плутонію від урану та спроектувати бомбу.

Комптон виявив себе блискучим вченим-організатором. У грудні 1942 року, згідно з його оперативним графіком, група вчених під керівництвом **Енріко Фермі** отримала *кервану ланцюгову реакцію* у першому в світі ядерному реакторі, створеному власноруч під університетським стадіоном у Чикаго. Подобиці цього надзвичайно ризикованого експерименту дотепно описала дружина Енріко, Лаура Фермі у своїй книзі *«Атоми у нас вдома»*.

У червні 1945-го була готова також і атомна бомба.

Упродовж всього свого життя, лауреат Нобелівської премії Артур Комптон черпав силу і спирався на Слово Боже. 1956 року, підбиваючи підсумки свого життя, славетний фізик зазначив:

«Вчення і приклад Ісуса стали для мене найнадійнішим взірцем для наслідування. Я називаю себе християнином, тому що підпорядковуюсь Його владі. Для мене Він — Еверест серед багатьох інших вершин».

В межах цієї короткої глави, ми ознайомились лише з трьома Нобелівськими лауреатами, з фрагментами їх діяльності та світоглядними переконаннями.

Зрозуміло, що це крапля в морі відомостей про сотні тисяч історичних особистостей світової слави, з яких лише 1024 обрано в особливий спосіб і удостоєно Нобелівською премією.

Для нас з вами важливо те, що практично всі вони були розумними, думаючими, розсудливими і саме тому усвідомили факт присутності Творця в житті кожної людини.

Будьте благословенні!

16. Особливо наближені до Бога і до Його створінь

Давайте поговоримо про видатних вчених, котрі за фахом найбільш наближені до Творця і Його створінь, тобто про *медиків і фізіологів*. Вони ж бо найкраще знають про все живе, створене у Божому Науково-Виробничому Комплексі під керівництвом Головного Конструктора Всесвіту.

Нобелівська премія з фізіології і медицини є особливою, позаяк нею нагороджуються вчені, котрі вивчають конструкцію людини і намагаються допомогти людям жити добре і довго.

Та й відкриттям і вдосконаленням, що їх зробили медики і фізіологи на ниві охорони здоров'я, також судилося жити добре і довго.

Французький доктор медицини **Алексіс Каррель** отримав премію понад 100 років тому, 1912 року. У рішенні Нобелівського Комітету зазначено, що цю нагороду йому присуджено за *«визнання праць з судинного шва та трансплантації кровоносних судин і органів»*.

Його професійна діяльність охоплювала кілька напрямків досліджень: на посадах професора Ліонського університету у Франції, наукового співробітника Чиказького університету та Рокфеллерівського інституту медичних досліджень у Нью-Йорку.

Каррель самостійно розробив і застосував метод зшивання судин та технологію пересадки органів від одного людського організму до іншого. Таким чином, Каррель став засновником сучасної трансплантології.

Менш відомими є праці **Алексіса Карреля** з християнської етики і гомілетики, зокрема його книга «Розду-

ми про життя». Прочитуємо кілька фрагментів з його творів:

«...Ісус знає про наш світ. На відміну від того бога, про якого писав Аристотель, Ісус не зневажає нас. Можемо звертатись до Нього, і Він відповість нам. Ісус був людиною, як ми, але при цьому Він — Бог, котрий перевершує все існуюче.

...Чому ми тут? Звідки прийшли? Чи віра у потойбічний світ є абсурдною? Лише релігія пропонує остаточне рішення проблеми людини. Християнство, перед усім, дало чітку відповідь на найглибші питання людської душі.

...Молитва дає нам сили пережити тривоги і турботи, сподіватись, коли для цього немає жодних логічних підстав, зберігати твердість духа, коли навколо все руйнується. ...Нас любить Той, Хто нематеріальний і всемогутній. Молитва відкриває нам шлях до Нього.

...Людство досі не зрозуміло, що тільки взаємна любов може врятувати цивілізацію від розбрату, хаосу і краху. Жодне наукове відкриття не порівняти з законом любові, що встановив Розіп'ятий Ісус. Лише керуючись цим законом, суспільство зможе врятуватись.

...За порадою **І. Канта**, необхідно з перших років життя розповідати дітям про Бога, як про невидимого Батька, Котрий їх береже і до Котрого можна звернутись у молитвах.

...Природа — дітище Бога, а тому марно сподіватись, що в ній можна щось виправити. Щоб керувати природою, треба їй підкоритись».

Сер Джон Керью Екклс, один з найвизначніших нейрофізіологів ХХ століття і засновник сучасної електрофізіології та Президент Австралійської Академії Наук, народився у Мельбурні, в родині вчителів.

Після закінчення Мельбурнського медичного університету в 1925 році, він продовжив студії в Оксфордському

університеті під керівництвом сера **Чарльза Скотта Шеррінгтона**.

Співпраця двох талановитих дослідників була плідною, бо 1929 року Джон Екклс отримав ступінь доктора, а сер Чарльз 1932 року отримав Нобелівську премію за відкриття *функцій нейронів*.

1937 року Джон Екклс повернувся до Австралії і очолив лабораторію в Сідней, де проводив електронейронологічне вивчення клітинних зв'язків. Відзначився кількома видатними відкриттями, головним чином, у сфері досліджень мозку.

Нобелівську премію з фізіології і медицини сер Джон отримав 1963 року *«за відкриття стосовно іонних механізмів збудження і гальмування у периферійних і центральних ділянках нервових клітин»*.

У співавторстві із засновником сучасної нейрохірургії **Уайлдером Пенфілдом**, який виконав понад 10 000 операцій на мозку, сер Екклс написав книгу *«Таємниця людини»*, а з відомим філософом науки **Карлом Р. Поппером** — книгу *«Особистість і мозок»*.

У своїх наукових і світоглядних роздумах **Джон Екклс** прийшов до таких висновків:

«...Наука і релігія багато в чому подібні. І в науці, і в релігії використовують уяву та творчі здібності людини. Конфлікт між наукою і релігією насправді не існує, а лише є наслідком невігластва.

Ми отримуємо буття через Боже діяння. Божественний Промисел веде нас упродовж всього нашого життя. Коли ми вмираємо, мозок припиняє функціювати, але Боже Провидіння і любов не припиняються.

...Неможливо пояснити унікальність людського «я», тобто Душі, не звертаючись до уявлень про надприродне духовне створення. З богословської точки зору, кожна Душа — це нове Боже творіння, закладене у людський зародок у момент між зачаттям і народженням.

...Я вірю у Божественний Промисел, який діє понад матеріальними подіями біологічної еволюції.

...Необхідно визнати, що ми також духовні створіння, маємо душі і живемо у духовному світі, а водночас ми також матеріальні створіння, бо маємо тіло і мозок, що діють у фізичному світі.

...Смерть тіла і мозку можна сприймати як припинення нашого земного очевидного буття. Хочеться сподіватись, що душа, звільнена від тілесної оболонки, знайде у майбутньому ще глибший сенс й ще дивовижніші переживання».

Так вважає Джон Екклс, дослідник тіла і душі людини.

Його переконання поділяє американський науковець, Нобелівський лауреат з медицини **Джозеф Маррі**, співзасновник сучасної трансплантології, котрий вперше в історії людства пересадив нирку людині.

З молодю Джозеф Маррі готувався стати професійним бейсболістом.

Покликання до медицини усвідомив під час навчання у єзуїтському Коледжі Святого Хреста, яке розвинув під час студій у медичній школі Гарвардського університету, де згодом став професором хірургії.

Але перед тим вступив до війська і вдосконалювався в армійському шпиталі, зокрема у сфері пластичної хірургії. Розробив і впровадив для широкого застосування технологію трансплантації органів від споріднених, неспоріднених і померлих донорів.

2001 року Маррі опублікував свою автобіографію «*Хірургія душі: роздуми про цікаву кар'єру*», яку виклав як розповідь про 14 випадків з його практики.

У численних публікаціях, інтерв'ю і виступах Джозеф Маррі зазначав свої християнські переконання:

«...Ми просто користуємось інструментами, що дав нам Бог. Немає жодних підстав для ворожнечі між наукою і релігією. І наука, і релігія витікають з одного й того самого джерела, єдиного джерела істини — Творця.

...Моя праця — це молитва. Кожний ранок я починаю з того, що віддаю цей день нашому Творцю. Кожен день — це молитва, і я дуже сильно це відчуваю.

...Моя езуїтська освіта допомогла мені подолати багато моральних проблем. Можу з чистою совістю визнати, що для мене ніколи не існувало протиріччя між моїм релігійним вихованням і науковими поглядами».

Цього протиріччя також не існувало для англійського дослідника німецького походження **Ернста Бориса Чейна**, котрий 1945 року, разом з **Александром Флемінгом** і **Говардом Вальтером Флореем**, отримав Нобелівську премію, «за відкриття пеніциліну і його цілющого впливу під час лікування різних інфекційних хвороб».

Ернст Чейн рішуче виступав проти дарвінізму, позаяк в ньому немає Божественної іскри:

«...Всі міркування і висновки щодо поведінки людей на підставі еволюційної теорії Дарвіна, слід сприймати надзвичайно обережно і стримано. Не обов'язково бути зоологом, анатомом чи фізіологом, щоб побачити деякі схожі риси у людей і мавп.

Проте нас, зрозуміло, набагато більше цікавлять різниці, ніж схожість. Мавпи відрізняються від людей тим, що серед мавп немає великих пророків, філософів, математиків, письменників, поетів, композиторів, художників і вчених.

У мавпах немає тієї Божественної іскри, котра так очевидно виявляється в духовному творенні і яка відрізняє людей від тварин».

Отже, великі вчені Алексіс Каррель, Джон Екклс, Джозеф Маррі та Ернст Чейн, як і мільйони їх колег у всьому світі, попри їх конфесійні відмінності, вважають єдиного Бога джерелом істини, а кожну людину — Його творчим створінням, покликаним для самовідданої праці на Божій ниві.

І що характерно для кожного з них, — це радість від усвідомлення того факту, що Бог також не бачить суперечності між наукою і релігією, а відтак бере участь і допомагає в їх дослідницькій роботі.

Щиро бажаємо всім читачам удосконалювати свої наукові і релігійні знання під благословенням Божим!

17. Майстри письма за Божим покликанням

Із вдячністю згадуючи 118 видатних письменників — лауреатів Нобелівської премії, звернімо увагу на феномен авторів з країн Скандинавії. Сьогодні представимо вам трьох із них: Сельму Лагерлеф зі Швеції та Кнута Гамсуна і Сігрід Унсет з Норвегії.

Сельма Лагерлеф — перша жінка-письменниця, відзначена 1909 року Нобелівською премією з літератури *«на знак визнання піднесеного ідеалізму, яскравої уяви й духовного сприйняття, що є характерними для її творів»*.

У семирічному віці, прочитавши повість Томаса Майн Ріда «Оцеола, вождь Семінолів», Сельма усвідомлює своє покликання і вирішує стати письменницею: пише вірші і п'єсу.

Коли їй було десять років, важко захворів її батько. Щоб його врятувати, Сельма прочитала всю Біблію, сподіваючись, що Бог оздоровить її батька. Так і сталося, батько одужав і прожив ще 17 років. А письменниця, у своїх творах, часто зверталась до біблійних мотивів.

З під її пера вийшло понад 20 літературних творів, серед яких помітне місце займають праці виразного духовного спрямування: романи «Легенди про Христа», «Чудеса Антихриста», «Імператор Португальська», роман-ділогія «Єрусалим» та кількатомова автобіографія.

Письменниця висвітлює багато філософських, морально-етичних та релігійних проблем, які набули ще більшої актуальності у нашому тривожному ХХІ столітті. Найбільшу популярність серед читачів здобув її дитячий роман *«Чудесна мандрівка Нільса Гольгерсона з дикими гусями»*, який критики назвали *«революцією в педагогіці»*.

У розквіті творчих сил, Сельма Лагерлеф стала першою жінкою, обраною до Шведської Академії. В офіційному привітанні з цієї нагоди, було зазначено, що письменниця об'єднала у своїй творчості *«чистоту і простоту мови, красу стилю і багатство уяви з етичною силою і глибиною релігійних почуттів»*.

Початок ХХ століття, з його динамічною індустріалізацією, Першою Світовою війною та активізацією національно-визвольних і демократичних рухів, викликав кардинальні зміни у суспільній свідомості, зокрема у середовищі інтелектуалів. Багато хто не зміг себе знайти в нових умовах і намагався усамітнитись подалі від революційних деформацій.

Натомість **Кнут Гамсун** вирішив не просто усамітнитись на далекій фермі, а взявся в літературному творі глибоко проаналізувати нові явища, тенденції і зміни з позиції їх розвитку в перспективі.

Так з'явився 1917 року його роман *«Плоди землі»*, перекладений на багато мов, зокрема українською — *Благоденство землі*. За цей твір Кнут Гамсун у 1920 році отримав Нобелівську премію з літератури.

Для цього автора є характерним стиль поміркованості у роздумах, неспішності розповіді, лаконічності діалогів та християнської стриманості у зображенні подій і представленні портретів дійових осіб.

Нинішнім акселерованим, комп'ютеризованим і забіганим у щоденних клопотах читачам, принесе багато користі ця неспішна, написана понад 100 років тому, цікава і повчальна *розповідь про сенс життя*. Буде цікаво усвідомити, як століття тому автор передбачив нинішні наслідки антиекологічного варварства, яке триває досі.

Герой твору — Ісаак — селянин, що оселився в глухому лісі, зберіг свою вікову прив'язаність до землі і вірність народним традиціям. Він старанно працює й живе щасливим сімейним життям. Для нього, як і для автора твору, присутність живого Бога у щоденному житті є звичайною,

природною обставиною буття, невід'ємним елементом ланковичного спілкування з Ним.

Ісаак постійно перебуває в роботі. Лише час від часу, у хвилини особливого фізичного або емоційного, радісного переживання, зітхає із вдячністю: «О-ох, Господи!» Кнут Гамсун наділяє свого героя глибоким почуттям захоплення, вдячності та смирення перед Богом-Творцем і всіма Його творіннями.

Письменник, як і його літературні герої, також не марнував часу. Упродовж свого працьовитого життя Кнут Гамсун написав понад 30 романів, кілька повістей, п'єс, оповідань, публіцистичних творів і поезій.

Вже у своїх ранніх творах, він представляє Бога, як космічну силу Любові, котра створила цей світ. Зокрема, письменник стверджує:

«Бог — це першоджерело всього, а люди — насправді — лише порошинки або піщинки у Всесвіті».

Представник Шведської академії Харальд Йерне, в своїй промові на честь Кнута Гамсуна, сказав: *«Ті, хто шукають в літературі... правдиве зображення реальності, знайде її в «Соках землі», у розповіді про те життя, яким живе кожна людина, де б вона не знаходилася, де б не працювала».*

Сігрід Унсет стала лауреаткою Нобелівської премії 1928 року, *«за провідний для її творчості, могутній опис життя Півночі в середні віки»*, зокрема за роман-трилогію *«Крістін, дочка Лавранса»*.

Мотивування нагороди закінчується такими словами: *«Сігрід Унсет отримує її в самому розквіті свого генія: ви-нагорода вручається поетові, творчість якого може мати своє коріння лише у воістину великому і надзвичайно зосередженому дусі».*

Діапазон літературної діяльності Сігрід Унсет достатньо широкий: від древніх нордичних саг — до сучасності, з незмінною ідеєю глибокого і вимогливого внутрішнього усвідомлення обов'язку, багатства жіночого характеру і релігійного сприйняття життя.

Свою релігійність вона переносить на сторінки книг, перетворюючи її в істину про освячення душі, підкореної Богом. Хоча вона і надихається жанром саги, її твори прозигані невичерпним символічним диханням, словами, що відображають сенс життя людини у вічності.

Просвітницька діяльність Сігрід Унсет знайшла відображення у її численних статтях, з яких наводимо кілька фрагментів:

«...У Церкві не може бути місця для різних трактувань сутності Бога, божественної і людської природи Ісуса Христа та материнства Діви Марії.

Бо сам Христос — це шлях у Царство Боже, а Його хресна смерть — це таємниця, яка для нащадків Адама відкриває вхід у Царство. Його кров насправді очищує грішника від всілякого гріха.

Страх і надія підштовхують душу вперед. Вони вчать її дивитись та молитись і, таким чином, піднімаються у пізнанні Бога. Через це душа припиняє постійно думати про себе і вчиться безкорисливості, з любов'ю схиляючись перед Богом. Таким є плід, який здатна принести душа.

...Християнство вчить нас, що Бог — це невидима безмежність. Зі своєї сутності Він створив все видиме і невидиме, і все воно спочиває в Ньому.

Особливим чином Бог створив людину за своєю подобою. А це означає, що неподільна сутність Бога передається людині у вигляді окремих рис, подібно до того, як біле світло заломлюється призмою.

...Бог виливає на нас свою спасенну благодать лише через свою Любов, а не тому, що ми якимось чином заслужили або заробили її. Саме цьому вчить нас Церква».

Шановні читачі! Щойно, на кількох прикладах, ми розглянули деякі внески письменників у світову культуру. Кожен з них не марнував часу, по-своєму виявив свою геніальність і корисно реалізував її в інтересах всього людства.

Ми представили вам лише трьох зі 118 видатних письменників, класиків світової літератури, Нобелівських лауреатів, котрі своєю творчістю навчають, дивують і несуть радість новим поколінням упродовж понад ста років. Ї нестимуть далі, збагачуючи розум і душі наших нащадків.

Можливо, вам захочеться прочитати твори цих письменників і розказати про прочитане своїм близьким і знайомим. А можливо приклад цих та інших письменників-лауреатів заохотить вас також замислитись і поміркувати щодо вашого покликання і мети життя?

Визначити своє покликання — не просто, але дуже важливо, бо зумовлює вибір всієї життєвої дороги та її сенсу. Тому бажаємо успіхів і благословення Божого всім, хто шукає свого покликання.

З Богом!

Відомо, що неможливо викопати яму на новому місці, якщо продовжувати поглиблювати стару. Логіка — це інструмент, за допомогою якого ями копають глибше і ширше з метою їх подальшого поліпшення.

Проте, якщо яму викопано не там де потрібно, тоді ніякі хитромудрощі й покращення не перенесуть її на потрібне місце. Й хоча це відомо кожному землекопу, все-таки набагато легше розширювати стару яму, ніж починати копати нову. Нешаблонне мислення — це спроба копати десь в іншому місці.

Едвард де Боно

Впродовж століть філософи намагаються логічно обґрунтувати правомірність індукції, тобто способу мислення, який передвіщає майбутнє на основі минулого досвіду. Жодному з них це не вдалось. Й не могло вдатись, бо індукція — це прагнення перетворити неповну інформацію у повну.

Проте «віра» є очікуванням того, що відбудеться саме те, на що ми сподіваємося, що справа полягає на тому, що ми вважаємо слушним, що наша мислена модель адекватна реальній ситуації. Віра, багаторазово підтверджена практичним досвідом, стає щоразу правдоподібнішою й, таким чином, перетворюється у знання.

Станіслав Лем

18. Проблема часу

Тепер, коли ми дещо освоїлись у науково-релігійному зближенні, має сенс поміркувати на тему, навколо якої, упродовж тисячоліть, ведеться багато наукових і теологічних пошуків, а ще більше — зацікавлених розмов між людьми, незалежно від їх переконань.

Отож і ми поговоримо про **час**, про **природу часу** та про **осіб**, котрі вивчали **феномен часу**. Бо для кожного з нас, хто замислюється про сенс життя, постають, як мінімум, два питання: *Скільки мені відведено?* і *Скільки мені залишилось?*

Біблія вчить, що час є творінням Бога, бо Бог вічний і перебуває поза часом. У Книзі Псалмів знаходимо: *«Ти повертаєш людей у порошок, кажучи: «Поверніться, сини людські!».* *Бо тисяча літ в очах у Тебе, мов день учорашній, що минув, і мов нічна сторожа. Змітаєш геть їх: вони стають, мов сон уранці...»,* а також *«Навчи ж нас дні наші рахувати, щоб ми дійшли до розуму доброго»* (Пс 90, 3–5, 12).

Яскраву палітру часу людського життя повчально і начо розкриває Еклезіаст: *«Усьому час-пора, і на все слухна хвилина під небом: час народитись і час померти... Час убивати й час лікувати, час руйнувати і час будувати. Час плакати і час сміятись, час сумувати і час танцювати. Час розкидати каміння і час його збирати, час обіймати і час обіймів уникати. Час шукати і час губити,... Час роздирати і час ізшивати, час мовчати і час говорити. Час любити і час ненавидіти, час на війну і час на мир»* (Пр 3, 1–8).

Про кінець часу попереджає пророк Ісаї: *«Зітліє все небесне військо, небо звинеться, мов сувій...»* (Іс 34, 4) та Йоан в Одкровенні: *«Ангел же, якого я бачив, що стоїть на морі і на землі, підняв руку свою праву до неба, і поклявся*

тим, хто живе на віки вічні, хто створив небо і все на ньому, і землю і все на ній, і море і все в ньому, що часу вже не буде» (Од 10, 5–6).

Отже, Святе Письмо, головним чином, розповідає проплинність часу та про його можливий кінець, але нічого не пояснює про суть часу, про його фізичний зміст, про логіку існування часу.

В уяві старожитніх народів час нерідко виступав у особах. Зокрема могутній Зевс був сином бога часу Хроноса. Близько 2600 років тому давньогрецький мудрець Анаксимандр повчав, що першоосною всякого буття є *нескінченність* і намагався осмислити Всесвіт в цілому.

Геракліт, Платон, Аристотель, Лукрецій, Авіценна та багато інших відомих філософів опрацьовували багатоаспектну проблему часу, проте не вичерпали її. Рене Декарт вважав, що час — *це лише відбиток нашого мислення*, тобто предмет, який конструює наша свідомість під час визначення поточної тривалості буття.

Деякий підсумок в обговоренні теми часу зробив Іммануїл Кант, а саме: *«Хоча про час було висловлено багато суттєвого і оригінального, тим не менше, його реального визначення не було дано ніколи»*.

Проте, після Канта, справа визначення часу набула прискореного розвитку, зокрема у працях академіків В. П. Казначеева і М. М. Лаврентьєва, професора Ю. Б. Молчанова і лауреата Нобелівської премії бельгійця Іллі Пригожина, котрі визначили, що *час — це основна, поряд із простором, форма існування матерії*. Тобто, час безумовно є пов'язаним з матерією, а матерія виявляється у часі.

Відомий письменник і літературознавець В. М. Сидоров у своїй поемі *Ключ* запропонував подивитись на проблему часу крізь призму тибетської філософії, поставивши думку перед часом:

...Природа мысли — есть твоя природа.
Постигнешь мысль — себя постигнешь ты
И будешь властен над самим собою.
...А время порождает вы сами,

Когда забыв о вечности в себе,
Пытаетесь дробить на части мир,
Единый, нераздельный, нерушимый.
...А время — результат непониманья
Великой истины, что космос — часть тебя.
...Загадка времени тогда лишь разрешится,
Когда в единство с вечностью войдёшь.
Реальность времени почувствуешь, когда
Дыханьем вечности всё существо наполнишь.
А так оно — абстрактное понятие.
Оно и есть, и нет его порой.
...И что такое время? Ожиданье.
Уйдёт одно — исчезнет и другое.
Течение времени в себе остановив,
Ты получаешь силу, для которой
Сравненья нет и измеренья нет.
...Не под волной ты должен находиться,
А над волной — тогда лишь будешь плыть...

Серйозну спробу перевороту в світовій науці зробив відомий авіаконструктор Роберт Бартіні. Під його керівництвом розроблено десять моделей літаків, відомі його праці з аеродинаміки і теоретичної фізики.

Зокрема він математично довів, що найстійкішим станом світу є не чотирирівимірний (три координати — простір — довжина, ширина, висота, та одна координата — час), а шестивимірний, в якому час також має три координати.

В моделі Бартіні час виявився не шнурком, протягнутим з минулого через сьогодні у майбутнє, а на об'єм, зі своєю довжиною, шириною і висотою. На підставі цього твердження Бартіні запропонував універсальну формулу для розрахунку всіх світових констант з необхідною точністю.

Особливо значний внесок у вивчення феномена часу зробив наш співвітчизник Анатолій Біч, автор книги *Природа времени: Гипотеза о происхождении и физической сущности времени*.

Ця праця стала значною науковою подією, подібною до

оприлюднення Теорії Великого Вибуху, і викликала подібну реакцію серед заскорузлих і безнадійно архаїчних представників наукової еліти України. Анатолій Біч спромігся популярно і цікаво розповісти про складні речі для широкого кола читачів.

Зокрема він зазначає: *«Почувши слово час, можна собі уявити також і вічність — децю незрозуміле, але величезне і нерухоме, як заморожений туман, в якому плавають-рухаються всі тіла і всі події. А можна просто подивитись на свій наручний годинник...»*

...Відповідь на просте запитання «Що воно таке — час?» людство шукає впродовж тисячоліть. На мою думку, — стверджує Анатолій Біч, час — це енергетичний стан матерії, її прояв і відбиток у гравітаційному полі. Я вважаю, що час — це вторинний прояв процесів, що реально існують у Природі і визначають хід всіх годинників».

А. М. Біч розкрив фізичний зміст поняття час і запропонував математичну формулу часу — *основне рівняння власного часу тіл*. При цьому він вважає, що власний час тіла у стані спокою залежить від двох чинників: від того, в якому гравітаційному полі перебуває це тіло, та від кількості внутрішньої енергії самого тіла.

Люди похилого віку можуть багато чого розповісти про збільшення швидкоплинності часу внаслідок поступової втрати внутрішньої енергії тіла. Бо швидкість проходження сигналів по нервових каналах у молодій людині становить 50 м/с, а в осіб віком понад 80 років буває зменшується до 5 м/с.

А ми, на закінчення сьогоднішньої розмови, наведемо вислів Генрі Твеллса, написаний на годиннику в північному притворі Честерського собору:

Когда мне ребёнком беспечно жилось,
Время плелось.
Когда моей юности радость играла,
Время шагало.
Когда возмужали и дух мой, и тело,
Время летело.

Скоро пойму я на старости лет,
что Времени нет.
Боже, простишь ли раба своего Ты тогда
Навсегда.

У підсумку нашої розмови, маємо два підходи і, відповідно, два трактування поняття час: науковий (академічний) і релігійний (теологічний).

Класичні науковці стверджують, що час — це багатовимірний, багатоаспектний простір для існування всього у динаміці змін.

Теологи вважають, що час — це одна з категорій, що визначає Божу творчість, зокрема — видимий світ. Джерелом всього, що існує і що відбувається на землі, є Бог, котрий перебуває понад часом: «Він змінює час і пори року, царів скидає, царів настановлює, дає мудрість мудрим і розум розумним» (Дн 2, 21).

Допитливі читачі можуть порівняти ці два підходи та спробувати знайти різницю між науковим і релігійним визначеннями (якщо ця різниця є).

А ми щиро бажаємо всім світлим читачам не втрачати часу і йти в ногу з прогресом під понадчасовим благословенням Божим!

Професіонал — це людина, яке несе відповідальність за те, що вона робить. Коли кажуть, що в мене жорстокий характер, і що я вимогливий до людей, котрі працюють зі мною, — це правда.

Але я так само вимогливий до себе. Це не виправдання, але деяке пояснення — я хочу, щоб всі працювали з максимальною відданістю і бажанням вдосконалювати свою роботу.

Ален Делон

19. До чого тут квантова механіка?

Сьогодні, коли ми вже ознайомились з можливостями ТСМ, можемо поговорити про квантову механіку, а отже — про Святого Духа, про Його можливості і діяльність, зокрема в особі Ісуса Христа.

Але спочатку визначимось з поняттями. Внаслідок розвитку науки, нинішня фізика виявилась поділеною на три галузі, кожна з яких має свою сферу інтересів, а саме: астрофізика, класична механіка і механіка квантова.

Астрофізика вивчає макросвіт — небо, небесну механіку, шукає в ньому закономірності і вже вміє точно розрахувати траєкторії космічних апаратів.

Класична механіка вивчає наш найближчий, оточуючий світ, виявляє закономірності в тому, що бачимо неозброєним оком навколо нас і що є для нас зрозумілим, раціональним, логічним, що закріплено законами Ньютона, працями Лейбніца, їх колег і послідовників у XVII–XIX століттях. На закономірностях класичної механіки побудована вся сучасна індустрія.

Механіка квантова — це сукупність закономірностей і подій, що відбуваються в мікросвіті, зокрема на рівні найдрібніших часточок — *квантів*, які, поки що, прийнято вважати найменшими і неподільними.

Кванти — це енергетично оснащені елементи, що несуть певну інформацію. Розмір кванта можна популярно представити, як піксель на екрані комп'ютера порівняно до атома, якщо атом представити як великий хмарочос.

Квантова механіка виникла на початку XX століття, як розділ теоретичної фізики. Перші наукові публікації на цю тему викликали бурю суперечок між великими вченими. Адже виявилось, що кванти не дотримуються жодних відомих правил та обмежень в часі і просторі, одночасно можуть перебувати на Марсі й на вашій кухні, і так само одночасно поводитись.

Кванти можуть змінювати свою поведінку в залежності від того, хто і як за ними спостерігає. Якщо ніхто не спостерігає за квантами, вони функцінують активніше, а коли збираються у великі структури, можуть поводитись, як нормальні матерії, згідно з законами класичної фізики.

Альберт Ейнштейн не міг погодитись з такими поясненнями і вигукнув з обуренням: *«Бог не грає в кости!»* Великий фізик цим хотів сказати, що Бог не кидає кубик або монетку і не чекає, що потім випаде.

На цю репліку відгукнувся інший великий фізик — Нільс Бор: *«Альберте, припини, нарешті, вказувати Богу, що Він має робити! Якщо квантова теорія не справила на тебе приголомшливого враження, ти їй просто не зрозумів»*.

Квантова механіка отримала міцний імпульс для розвитку на початку ХХІ століття, коли з'явилась можливість проводити експерименти з окремими фотонами і атомами на новітньому науково-дослідному устаткуванні.

Нобелівську премію 2012 року з фізики було присуджено **Сержу Арошу** і **Девіду Вайнленду** за експериментальні дослідження в галузі квантової оптики, що сприяло створенню квантового комп'ютера.

Цікаве і влучне визначення запропонував один студент: *«Кванти — це порції енергії, котрі роблять що хочуть»*.

Зокрема, як виявилось, кванти можуть передавати інформацію з понад світловою швидкістю.

Квантова тема має бути нам особливо близька, позаяк *квантова теорія поля* в науці, по суті, є спорідненою з уявленням про *духовну складову* в релігії. Цю спорідненість християни виявляють вже у першому привітанні-прославленні: *«Слава Отцю і Сину і Святому Духові!»*

Отець і Син — особи матеріальні, хоча б тому, що Син *сидить праворуч Отця*. Натомість Дух Святий не сидить, а *ширяє* у безмежжі простору і часу, використовуючи **кванти** — *енергетично оснащені елементи, що несуть певну інформацію*.

І це якраз зрозуміло, бо й ми інколи *ширяємо* думкою у безмежні простори, маємо віщі сни і, навіть, радісно літаємо в них.

Часом кажемо: «Мені прийшло в голову». Це також всім зрозуміло.

Проте не всі усвідомлюють, що перед тим, як воно *прийшло*, воно *йшло* (або *летіло*), після того, як звідкись *вийшло* (або *вилетіло*), де перед тим *сиділо* чи *лежало*.

Святий Ігнатій Лойола у своєму творі «*Духовні вправи*» зазначає про три джерела наших думок: 1) наш власний мозок, 2) добрий дух, 3) злий дух.

Наш мозок, інколи, приємно дивує: лягаємо ввечері з проблемою, яку не можемо розв'язати, а вранці прокидаємось з готовим рішенням. Ранок мудріший за вечір.

Щоправда, й тут немає певності — чи це комп'ютер у нашій голові опрацював варіанти і вибрав оптимальне рішення, чи це *прийшло* із-зовні... Дмитро Менделєєв якось обмовився своїм студентам, що його славнозвісна *Періодична система хімічних елементів* **прийшла** йому уві сні.

Про те, що, коли і як воно *приходить*, можуть багато розповісти письменники, а особливо — поети. Інколи, цілком несподівано *приходять* такі слова і словосполучення, про які, здається, й не знав. Та ще й так доречно влітаються у текст, що тільки дивуватись...

Щоб краще зрозуміти предмет нашого сьогоденного розгляду, пропоную подивитись на квантову механіку з позиції *Технології системного мислення*.

Зокрема, доречно нагадати про *правило ієрархічності систем*, та про два закони розвитку систем: *закон відносного збільшення поля сил* (або в науково-релігійному контексті — *збільшення репольності/духовності/релігійності*) і *закон переходу на мікрорівень*.

Правило ієрархічності спонукає нас усвідомити, що системи будь-якого розміру можуть необмежено подрібнюватись на менші підсистеми у бік мікро. Тому й квант не поспішаймо вважати неподільним. Колись і атом вважали найменшим і неподільним.

Квант — це складна система, що поєднує в собі дві складові — енергію та інформацію, кожна з яких можна представити як певну структуру, а отже можливу для подальшого подрібнення.

Закон відносного збільшення поля сил (закон збільшення репольності/духовності/релігійності) нагадує нам, що позитивний розвиток кожної системи супроводжується зменшенням частки і ролі її матеріальної складової з одночасним збільшенням частки і ролі *поля сил* цієї системи.

Причому, цей розвиток полягає також у використанні щоразу досконаліших полів сил: від механічних до теплових, потім електричних, електромагнітних, електронних, лазерних, оптичних, плазмових, радіаційних, гравітаційних, торсійних тощо, зокрема й квантових.

Квант — це складна інформаційно-енергетична система, в якій повністю відсутня матеріальна складова. Тобто, це система, що досягла свого позитивного розвитку саме завдяки увільненню від матеріальної субстанції.

Також є підстави вважати, що у квантовому полі сил не діють відомі закони гравітації.

Будучи не прив'язаним до матерії, але маючи в собі енергію для дії, а також інформацію для прийняття рішень, *квант* може самостійно (або у домовленості з іншими *квантами*) визначати свою поведінку.

Закон переходу на мікрорівень стверджує, що розвиток виконавчих органів систем відбувається спочатку на макро-, а потім — на мікрорівні вдосконалення цих систем. Простіші виконавчі органи систем використовують деталі, досконаліші органи поступово переходять до використання молекул, атомів, іонів, електронів тощо.

Квантова механіка описує поведінку атомних і субатомних частинок, а отже, розглядає події і явища, що відбуваються у нематеріальному (чи майже нематеріальному) просторі, тобто у сфері діяльності чисто інформаційно-енергетичних систем.

Тому, об'єднуючи і узагальнюючи щойно згадані два закони і правило стосовно функціонування квантів, можемо стверджувати, що Дух Святий — це, за своєю фізичною суттю — квантове поле сил, або, в динаміці — квантовий потік.

Енергетична потужність та інформаційна насиченість цього потоку буває різною, залежно від носія цього потоку та від необхідності використання у конкретних випадках.

Ісус Христос, як носій квантового поля/поток/Духа, використовував Його з різною інтенсивністю. Для оздоровлення жінки, яка страждала на кровотечу, був потрібен відносно невеликий квантово-енергетичний імпульс і простіша квантова інформація для проведення місцевої корекції в її тілі.

Для усунення кровотечі, жінці вистачило доторкнутись до одягу Ісуса (Мт 9, 20–23).

Децю сильніший квантовий потік Ісус застосував для оздоровлення розслабленого, якого Йому принесли на ношах (Мт 9, 1–8), а ще міцніший — для оживлення померлої дочки начальника (Мт 9, 18–19; 23–26). *«І так Ісус обходив усі міста і села, навчаючи... та вигоюючи всяку хворобу й недугу»* (Мт 9, 35).

Вражаючим прикладом величезних можливостей потужного квантового потоку стало Зіслання Святого Духа у день П'ятидесятниці (Ді 2, 1–4).

Причому, енергетика цього квантового поля була настільки потужною, що *«роздався з неба шум, неначе подув буйного вітру... з'явилися їм поділені язики, мов вогонь... Усі вони сповнилися Святим Духом і почали говорити іншими мовами, як Дух давав їм промовляти»*.

Тут бачимо достатньо переконливу характеристику деяких можливостей квантового поля:

1) здатність створювати акустичний ефект (у формі голосного шуму);

2) мати силу, щоб піднімати буйний вітер у закритому приміщенні;

3) утворювати язики вогню, який не палить;

4) передавати і впроваджувати у мозок людей важливу інформацію та необхідні знання (наприклад, знання іноземних мов).

Примітно, що під час закінчення своєї земної місії, вже збираючись на Небо до свого Отця, Ісус пообіцяв учням надіслати їм з небес Духа Утішителя, Духа істини, *«який наведе вас на всю правду»* (Йо 17, 7–13).

Чому цього не можна було зробити до, а не після Вознесіння Воскреслого Христа на Небо?

Мабуть тому, що для створення квантового поля високої енергетичної сили та з великим обсягом компресованої інформації, яку треба перенести у конкретну точку на Землі, необхідно мати квантовий генератор великої потужності.

Такий генератор, наразі, є лише в Небесній Лабораторії. У кожному разі, Воскресіння Ісуса Христа з мертвих, а потім Його Вознесіння і переліт до дому Отця-Вседержителя за допомогою потужного квантового генератора — є цілком реальним.

Сьогодні ми запропонували читачам подивитись на відомі факти з кількох позицій і точок зору. Ми намагались показати, що науковий і релігійний підходи до істини не суперечать, а доповнюють один одного.

Як це вдалося — судити не нам.

А ми щиро бажаємо вам мати світлі голови під благословенням Божим!

Боротьба проти старих архаїчних уявлень — важкий і складний процес. Новатор (винахідник, аналітик, розв'язувач завдань) повинен виховувати в собі якість, яку в боксі називають вміння тримати удар.

Нині відбувається космічна революція, яка несе нове розуміння світу, в якому ми живемо: цей світ можна розширити до найдальших зірок. Робочий інструмент наукової, технічної і космічної революції — творче мислення.

Проте, парадоксальним є те, що саме творче мислення, його технологія, принцип дії не змінилися у свідомості абсолютної більшості людей, не викликали якісних перетворень мислення.

Досі вважається, що є люди, котрі від народження наділені здатністю творчо мислити, внаслідок чого до них раптом приходить осяяння, натхнення у формі нової ідеї. Надалі багато хто вважає, що творчим процесом неможливо керувати і зробити його доступним для всіх.

Це глибоко помилковий погляд.

Альтшуллер Г. С.

20. Пройти крізь стіну — це не фантастика

Біблію, тобто Святе Письмо, ми називаємо також Словом Божим. В усіх католицьких храмах світу, під час Літургії Слова, кожне прочитання відповідного фрагмента Біблії світський лектор закінчує словами: «Це є Слово Боже!» На що всі присутні відповідають: «Богу подяка!».

Святе Письмо, упродовж тисячоліть, формували різні автори, але всі вони мали одну спільну рису — вони були *натхненні* Божим Духом і Божим Словом. Десятки тисяч теологів, філософів, видатні науковці з різних галузей сучасних знань упродовж століть вивчали цю *натхненність* авторів та написані ними тексти і досліджують нині.

Всі вони, незалежно від віросповідань, доходять висновку, що Біблія — це насправді великий Божий Дар, за який слід дякувати Богу. Щоправда, під час вивчення Святого Письма, майже на кожному кроці виникають запитання, на які буває важко одразу відповісти.

Здебільшого, запитання виникають під час читання фрагментів, в яких повідомляється про факти чи події, що їх не легко одразу сприйняти з повною довірою. Важко, бо ми знаємо, що такого не може бути, бо таке суперечить здоровому глуздові. Розуміємо, що Біблія — це не збірка казок, але ж і ми — не малі діти.

Тут треба нагадати, що *натхненність*, як спосіб передачі інформації від Бога до автора тексту і як засіб сприяння отриманню ним цієї інформації, найвірогідніше, враховувала рівень знань (а, відповідно, й можливість адекватного сприйняття) на момент писання і рівень підготовки особи, котра записувала.

Водночас, незалежно від рівня ерудиції записувача і його

го готовності прийняти навіть очевидно неймовірні факти, треба було ці факти все одно зафіксувати, описати, зазначити. Як завжди, у всі часи і у всіх обставинах, найголовнішою вимогою до усного чи письмового висловлювання людини, була, є і буде вимога говорити і писати правду.

Особливо, якщо цього вимагає сам Син Божий: «*Я — дорога, правда і життя*» (Йо14, 5), «*Пізнаєте правду і правда зробить вас вільними*» (Йо 8, 31–32). Віриш чи не віриш власним очам — що бачиш, вухам — що чуєш, а все одно пиши правду, як воно було. У цьому полягає суть натхнення та його наслідків.

Отож в Євангелії від Йоана читаємо про те, що на власні очі побачили й на власні вуха почули учні Ісуса:

«А як звечоріло, того самого дня, першого в тижні, — а двері ж були замкнені там, де перебували учні: страхались бо юдеїв, — увиходить Ісус, став посередині та й каже їм: «Мир вам!» Це промовивши, показав їм руки й бік. І врадувались учні, побачивши Господа. І ще раз Ісус їм каже: «Мир вам! Як мене послав Отець, так я посилаю вас». Це промовивши, дихнув на них і каже їм: «Прийміть Духа Святого! Кому відпустите гріхи — відпустяться їм, кому ж затримаєте — затримаються».

Тома ж, один з дванадцятьох, на прізвисько Близнюк, не був з ними, коли то прийшов був Ісус. Тож повідали йому інші учні: «Ми Господа бачили». Та він відрік: «Якщо не побачу на його руках знаків від цвяхів і не вкладу свого пальця у місце, де були цвяхи, а й руки моєї не вкладу в бік його, — не повірю!»

По вісьмох днях знову були вдома його учні, а й Тома з ними. І увиходить Ісус, — а двері були замкнені! — стає посередині та й каже: «Мир вам!» А тоді промовляє до Томи: «Подай сюди твій палець і глянь на мої руки. І руку твою простягни і вклади її у бік мій. Та й не будь невіруючий, — а віруючий!»

І відказав Тома, мовивши до нього: «Господь мій і Бог мій!» І каже йому Ісус: «Побачив мене, то й віруєш. Щасливі ті, які, не бачивши, увірували!» (Йо 20, 19–29).

Тут маємо запис двох важливих подій, важливих у їх аспектах та з кількох точок зору. Причому, особливо важливих не лише для учнів Ісуса тоді — два тисячоліття тому, а й для нас — нині.

Адже ці дві події ще гостріше ставлять перед нами складне й суперечливе релігійно-наукове запитання: *Як, яким чином, жива людина, у фізичній плоті, може спокійно й безболісно пройти крізь замкнені двері, або крізь стіну?*

Можемо трактувати це запитання, як критерій нашого ставлення до Сина Божого: чи вважаємо Його чарівником з дитячої казки (махнув паличкою і пройшов крізь зачинені двері), чи Особою з унікальними фізичними (перед усім — енергетично-інформаційними) можливостями.

Під час розмови з Пілатом, Ісус сам допомагає нам визначитись з відповіддю на зазначений вибір нашого ставлення до Нього: *«Царство моє не від світу цього...»* (Йо 18, 36).

Син Творця всього видимого і невидимого прийшов у наш *акваріум* зі світу інших, величезних можливостей, про які ми, поки що, можемо лише здогадуватись.

Для нинішніх християн, котрі живуть у комп'ютеризованому, зануреному у квантову фізику ХХІ столітті, Церква пропонує (так само, як 2000 років тому) просто повірити у зазначений факт, не обтяжуючи себе жодними поясненнями.

Проте Творець є дуже зацікавлений у тому, щоб люди поглиблювали свої знання, свою свідомість і відповідальність за доручену їм Божу справу, а тому Він зазначив ще на самому початку нашої цивілізації *«...Будьте плідні й множтеся і наповнюйте землю та підпорядкуйте її собі»* (Бут 1, 28).

Підпорядкуйте собі землю — це пряма вказівка на необхідність розвитку знань, на обов'язковість зацікавленого ставлення до всього, що Бог створив на планеті Земля, а отже й вказівка на необхідність проведення досліджень, експериментів, нагромадження досвіду та пошук нових методів організації життя на основі Декалогу.

Тому, коли ми, разом з учнями Ісуса, бачимо, як Воскреслий Господь опинився у приміщенні, не зважаючи на те, що *«двері ж були замкнені там, де перебували учні»*, а потім вдруге *«ввіходить Ісус, — а двері були замкнені!»*, цілком логічно постає зазначене вище запитання: *Як, яким чином, жива людина, у фізичній плоті, може спокійно й безболісно пройти крізь замкнені двері, або крізь стіну?*

Це запитання можна назвати релігійно-науковим, бо в ньому тісно пов'язані дві світоглядні концепції: догматична і доказова. Адже, з одного боку — маємо релігію, яка вимагає *просто вірити* у подію, не заглиблюючись у подробиці, а з другого — на підставі величезного комплексу знань, нагромаджених людством, маємо знайти пояснення, в який спосіб відбулося проходження Ісуса крізь стіну?

Щоправда, про можливість проходження великих об'єктів крізь невеличкі отвори, розповідав сам Ісус: *«Як важко тим, що мають багатство, увійти в Царство Боже! Бо легше верблюдові пройти крізь вушко голки, ніж багатому ввійти до Царства Божого»* (Лк 18, 25).

Легше за все, вважати це порівняння чисто метафоричним, що його навів Ісус для переконливішого представлення шансів для багатіїв, на тлі критично малої вірогідності проходження великого живого об'єкта крізь мізерний отвір.

Водночас, ми не можемо ігнорувати твердження Ісуса Христа про те, що *легше верблюдові пройти крізь вушко голки*. Тобто Ісус вважає таке проходження можливим, а тому, для переконливішого порівняння, обрав не фантастику, а приклад, що його Він навів, як цілком реальний.

А як оцінює можливість цього чи подібного *проходження* сучасна наука? Науковий підхід, за допомогою *Технології системного мислення* (ТСМ), розпочнемо з оцінки ситуації і перетворення ситуації в задачу.

Ситуація — очевидна і зрозуміла: Ісус, будучи за межами приміщення, раптом, не зважаючи на замкнені двері, постав перед учнями всередині приміщення і почав говорити з присутніми.

Він пройшов у приміщення крізь замкнені двері, чи крізь стіну, євангеліст не вказав.

Для перетворення ситуації в задачу, застосуємо процедури АРІЗ'у (крок 2.3) — Викласти умови завдання, не використовуючи спеціальних (фахових) термінів і не вказуючи, що саме необхідно придумати:

«Дано систему (*вказати елементи*). Елемент (*вказати який*) за умови (*вказати якої*) дає небажаний ефект (*вказати який*)».

Для нашого випадку, якщо хочемо пройти крізь замкнені двері, зазначена лексична формула матиме такий зміст:

Дано систему з п'яти елементів: Особа, замкнені двері, стіни, приміщення, група людей у приміщенні. Замкнені двері, за умови їх непорушності і незмінності, не дозволяють Особі проходження крізь них у приміщення.

Наступні кроки АРІЗ'у рекомендують нам такий технологічний порядок міркувань для покрокового вирішення задачі, відповідно:

2.4. Перенести елементи системи в таблицю, з розподілом на дві групи:

а) елементи, які можливо змінювати, трансформувати;

б) елементи, що їх важко або не бажано змінювати, трансформувати.

2.5. Вибрати у 2.4а такий критичний (розв'язуючий) елемент, який найбільше піддається змінюванню. Якщо всі елементи системи рівноцінні щодо можливості змінювання, почніть з нерухомого елемента, бо зазвичай його легше змінювати.

Якщо ж у системі присутні лише елементи 2.4б, тоді за змінний елемент треба взяти *зовнішнє середовище* (ЗС). Тобто, якщо не бачимо можливості знайти необхідний активний елемент в *системі*, яку розглядаємо, звертаємось до *надсистеми*.

Принагідно зазначимо, що однією з умов успіху при розв'язанні будь-яких завдань, є максимальне використання наявних *речовинно-польових ресурсів* (РПР). РПР — це

сукупність всіх елементів (речовин, сил), які знаходяться в умові задачі.

Можна також обрати *елемент*, який максимально пов'язаний з небажаним ефектом (в даному разі — *замкнені двері*, що, в звичайних умовах, блокують проходження, або *особу*, котра має пройти) і саме йому доручити розв'язання проблеми.

Замкнені двері ми ніяк не можемо змінювати, бо не можемо змінювати умов задачі. Проблема *проходження* виникає лише тоді, коли хтось хоче потрапити у замкнене приміщення (в даному разі — *особа*).

Очевидно, що в даному разі, наближаючись до замкнених дверей, з наміром пройти їх, конкретна *Особа* вже знає, що не буде стукати у двері, а пройде крізь них. Знає, що для *проходження*, має в своєму розпорядженні необхідні РПП та підтримку з боку ЗС.

Тому, зваживши всі *за* і *проти*, на кроці 2.5 обираємо *Особу*.

На цьому *стадія перетворення ситуації в задачу та перевірки умов завдання* закінчується, а починається 3. Аналітична стадія АРІЗ'у. Під час роботи на цій стадії раціональних розмірковувань, використовуються поняття *ІКР* — *Ідеальний кінцевий результат* і *ТП* — *Технічне протиріччя*.

Ці поняття запропонував Г. Альтшуллер. Він визначив *ІКР*, як напрямок пошуку, що спрямований на найбільш сильне новаторське рішення, а *ТП*, як перешкоду, що її треба усунути шляхом розв'язання відповідним способом.

Поняття *ІКР* і *ТП* тісно пов'язані з поняттям *Ідеальна машина (ІМ)*, тобто *система, якої немає, але її функції виконуються*.

3.1. Сформулювати *ІКР* згідно з процедурою:

- а) елемент, вибраний в 2.5,
- б) що робить, чинить (яку потрібну функцію виконує)?,
- в) як чинить? (на це питання завжди слід відповідати: сам, сама, само),
- г) коли чинить?

д) в яких обставинах, обов'язкових умовах, обмеженнях, вимогах?

У даному разі, ІКР матиме таке формулювання: *«Особа проходить крізь замкнені двері сама, з'являючись перед присутніми у приміщенні учнями, котрі підтверджують цей візуальний і акустичний факт».*

Принагідно зазначимо, що коли б на кроці 2.5 ми обрали елемент, який максимально пов'язаний з небажаним ефектом (в даному разі — *замкнені двері*, що блокують проходження), та саме йому доручили розв'язання проблеми, тоді ІКР мав би таке формулювання: *«Замкнені двері сприяють проходженню Особи крізь них самі, коли Особа зближується з ними, в умовах збереження замкнутості приміщення».*

Відповідно, якби на кроці 2.5 ми обрали ЗС, ІКР мав би таке формулювання: *«Зовнішнє середовище гарантує проходження Особи крізь замкнені двері само, коли Особа зближується з ними, в умовах збереження замкнутості приміщення».*

Далі, на кроці 3.2 треба намалювати два малюнки: *Було* (до ІКР) і *Стало* (після ІКР). Малюнки можуть бути схематичними, умовними, але повинні зрозуміло й наочно зображувати стан справ.

Малюнок *Стало* має повністю відповідати формулюванню ІКР в 3.1.

Це візуальна конкретика ходу і результатів розв'язання завдання. На обох малюнках мають бути всі елементи зазначені в 2.3.

Якщо на кроці 2.5 вибрано ЗС (зовнішнє середовище), його слід вказати на малюнку *Стало*. Якщо не вдається намалювати малюнки, це означає, що задача ще не є зрозумілою і не сформульована.

3.3. На малюнку *Стало* треба виділити штриховкою або кольором ту частину елемента вказаного у 3.1а, яка за даних умов (обмежень, вимог) не може вчинити потрібної дії (функції), зазначеної в 3.1.

В нашому прикладі, на малюнку *Стало* треба зобрази-

ти нову здатність — відповідно до вибору — *Особи (або замкнених дверей, або ЗС) «Особа (двері, ЗС) уможлиблює проходження сама (самі, саме)».*

3.4. Чому виділена частина не може виконати необхідну дію сама?

а) що ми хочемо від виділеної частини елемента?

б) що заважає частині, виділеній в 3.3, виконати потрібний чин самій?

в) у чому полягає невідповідність (суперечність) між а) і б)?

На цьому кроці формулюють *технічне протиріччя (ТП)* системи. Для нашого випадку можливі три варіанти ТП:

1) Ми хочемо, щоб Особа виконувала всі функції звичайної «непрохідної» людини (за умовою задачі) й, водночас, була «прохідною», тобто вміла проходити крізь замкнені двері (згідно з ІКР).

2) Ми хочемо, щоб двері були замкнені, а отже непрохідними (за умовою задачі) й, водночас, прохідними (згідно з ІКР).

3) Ми хочемо, щоб ЗС перебувало на межах системи (згідно з умовою задачі) й, водночас, було дієвим елементом всередині системи.

Тут варто зупинитись на розгляді цього поняття — ТП.

Технічне протиріччя виникає в кожній системі, яка функціонує, використовується, динамізує, розвивається. Суть ТП полягає в тому, що в разі позитивного вдосконалення одного з елементів (або параметрів) системи, небажано погіршується функціонування іншого елемента (параметрів) цієї системи.

Кожне ТП, як правило, зумовлюється фізичними причинами, тобто пов'язане з *фізичним протиріччям (ФП)*.

ФП — це такий стан уявлень про можливість розв'язання проблеми, коли одній й тій самій частині (елементу) системи пред'являють взаємовиключні фізичні вимоги (бути холодним й водночас — гарячим, високим й низьким, твердим й м'яким тощо).

Тобто в ТП ми висуваємо взаємовиключні вимоги до

певного елемента системи щодо *виконання функцій*, а в ФП висуваємо взаємовиключні вимоги до певного елемента щодо його *фізичних властивостей*.

Для розв'язання ТП використовують спеціальний евристичний інструментарій, а для розв'язання ФП — каталог фізеефектів.

Якщо підходити спрощено, ТП можна розв'язати або в часі, або у просторі, або у пропорціях. У розглянутому прикладі із замкненими дверима, вирішення проблеми можливе у часі й просторі водночас.

Спочатку можна в якомусь відрізку часу та у відведеній частині простору записати параметри Ісуса і комп'ютерно опрацювати їх, а потім пронести цей запис крізь замкнені двері.

Цілком зрозуміло, що Ісус мав не лише власні унікальні можливості для виконання виняткових функцій (варто нагадати численні випадки оздоровлення і оживлення, які Він демонстрував), а й могутню технічну (інформаційно-енергетичну) підтримку з боку ЗС.

Саме завдяки потужній підтримці з боку Зовнішнього Середовища, Ісус двічі пройшов крізь замкнені двері й привітав учнів.

Тепер повернемося до центрального запитання в наших міркуваннях: *Як, яким чином, жива людина, у фізичній плоті, може спокійно й безболісно пройти крізь замкнені двері, або крізь стіну?*

Для розв'язання ФП, у таблиці вибору фізичних ефектів і явищ, згідно з *функціями системи* та використаними *видами енергії*, визначаємо номери фізеефектів, за допомогою яких можна вирішити нашу задачу. В даному випадку — це фізичні ефекти, зазначені в каталозі фізеефектів під №№ 11 і 14.

Тепер маємо дві можливості для дієвої відповіді на поставлене запитання, тобто два засоби для проходження крізь замкнені двері: *телепортацію* (переміщення предметів, осіб та подій з однієї точки простору в інший, не зважаючи на перешкоди) і *голографію* (створення, у відповід-

них обставинах, повного трьохмірного зображення предметів, осіб та подій).

У квантовому світі *телепортація* охоплює транспорт інформаційно-енергетичних, а не матеріальних субстанцій. 2019 року науковці підтвердили експериментально, що інформація може переказуватись між фотонами у комп'ютерних чіпах, навіть якщо фотони не були з'єднані фізично.

Тим не менше, інформаційно-енергетичне поле великої потужності у відповідному квантовому потоці може бути достатнім для представлення об'єкта спостереження у візуально і акустично реальному вигляді.

Очевидно, що інформаційно-енергетичне поле великої потужності було в розпорядженні Сина Божого. Цілком можливо, що на оперативне виконання місії Ісуса працювала велика команда з *«не від світу цього»*. Інколи деяких членів цієї команди знаходимо на сторінках Біблії.

Як ось, наприклад, в епізоді, коли жінки з пахощами прийшли першого дня тижня до гробу Христа, щоб намастити Його тіло, а *«побачили юнака, що сидів праворуч, одягнений у білу одежу»*, котрий повідомив, що Ісус воскрес і порадив шукати Його у Галілеї (Мр 16, 5–7).

Власне працівники команди *«не від світу цього»* могли мати у своєму розпорядженні апаратуру, що була спроможна створювати необхідне інформаційно-енергетичне поле великої потужності у відповідному квантовому потоці.

Саме за допомогою таких засобів, було здійснено багато добрих, дивовижних справ під час публічної діяльності Христа та після Його Воскресіння. Зокрема й гарантовано Його проходження крізь замкнені двері, що було можливим за допомогою голографії. Цілком вірогідно, що учні могли сприйняти голографічне зображення, як реального Ісуса.

Проте, залишається великою загадкою, за допомогою яких засобів Ісус *«вознісся на небо»* після завершення своєї місії на планеті Земля (Мр 16, 19), *«А як Він благословляв їх, віддалився від них і почав возноситись на небо»* (Лк 24, 51).

«І сказавши це, коли вони дивились, знявся угору, і хмара Його взяла з-перед очей їхніх. І як вони дивились пильно на небо, коли Він відходив, два мужі стали коло них у білій одежі і сказали: «Мужі галілейські! Чого стоїте, дивлячись на небо? Оцей Ісус, який від вас був узятий на небо, так само прийде, як Його ви бачили відходячого на небо» (Ді 1, 9–11).

Можемо констатувати, що у кожній ситуації, коли Ісус, в особливих обставинах, мав виконати якусь надзвичайну, відповідальну, дивовижну функцію, або одразу після її виконання, тут-таки з'являлись особи у білому одязі.

Як свідчить Святе Письмо, ці нетипові чоловіки, у білих вбраннях *«не від світу цього»*, були завжди добре поінформовані щодо подій, пов'язаних з Ісусом, зокрема, з місцем Його перебування. Так, зазвичай, бувають в курсі справ шефа його співробітники, члени його команди.

І насправді, Ісус потребував не лише психологічної, а й організаційно-технологічної, фізіологічної та фізичної підтримки у процесі Його Воскресіння, вознесення і повернення до Божого науково-виробничого комплексу, який ми називаємо Небом.

Потребував також відповідної апаратури і обслуговуючого персоналу до неї. З позиції сьгоднішніх найпередовіших знань, все одно важко уявити, якою може бути ця апаратура, на яких засадах її створено, які фізичні ефекти використовує для виконання своїх унікальних функцій.

У кожному разі, факт вознесення Ісуса на небо, вимагав створення та використання поля сил для підняття і переміщення у просторі маси реального тіла вагою близько 80 кілограмів. До того ж, це поле сил мало бути безпечним для біологічних об'єктів і здатним до виконання функцій у космічних масштабах.

Отже, перед сучасною наукою стоїть величезний комплекс завдань з пошуку нових знань, факти використання яких зазначено у Святому Письмі.

21. Про реінкарнацію замовте слово

«Хорошую релігію придумали Індуси!» — співав Володимир Висоцький, розмірковуючи у поетичних рядках про варіанти нового втілення душі після смерті.

На відміну від буддизму, християнські догми не передбачають подальшого перенесення душі померлого до нового тіла. Хоча, останнім часом, зацікавленість до цієї привабливої ідеї набуває поширення. Тому, спочатку, поговоримо про потойбіччя.

Ще у старожитні часи мудрі люди навчали, що у земному житті є одна абсолютна істина: кожна народжена особа обов'язково має вмерти. Абсолютна більшість людей уникають цієї теми, «щоб не псувати собі настрій».

Проте, всі люди без винятку, у визначений для кожної особи момент, мають залишити речовинну (матеріальну) частину своєї системи (своє відпрацьоване мертве тіло) на землі.

Натомість душа (тобто притаманне цій особі поле інформаційно-енергетичних сил), звільнена від кайданів тіла, має вилетіти з цього матеріального світу в світ духів.

Душа відлітає у духовний світ, в якому живуть, тривають і функціонують не речовинні, а польові (зокрема, інформаційно-енергетичні та інші неречовинні) системи.

Той світ називають *потойбічним*, стверджуючи таким чином, що є два світи або два боки, чи два аспекти існування:

а) світ тілесний, наявний нам у відчуттях і усвідомленні на цьому боці;

б) світ духовний, відносно уявний — на іншому, протилежному боці.

Тому найбільшу зацікавленість викликає цілком логічне і раціональне запитання: *А що відбувається там, по той бік земного життя, зокрема що відбувається з душею і на що нам слід розраховувати?*

Наприклад, Катехізм Церкви католицької дає на це запитання однозначну відповідь, розповідаючи про три заключні акти п'єси земного життя людини: Смерть, Суд Божий, Рай у Небі або пекло. Після Суду, до Неба відлітають душі праведні, до чистилища — душі, яким дано можливість відпокутувати гріхи, до пекла — закоренілі грішники на вічні муки.

Однією з перших згадок про *потойбіччя* у Святому Письмі є епізод, коли, звертаючись до Аврама, сказав Господь: «*Ти ж підеш до твоїх батьків у мирі, й тебе поховать у старості щасливій...*» (Бут 15, 15).

Філон Александрійський (25 р. до н. е. — 50 р. н. е.), коментуючи цей фрагмент, зазначав, що це місце у Біблії «*ясно вказує на незруйновність душі, що покидає своє житло в смертному тілі і повертається в своє рідне житло, яке вона спочатку покинула, щоб з'явитися тут*».

Ми знаємо з багатьох джерел, що Бог-Отець, Творець всього видимого і невидимого, відрядив свого Сина у цей світ із спеціальним завданням: переконливо проголосити людям Євангелію — звістку про вічне життя душі.

Віра у вічне життя душі трансформувалась у багатьох релігіях в динамічнішу форму уявлень про *потойбіччя* і зв'язок з ним.

Так виникли переконання у можливість *переселення душ* — *реінкарнацію*, тобто втілення душі в іншу особу. Виникли, передусім, в Індії, Китаї, інших країнах Сходу.

Вчення про переселення душ притаманне не тільки ряду релігій, а й зустрічається в особистому світогляді, у відриві від якоїсь релігійної системи.

Ідею переселення душ сповідували Сократ, Піфагор, Платон, пізніше — Джордано Бруно, Лейбніц, Вольтер, Бенджамін Франклін, Наполеон, Лев Толстой та багато інших відомих історичних особистостей.

Прихильники реінкарнації наводять докази, що можуть підтвердити істинність феномену реінкарнації:

а) достатньо велика кількість свідків і значний обсяг інформації, що виключають припущення про можливість шахрайства;

б) достатньо велика чисельність свідків та значний обсяг отриманої інформації, що представляють теорію реінкарнації найімовірнішою в списку можливих пояснень цього феномену;

в) розповіді осіб (зокрема, дітей), співставлених і підтверджених архівними документами і записами, що достатньо переконливо обґрунтовують гіпотезу/теорію про реальність реінкарнації, як явища.

Як інформує Вікіпедія, наприклад, <https://bdzhola.com/news/vcheni-doveli-isnuvannja-reinkarnatsiji-nejmovirni-fakti-vidrodzhennja-ljudej> та інші джерела, дослідженнями випадків перевтілення, з наукової точки зору, займались багато вчених.

На початку ХХ століття, одним з перших, зацікавився цією темою канадсько-американський доктор медицини психіатр Ян Стівенсон. Він вивчав випадки, коли люди (головним чином, діти у віці від двох до чотирьох років) згадували про те, що вже жили раніше (до нинішнього біологічного народження).

Вони наводили факти, які можна було перевірити, й описували події, пов'язані зі своїм гіпотетичним попереднім життям. Кількість описаних Стівенсоном випадків перевищує дві тисячі.

За твердженнями дослідника, він брав до уваги лише такі спогади, які можна було підтвердити доокументально. У багатьох випадках вдавалося знайти документальні докази, що стосуються минулих життів: підтвердити імена родичів, опис місця проживання, інші подробиці.

Також Стівенсон намагався співставляти різні вроджені дефекти та родинки у обстежуваних дітей, порівнюючи ці ознаки з даними про пошкодження, шрами і рани на тілах тих, хто був визнаний їх попередньою реінкарнацією.

Американські дослідники виявили факти реінкарнації у численних випадках, коли докази були однозначними і неспростовними.

Зокрема це було встановлено щодо Джеймса Лейнінгера зі штату Луїзіана, який у попередньому житті був військовим пілотом Джеймсом Хастоном з Пенсильванії.

Цей надзвичайний випадок прокоментував професор Університету Вірджинії, психіатр і фахівець нейроповедінкової (нейробіхевіоральної) науки Джим Такер.

Коло інтересів цього науковця — аномальні спогади. Він перевіряє твердження про випадки реінкарнації, пояснюючи факти, перевіряючи, чи збігається сказане дитиною з життям якоїсь людини, котра померла раніше.

Вірджинський університет займається цим понад 50 років, і за цей час було досліджено більше 2500 дитячих оповідань про їх попереднє життя.

Сенсацією національного рівня в Америці стали спогади Джеймса Лейнінгера про його минуле життя. Це був один з багатьох досліджуваних професором Такером випадків, який, після перевірки фактів, показав, що дитина могла дізнатися про ці події тільки за умови реінкарнації.

Серед публікацій Джима Такера є великий огляд випадків, який змушує думати про реінкарнацію. Він був опублікований в 2008 році в науково-медичному журналі *Explore*.

У цьому огляді професор описує типовий випадок реінкарнації, коли дитина починає розповідати про досвід попереднього життя. Одна із загальних ознак цих випадків — вікова, це коли дитині приблизно три роки. Зазвичай саме в цьому віці діти починають ділитися своїми спогадами з минулого життя.

Їх розповіді, як правило, дуже деталізовані, сповнені подробиць про попереднє доросле життя, про яке діти, жодним чином, не могли дізнатись у поточному житті, але які вдається перевірити, як факти, що задокументовано задовго до народження дитини-оповідача.

На підставі результатів своїх досліджень, професор Такер опублікував книгу *«Повернення до життя. Дитячі спомини про минулі життя і виживання свідомості»*, яка одразу стала бестселером і її перекладено на кілька мов.

Зокрема Джим Такер звертає увагу на те, що у багатьох дітей можна спостерігати сильні емоції під час розповіді: хтось дуже злиться, хтось плаче і просить, щоб його відве-

ли до людей, яких дитина пам'ятає і називає своєю минулою родиною. Якщо згаданих людей вдається знайти, дітей до них відводять. Найчастіше вони розповідають факти, про які ніяк не могли дізнатися.

Такер описав випадок з Семом Тейлором, півторарічним хлопчиком, який народився через півтора року після смерті свого діда. Якимось, коли батько змінював йому підгузники, Сем подивився на батька і сказав: «Коли я був у твоєму віці, я міняв твої пелюшки».

Згодом Сем видав ще кілька подібних, дивовижних реплік. Спочатку батьки не розуміли про що йдеться і не знали, як реагувати на висловлювання сина.

Врешті-решт хлопчик розповів про різні факти і такі події з життя свого діда, що батьки цілком повірили дитині, бо впевнились, що про подробиці тих подій ніяк інакше не можна було дізнатися, якщо не жив тоді, коли ті події відбувались.

Наприклад, що сестру діда було вбито, а бабуся, в останні роки життя свого чоловіка, щодня готувала дідові його улюблені коктейлі, використовуючи кухонний комбайн.

Серед випадків реінкарнації дітей дослідник виявив, що приблизно в 70% випадків люди померли не своєю смертю. А це наводить на думку, що збереження їх пам'яті про попереднє життя може бути зумовлене (зафіксоване як незмінність) фактом несподіваної (моментальної, травматичної) смерті.

Джим Такер також зазначає, що середній час між смертю і відродженням становить 16 місяців, а про фатальні рани, які отримав померлий, можуть говорити незвичайні родимі плями.

Те ж саме відбувається з вродженими дефектами. Один турецький хлопчик, народжений зі знівеченим правим вухом, сказав, що пам'ятає життя чоловіка, який був убитий, коли йому на близькій відстані вистрілили в праву частину голови.

У іншого хлопчика, індійця Лекхім Пала, від народження, на одній руці немає пальців. Він пам'ятав, що в минулому був хлопчиком з іншого селища, який засунув

свою руку в машину з подрібнення корму для худоби, і після цього його пальці ампутували.

Одна дівчинка народилася з важким дефектом — у неї не було гомілки на одній нозі. Дитина пам'ятала життя жінки, яка потрапила під поїзд, внаслідок чого втратила праву ногу.

Ще один феномен, який впливає з робіт доктора Стівенсона, стосується наших талантів. Можливо, ми переймаємо їх від життя до життя, і так можна пояснити народження вундеркіндів. Колись Моцарт говорив, що був музикантом кілька життів поспіль.

Але і в наш час народжуються вундеркінди. Це діти, котрі мають настільки яскраво виражені дорослі здібності, вміння, знання або великі таланти, що їх неможливо пояснити інакше, ніж отримані з попереднього життя.

Один з найяскравіших прикладів — англійський хлопчик Кієрон Вільямсон, який в 6-річному віці почав малювати аквареллю на такому рівні, що експерти визнали — це занадто професійно для дитини.

У мистецькому світі його назвали «міні-Моне», він став всесвітньо відомим, а у віці 10 років (у 2013 році), на продажі своїх картин, заробив півтора мільйона фунтів.

Чи є Кієрон реінкарнацією французького художника Моне, — не відомо, однак доктор Стівенсон у таких випадках вважав, що у вундеркіндів саме тому виявляються настільки геніальні здібності, бо в минулому житті ці здібності й досвід їх використання глибоко врізались у свідомість вундеркінда.

Великого суспільного розголосу у США набула справа Райана Сінді, який постійно докучав мамі розповідями про те, що багато років тому, ще до свого народження, він працював у Голлівуді.

Хлопчик наводив такі факти і подробиці з минулого, що вони переконали його матір. Однак пані Сінді, будучи баптисткою, не вірила в реінкарнацію і, боячись, що інші можуть сприйняти її сина за божевільного, нікому нічого не говорила. Через деякий час, у місцевій бібліотеці, разом з Райаном вона почала вивчати книги про Голлівуд.

Місіс Сінді пригадує: «Ми знайшли одну фотографію, і вона змінила все. Бо Райан тут таки згадав: Це я! Я — це він, той, ким я був!» Інформація потрапила у пресу, Райан опинився у центрі зацікавленості дослідників і навів 55 точних фактів, які він згадав зі свого попереднього життя, коли був Марті Мартіном.

Проти ідеї реінкарнації виступили деякі вчені, зокрема дослідники ДНК. Науковці з Університету Еморі висунули гіпотезу, що так зване «минуле життя» зберігається у свідомості як генетична пам'ять і успадковується з покоління на покоління. Щоправда, це судження не вдалось достатньо переконливо підтвердити експериментально.

Зацікавленість вчених до проблеми переселення душ продовжувала зростати, а отже постало логічне запитання: *Якщо душа може вилітати з тіла та переміщуватись у часі й просторі, тоді якими фізичними параметрами можна її охарактеризувати, зокрема, яку масу вона має?*

Ще на початку ХХ століття американський медик Дункан Макдугалл зібрався представити світові докази того, що вагу душі можна виміряти. Ідея професора полягала в тому, щоб зафіксувати, скільки людина важить до і одразу ж після смерті.

У своїй клініці він облаштував спеціальне ліжко, обладнав високочутливими вагами і, на кількох невиліковних хворих, йому вдалося експериментально встановити, що маса душі становить в середньому 21 грам.

Ще один фізичний параметр душі вдалось встановити, коли фотограф зробив знімок після зупинки серця Карін Фішер. Ніхто з лікарів, які брали участь в операції з коригування серцевого клапана, не бачив душі 32-річної жінки. Але на знімку чітко видно, як прозорий силует завис над її тілом.

У різних клініках світу продовжували проводити експерименти щодо «зважування людських душ». Результати вимірювань маси душі виявились дуже відмінними, в діапазоні від 2,5 до 22,4 грама.

Зокрема колектив вчених Академії наук Литви, на чолі з доктором природничих наук Еугенюсом Кугісом, дослід-

жували людський організм в передсмертному стані. Отримані дані показали, що в момент смерті людина втрачає від 3 до 7 грам. Було висунуто припущення, що ця різниця і є вагою людської душі.

У Швеції 23 добровольці взяли участь в експерименті, з використанням надчутливих терезів-ліжок. На межі сну і неспання, організм людини ставав легшим на 4–6 грамів. Вчені зійшлися в думці, що ця різниця є вагою людської душі, яка в момент сну залишає тіло людини.

Дані, отримані в реанімації госпіталю округу Кук в штаті Іллінойс, свідчать про те, що вага тіла людини після його біологічної смерті стає меншою на 9–12 грамів. Такі самі значення зменшення ваги виявлено у випадках, коли людина впадала у клінічну смерть, але, після повернення до життя, вага людського тіла поверталась до попереднього рівня.

Американський дослідник Лайелл Уотсон вважає, що душа людини — це її біоплазменний двійник, який залишає людське тіло після його смерті. Він встановив, що вага душі людини дорівнює 2,5–6,5 грамів.

Значна розбіжність результатів вимірювань ваги душ викликає згадки з дитинства, коли у розмовах між дорослими доводилось чути такі характеристики щодо деяких осіб: «Мелкая душонка» (це про когось хитрого, брехливого, заздрісного чи скупого), або «Человек большой души» (про когось вартого поваги, хто радо йшов з допомогою до інших).

Мабуть народна мудрість, без жодного занурення в наукові експерименти, вміє чітко визначити порядність, як наслідок чистоти душі і необтяженості її гріхами.

Натомість, про декого з інших, можна часом почути: «Важка людина». Зрозуміло, що йдеться не про масу тіла, а про характер, а отже й про душу.

Професор Джим Такер у радіоінтерв'ю в 2014 році висловив думку, що дуже складно зрозуміти ці випадки, якщо аналізувати їх за допомогою принципів матеріалістичного світогляду:

«Якщо все це — лише елементи матеріального світу, то я не знаю, як можна приймати і вірити цим випадкам.

Однак, по-моєму, є гарна підстава думати, що свідомість можна вважати явищем, відмінним від матеріальної реальності».

Деякі вчені, наприклад, батько квантової теорії Макс Планк, сказав, що він дивиться на свідомість як на фундамент і що матерія — це лише одна з частин цілого:

«Свідомості необов'язково бути залежною від матеріального мозку, щоб вижити, і це може тривати після того, як мозок і тіло вмирають. У таких випадках здається, що свідомість приєдналася до нового мозку і виразилася в якості пам'яті про попереднє життя.

Якщо факти доводять, що свідомість — принаймні в певних випадках — може пережити смерть тіла, то життя після смерті може бути не тільки фантазією або чимось, пов'язаним з релігією. На це можна дивитись також і з аналітичної точки зору».

Саме з аналітичної точки зору ми дивимось на світ і наявні факти, маючи в руках *Технологію системного мислення (ТСМ)* — універсальний комплекс інструментів для дослідження, розуміння і вдосконалення різних систем.

Ми вже знаємо з попередніх глав, що для визначення будь-якої системи і пов'язаних з нею проблем, необхідно врахувати *шість складових системності*:

— *п'ять аспектів розгляду системи (як систему елементів, функцій, вартостей, потоків перетворень субстанцій, абсурдів)*;

— *конструкцію системи*;

— *три принципові складові системи (субстанційний аспект)*;

— *шість правил системного підходу*;

— *три правила формулювання функцій*;

— *вісім законів існування і розвитку систем*.

Власне у цьому полягає *системний підхід* до вирішення конкретного завдання.

Системний підхід — це процес застосування шести правил, восьми законів та спеціальних методів і процедур творчого пошуку раціональних рішень, під час розгляду і

вдосконалення конкретного об'єкта в п'яти аспектах його структури.

Отже, розглядаючи людину, як *систему*, можемо стверджувати, що її складено з трьох частин: апарату, машини і приладу.

Апарат людини приймає, переробляє і використовує речовини. Зокрема ці функції частково виконує шлунково-кишкова підсистема, але не лише вона, а й кровоносна, лімфова, сечостатева.

Машина людини виробляє, переробляє і використовує енергію. Частково ці функції виконує шлунково-кишкова підсистема, але переважно їх здійснює опорно-рухова підсистема, зокрема м'язи, що перетворюють хімічні реакції на механічну роботу. На клітинному рівні, важливу функцію енергопостачання виконують *мітохондрії* — мікроелектростанції, що забезпечують діяльність приладу, зокрема його нейронно-інформаційну мережу.

Прилад людини приймає, опрацьовує і використовує інформацію. Важко вичерпно визначити повний склад, тобто структуру цієї підсистеми. З огляду на її функції, до її складу входять всі органи почуттів, обробки і передавання сигналів (очі, вуха, рецептори в роті й носі, мережа нервових волокон та їх периферійні закінчення, спинний мозок і головний мозок).

Певною мірою до цієї інформаційної підсистеми варто відносити також і *серце*, яке вміє реагувати на зовнішню і внутрішню інформацію, особливо в екстремальних ситуаціях, а буває, що й відчуваючи таку ситуацію ще перед її надходженням або на великій відстані від неї, породжуючи переживання.

Власне аналіз *почуттів* (як реакцій на певні збудники) — переживань, тривоги, неспокою, або навпаки — радісного піднесення, безмірного захвату, щирого захоплення, схиляє до думки, що душа є частиною інформаційної підсистеми людини і тісно пов'язана з енергетикою.

Адже навіть на побутовому, особистому досвіді ми знаємо, що переживання, причому, не лише негативні, а й позитивні (хоча й меншою мірою) — це процес витрат

енергії. Глибокі переживання навіть змінюють обличчя людини, а після них людина часто впадає в сон, бо організм вимагає відновити рівень енергетичного забезпечення.

Почуття людини — це емоційно-енергетично-інтелектуальний наслідок сприйняття, обробки і використання інформації. Наслідок, який тісно пов'язаний із свідомістю і виявляється, зокрема, у психофізіологічному стані особи в конкретний момент.

Відтак можна вважати, що психіку (а отже й поведінку) людини визначає динаміка потоків інформаційно-енергетичної субстанції, що пов'язана з функціонуванням поля сил, тобто біополя, яке ми називаємо *душею*.

Наглядним відображенням, своєрідним маркером душі є аура — фотографічний відбиток випромінювання біополя людини. Характерно, що інтенсивність, яскравість і кольори аури залежать від душевного стану особи.

Душа розташована в тілі людини нерівномірно. Експерименти, проведені подружжям С. Кірліан і В. Кірліан та їх послідовниками, зокрема аналіз фотознімків аури, виявили особливості еманациї біополя людини та його зв'язок з тілом.

Було встановлено, що аура повторює контур тіла, а випромінювання найактивніше проявляється навколо голови та пальців рук. На фотографіях аури осіб, котрі втратили, наприклад, гомілку і відчують фантомні болі, контури гомілки присутні так само, як і у здорової ноги.

Як ми вже знаємо з глави 11, сьомий і восьмий закони існування та розвитку систем (*закон переходу на мікрорівень і закон збільшення поля сил — закон збільшення духовності*) безпосередньо стосуються душі людини.

Закон переходу на мікрорівень допомагає нам зрозуміти, що робочим органом людини є душа, а закон збільшення духовності впроваджує нас у сферу і механізми *духовного життя*.

Закон збільшення духовності стверджує, що *позитивний розвиток людей, суспільних систем і відповідних інтересів відбувається у напрямку збільшення їх духовності і релігійності*.

Духовне життя — це поняття, яке стосується не тільки сфери свідомості живої людини і її земного життя. Духовне життя — це також означення зі сфери життя духів, тобто таких реполів, таких організмів і такого світу, серед яких немає нічого матеріального (речовинного) у нашому земному розумінні.

Людина — це найважливіший реполь у Сонячній системі. Збільшення духовності людини, спільноти, цивілізації — це процес розвитку і збільшення впливу відповідних полів сил, зокрема душі, з одночасним зменшенням значення матеріальних елементів її тіла.

Тобто духовність передбачає логічне від'єднання душі від тіла у певних обставинах.

Про деякі обставини переходу душі на режим автономного (безтілесного) існування нам нагадує шостий закон існування і розвитку систем — закон переходу в надсистему: *Система, що вичерпала власні можливості подальшого розвитку, далі розвивається через входження в надсистему, як її складова частина.*

Кожна людська душа також може перейти у Небесну надсистему духовного царства, якщо ця особа *вичерпала власні можливості подальшого розвитку* в системі земного життя.

А якщо не вичерпала, не встигла вичерпати, наприклад, потрапила в авткатастрофу? Тоді її душа має, як мінімум, два варіанти:

а) приємно здивувати лікарів і повернутись до власного тіла, попри всі правила і досвід медицини, що визначають тривалість клінічної смерті до шести хвилин;

б) перелетіти до нещодавно зачатого нового тіла (такі випадки ми розглянули вище).

Зрозуміло, що можуть бути ще й інші варіанти. Бо потойбіччя — це світ духів, у механізми і сенс яких наука щойно починає входити мисленням, зокрема в категоріях ТСМ і квантової фізики.

Післямова

Творець поклав на створену Ним людину великий привілей і великий обов'язок — обов'язок думати, мислити, міркувати. Тому людину, як біологічний вид, названо *homo sapiens* — людина мисляча.

Згідно із задумом Творця, кожна особа людського роду має думкою жити, думкою керуватись, думкою збагачувати себе і думкою збагачувати весь світ.

На практиці буває по-різному, зокрема тому, що переважна частина людей не обтяжує себе мисленням. Та й ті допитливі особи, котрі себе обтяжують складнощами наукового пошуку і занурюються у таємничий світ невідомих істин, фактів та ідей, часто-густо не враховують Божої волі, Його інтенцій і Його покликання.

Людина літає у думках. Але щоб цей політ був продуктивним, не достатньо спиратись на одне наукове крило. Треба ще мати крило релігійне.

Бо кожна істина має подвійну природу. Вона складається з відносно очевидного, того, що лежить на поверхні людських можливостей пізнання, та неочвидного для людини, закладеного Творцем на всіх рівнях макро і мікро Всесвіту, у величезному розмаїтті Його творчого доробку.

Власне, подвійність природи — є найочевиднішим принципом, що його заклав Творець у природу видимого і невидимого. Світло і темрява, біле і чорне, рух і неподвижність, небо і земля, вогонь і вода, сотні тисяч інших протилежностей, в їх взаємодії, зазначають багатоаспектний діапазон існування сущого і безмежний простір для наукового пошуку.

Серед всіх пар взаємозалежних протилежностей особливо важливим є співвідношення між наукою і релігією. Наука і релігія, як два ока людини, забезпечують об'ємне сприйняття навколишнього простору і дають *візуальну* інформацію для мислення.

Об'ємне сприйняття навколишнього простору в *акустичному* діапазоні та відповідну інформацію для мислення дають два вуха людини. Для забезпечення об'ємного світосприйняття і *раціонального мислення* працюють ліва і права півкулі головного мозку людини.

Генеральний Конструктор Всесвіту, засновник життя на планеті Земля, створив достатньо багато переконливих фактів, подій, явищ і процесів, щоб ми враховували Його провідну роль в системі нашого мислення.

Релігійне і наукове мислення — це два крила для інтелектуального, культурного, професійного і побутового зростання кожної людини. Основою релігійного мислення є Святе Письмо, Біблія, яку складено з 72 натхненних творів багатьох авторів і яка виконує кілька важливих функцій, передусім — виховання і формування світогляду, що спирається на Правду.

Однією з важливих функцій Біблії є стимулювання наукових пошуків і досліджень. Багато фактів, описаних у Святому Письмі, які вважались фантастичними, вже знайшли своє пояснення завдяки досягненням науки.

Наприклад, інформація про факт створення Єви з ребра Адама неодноразово викликала іронічну посмішку у багатьох мислячих людей впродовж тисячоліть.

Бо сліпа віра, віра без фактів, ризикує перетворитись на фанатизм.

Але, коли у другій половині ХХ століття, англійські вчені розробили технологію клонування ссавців, та впровадили цю технологію у практику, факт створення Єви на основі біоматеріалу Адама став реальністю для всіх.

Таких фактів, що очікують на дослідження і наукові підтвердження, у Біблії представлено предостатньо.

У величезному просторі Біблії, сучасна наука може взяти, як предмет досліджень, наприклад, *ангелів*, котрі з'являються несподівано і рятують ситуації у ключових моментах історії (Наприклад, у 2Цар 32, 20–21; Тов 5, 4; Іс 37, 36 та у багатьох інших важливих епізодах).

Цікавим об'єктом уваги для науковців можуть бути,

згадувані у Біблії, технічні засоби, що їх використовував Господь та Його ангели, зокрема зброя.

Нам буде зрозумілою тема досліджень, щодо застосування ракетної техніки («вогняних стріл» і блискавок) кілька тисячоліть тому: *«витрачу проти них стріли мої»* (Втор 32, 23); *«І як бій став запеклим, з'явилися ворогам з неба п'ять вельми достойних мужів на конях із золотими уздами... а на ворогів кидали стріли і блискавки...»* (2Мак 10, 29–30); *«Цільні стріли-блискавиці вирушать, із хмар, немов з добре нап'ятого лука, полетять до цілі»* (Муд 5, 21).

Одним з перспективних напрямів наукових досліджень буде пошук нових фізичних ефектів і явищ, що спираються на досі невідомі для нашої цивілізації принципи.

Біблія сповнена такими епізодами, серед яких чи не найбільшу зацікавленість викликають дві події, що відбулись на очах численних свідків: *вознесіння Ісуса на небо і розмноження хлібів.*

«Один з учеників Його, Андрій, брат Симона-Петра, говорить Йому: тут є один юнак, який має п'ять хлібів ячмінних і дві рибини; але що то на таку безліч?»

Ісус сказав: звеліть людям сісти. Було ж на тому місці багато трави. Отже, сіло людей близько п'яти тисяч. Ісус, взявши хліби і воздавши хвалу, роздав ученикам, а ученики — тим, що сиділи, також і риби, скільки хто хотів.

І коли наситилися, то сказав ученикам своїм: зберіть залишки, щоб нічого не пропало. І зібрали, і наповнили дванадцять кошиків залишками від п'яти ячмінних хлібів, що їли» (Йо 6, 8–13).

Кожен з євангелістів описував своє бачення подій, індивідуально відтворюючи окремі факти місійної діяльності Сина Божого, як вчителя майбутніх апостолів. Але цю вражаючу подію — розмноження хліба — докладно описав кожен з чотирьох авторів Євангелії.

Те, що вони побачили і в чому брали участь, було настільки унікальним, невірогідним, а водночас — очевидним, що переконало будь-кого зі скептиків у Божественній силі та неземних здібностях Ісуса.

Проте, чи лише *поле сил* одного Ісуса було задіяне у цьому епізоді? Чи може тут діяло ще потужніше поле фізичних сил? Адже, як би там не було, а треба було мати насправді гору хліба і ще меншу гірку риб, щоб *«людей близько п'яти тисяч»* могли їсти *«скільки хто хотів»*, а по тому ще й зібрали і наповнили недоїдками хліба дванадцять кошів.

Як це можна пояснити? Що з цього приводу може нам порадити ТСМ?

Проблема відома: треба нагодувати 5000 осіб, маючи лише п'ять хлібів і дві риби. ТСМ рекомендує починати з формулювання системи на етапі переходу від проблеми до задачі. Це крок 2.3 АРІЗу.

Отже, нам дано *систему нагодування (вказати елементи)*: 5000 осіб, відкрите поле на узгір'ї, Ісус, учні Ісуса, п'ять хлібів і дві риби.

Природа конфлікту відома — наявними продуктами не вдасться нагодувати таку велику чисельність присутніх.

Тепер треба виділити елемент, якому можна доручити розв'язання конфлікту. Тут у нас фактично немає вибору, адже жоден з елементів системи не здатен розв'язати конфлікт, бо жоден з них не можна змінювати.

Ісус, як нормальний Син Людський, також не може зарадити проблемі в даних умовах задачі. Якщо б Він, в рамках наявних ресурсів, обмежився лише п'ятьма хлібами, щоб фізично охопити всіх, Йому прийшлося б ділити кожен буханець на тисячу частинок.

При такому поділі, не може бути мови про те, щоб нагодувати тисячі людей, навіть якщо припустити ефект масового гіпнозу. Бо з чого тоді набрати дванадцять кошів хлібних залишків?

Як не крути, а щоб нагодувати масу людей, треба мати гору хліба.

Для таких випадків, коли не бачимо можливостей знайти необхідний активний елемент в *системі*, АРІЗ рекомендує на кроці 2.5 взяти за змінний елемент *зовнішнє середовище*. Тобто, треба звертатись до *надсистеми*.

Щоправда, Ісус, як важливий елемент *системи нагоду-*

вання п'яти тисяч осіб, взявся за цю (по-людськи — безнадійну) справу. І що конкретно Він зробив, яку функцію виконав?

Євангеліст Йоан свідчить, що *«Ісус, взявши хліби і воздавши хвалу, роздав ученикам, а ученики — тим, що сиділи...»*. Євангеліст Матей додає важливе уточнення про контакт Ісуса з небом: *«Взяв п'ять хлібів і дві риби, підвів очі до неба, поблагословив і розламав ті хліби, і дав...»* (Мт 14, 19).

Подібно висловився євангеліст Марко: *«Узяв Він п'ять хлібів і дві риби та й, поглянувши на небо, поблагословив, розломив хліби й став роздавати учням, щоб клали перед тими»* (Мр 6, 41).

Тобто Ісус звернувся до зовнішнього середовища. Найважливішою частиною зовнішнього середовища — для Ісуса Христа — завжди було Небо і Отець Небесний. До Нього звертався Ісус у моменти сумнівів і прийняття важливих рішень. І в цій проблемній ситуації, також, саме Отцю Ісус *воздав хвалу, взявши хліби*.

А звідки в руках Ісуса взялися тисячі хлібів і риб?

Шостий закон існування і розвитку систем стверджує: *Система, що вичерпала власні можливості подальшого розвитку, далі розвивається через входження в надсистему, як її складова частина*.

В епізоді розмноження хлібів Христос спрацював, як складова частина надсистеми.

Спрацював, як співробітник великої команди, для якої було важливо, в очевидний спосіб, одночасно, переконати тисячі людей у величезних можливостях Сил Небесних і їх Представника на землі.

Нам не треба переписувати Біблію.

Нам треба по-новому вчитися її розуміти і вчитися від неї.

Зміст

Тема з варіаціями.....	3
1. Новатори на тлі суспільного невігластва	11
2. Акваріум	16
3. Віра і наука на тлі Декалогу	22
4. Людина — шедевр Божої творчості. Особливості творення	28
5. Людина — шедевр Божої творчості. Конструктивні принципи	34
6. ТСМ — інструментарій людини мислячої	40
7. Світ Божий — це світ систем	47
8. Правила системного підходу	53
9. Світ Божий з раціональних позицій. Закони систем. Статика	63
10. Світ Божий з раціональних позицій. Закони систем. Кінематика	68
11. Світ Божий з раціональних позицій. Закони систем. Динаміка	73
12. Партогенез — технологічна справа Духа Святого.....	82
13. Совість і Егоїзм — важливі елементи в конструкції серця людини	88
14. Про зближення науки і релігії	92
15. Фізика і релігія	96
16. Особливо наближені до Бога і до Його створінь	101
17. Майстри письма за Божим покликанням	106
18. Проблема часу	111
19. До чого тут квантова механіка?	116
20. Пройти крізь стіну — це не фантастика	122
21. Про реінкарнацію замовте слово	133
Післямова	145
Додаток. Книги Євгена Ґолибарда у фондах Національної бібліотеки ім. В. Вернадського	151

**Книги Євгена Голибарда
(автора і перекладача)
у фондах Національної бібліотеки
ім. В. Вернадського**

Авторські твори

Бесіди про духовність і мораль. – Київ; Фенікс, 2020. – 116 с., іл.

Бог і ми. *Критично-раціональні роздуми про істину і глупоту наших переконань.* – К. ПП «ЕКМО». 2005.

ВА 667466

Власних покладів нафти та газу Україні вистачить на сотні років! Видавничий дім «Козаки». – К. 2006.

ВА 672268

Джерела мудрості / Źródła mądrości. Поезії. (польсько-українське вид.). Бібліотечка ВК. «Вечірній Київ». – К. 2000.

АО 264178

Здоров'я створи сам! – К. «Фенікс», 2009. ВА 720100

Здоров'я створи сам! *Посібник для продовження активного життя.* Видання друге, розширене. – К. «Фенікс», 2011.

ВА741144

Злочинна рука Росії в Україні. *Фрагмент сучасного літопису* (1994 – поч. 2015 рр.). – К. «Фенікс», 2015.

ВА789367. ВА798311

Конституція Української Республіки – яка вона є і яка має бути. *Чи можна вважати нинішню Конституцію 1996 року законом прямої дії?* – К. «Фенікс», 2014.

ВА 778942. ФПУ №3159

Конституція Української Республіки – Конституція Громадянського Суспільства. – К. «Фенікс», 2015.

ВА789631

Кучмізм і кучмономіка. ч. I. *Документальна оповідь про афери корумпованої влади* – К. Університ. вид-во «Пульсари», 2005.

Кучмізм і кучмономіка. ч. II. Рука Москви в Україні – К. «Фенікс», 2006. ВА 348939.

Организационно-хозяйственная перестройка промышленного предприятия. Функціонально-вартісний аналіз і вдосконалення організаційних систем. (співавтор Панченко Є. Г.) – К. «Техніка». 1991.

Основи технології системного мислення. Підручне до однойменного курсу. Київ, «Фенікс», 2017. – 318 с., іл., 17 додатків (зокрема на платівці та у брошурі **Конституція Української Республіки – Конституція Громадянського Суспільства**). Проект за громадською ініціативою. – К.: «Фенікс», 2014. – 136 с.). ВС62212/CDR2013 компл.

Основи технології системного мислення [Електронний ресурс] : підруч. з одноймен. курсу : необхідні додатки / Євген Голибард. – [Київ] : [б. в.], [2017]. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) CDR2031/BC62212 компл.

Євген Голибард і його книга «Основи технології системного мислення» на хвилях Радіо «Голос Києва» в авторській програмі Валентини Давиденко «Світ розмаїтий» 12 лютого 2017 року [Електронний ресурс]. – [Київ] : [б. в.], 2017. – 1 електрон. опт. диск (CDR). CDR2030

По-сусідськи. Польський вектор. Документальна розповідь про динамічне п'ятнадцятиріччя 1989–2004 рр., про роль і наслідки використання національної ідеї в Україні та Польщі. – К. Універ. вид-во «Пульсари». 2004.

ВА 659418 ФПУ 1404

Техника ФСА. Практика функціонально-вартісного аналізу і вдосконалення технічних систем. (співавтори Кудрявцев А. В., Синенко М. І.). – К. «Техніка», Бібліотека інженера. 1989.

Щоб думати і чинити правильно. Нариси технології системного мислення. Посібник для бажаючих бути вільними від власних помилок... Бібліотечка ВК. «Вечірній Київ». – К. 1998. ВА584323

Będąc w Polsce, będąc na Ukrainie. Kronika dziennikarska. (польська, Журналістська хроніка). – К. «Фенікс». 2014. ІВ 219279

Co jest grane w Polonii ukraińskiej? Kronika dziennikars-

ka. (польська, Спостереження журналіста). – К. «Фенікс». 2007. IB209497 IB209975

Uświadomienie konieczności. Rozmyślenia rymowane. (польська, Римовані роздуми). Кіjów. «Фенікс». 2008. IA 24277

Zdrowie stwórz sam bez leków i lekarzy [Electronic resource]: zestaw ćwiczeń według Kacudzo Nishi / **Irena i Eugeniusz Golybard.** – Електрон. дані (721 Мб). – Katowice: KOS, 2012. – 1 електр. опт. диск (DVD-ROM). – Назва з етикетки диску. Дод. до кн. IB221079/CDR1863 CDR1863/IB221079

Zdrowie stwórz sam! Podręcznik przedłużania aktywnego życia bez leków i lekarzy (z zestawem ćwiczeń wg Kacudzo Nishi). Wyd. II, poprawione i uzupełnione. Wyd-wo KOS, Katowice. 2013. IB221079/CDR1863

Переклади

Варніцкі, Вальдемар. **Сибір** [Текст] : повчал. док. розповідь очевидців про ненависть і злочинне ставлення Росіян до ін. Націй на прикладі пол. родин / Вальдемар Варніцкі ; [пер., передм.: Є. Голибард]. – Київ : Фенікс, 2019. – 152 с. – Пер. Изд. : Sybir / Waldemar Warnicki. – Katowice, 2013. – ISBN 978-966-136-628-1

BA831112

Пултавска Ванда. **Саме життя. Книга про культуру відповідальності.** (пер. з польської Є. Голибарда) – К. «Фенікс». 2010. BA 736076

Станек Едвард, священик. **Людина – шедевр Божої творчості. Книга про інтелектуальні та духовні джерела нашого здоров'я.** (пер. з польської Є. Голибарда) – К. «Фенікс». 2009. BA 715365

Станек Едвард, священик. **Наші вади і наші чесноти. Книга про культуру моралі.** (пер. з польської Є. Голибарда) – К. «Фенікс». 2008. BA 691734

Станек Едвард, священик. **Піклуючись про совість.** (пер. з польської Є. Голибарда) – К. «Український письменник». 2003. BA 659414

Станек Едвард, священник. **Справа твоєї совісті. Книга про Десять Заповідей і моральне здоров'я.** (пер. з польської Є. Голибарда) – К. «Фенікс». 2008. ВА 709005

Станек Едвард, священник. **Тринадцятий апостол. Актуальна оповідь про життя св. Апостола Павла і про наше покликання.** (переклад з польської Є. Голибарда) – К. «Фенікс». 2007. ВА 679645

Тут зазначено 29 позицій (переважно книжок), з них 22 авторських і 7 перекладених. Окрім зазначених, автор видав і поширив ще з півдесятка книжок (авторських і перекладів), що розкидані по різних бібліотеках.

Зокрема:

Mądrość świata – światło wiekuiste. Wiara i racja. Kijów, 1992 r., – 85 s. w jęz. Polskim.

Мудрість світу – світло вічне. Віра і рація. Київ, 1993 r. – 91 с.

Teżknota radości. Wiersze. Lwów, «Kameniar», 1995 r. – 23 s.

Що і як реформувати. Популярний посібник для профспілкових активістів, виробничників і всіх небайдужих громадян України / За сприяння Фонду Демократії / – Київ, 1995, – 94 с.

Źródła mądrości – Poezje / pol.; tłum. w jęz. ukr./, Kijów, 2000 r., 208 s., il.

93 сценарії культурологічних (літературно-музичних) двомовних українсько-польських радіопередач авторського циклу По-сусідськи. Польський вектор. Передачі вийшли в ефір за участю автора на антені Українського Радіо (на каналі «Культура») впродовж 2003–2004 рр.

10 літературно-музичних радіопередач авторського циклу Зустрічі перед мікрофоном. Вийшли в ефір за участю автора на антені київського Радіо Марія, 2010 р.

О рієтро wyżej («Поверхом вище»). Повний письмовий переклад тексту повнометражного художнього польського фільму-комедії, зі слуху на російську для українсько-російської кіногрупи; жовтень, 2011 р.

Публікації віршів у періодичних виданнях: в газеті «Dziennik Kijowski», w kwartalnikach «Wiselka», «Rota», «Krupica», в антологіях: *На нашій, на своїй землі* (Київ, 1996 р.), *Habemus Parat* (Lwów, «Kameniar», 2001 р.), *Taka to nasza kochana Ojczyzna* (Bielsko-Biała, Cieszyn, 2003 р.), а також на інтернет-сторінці www.plukr.org.

Науково - популярне видання

Євген Голибард

Два крила людини: наука і релігія

Літературний редактор – *Сергій Цушко.*

Коректор – *Ірена Голибардова.*

Верстка і обкладинка – *Олександр Приходько.*

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 0,00.

Наклад 500 прим. Зам. № 00-000

Видавець і виготовлювач
ПП «Видавництво «Фенікс».

Віддруковано на власному обладнанні
Св-во суб'єкта видавничої справи
ДК № 271 від 07.12.2000 р.
03067, м. Київ, вул. Шутова, 13Б.

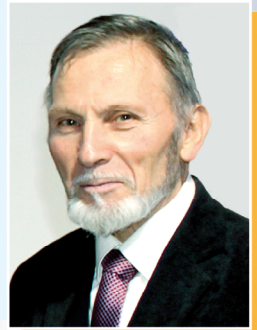
ISBN 978-966-136-826-1

Свєн ГОЛИБАРД – журналіст, економіст-аналітик, викладач технології системного мислення, конструктор машинобудування, гірничий техник, вчитель польської мови, письменник, польськомовний поет, перекладач.

Працював у шахтах на Донбасі, в науково-дослідних і проектно-конструкторських організаціях, в газетах «Вечірній Київ», «Слово Просвіти» і на Українському Радіо, викладав у школі, в університетах і на підприємствах, вчився у Києві, Москві, Львові, Кракові, Варшаві.

Автор тридцяти книжок: з економічного аналізу, теорії і практики творчого мислення, раціональної організації праці і суспільства, поезії, прози (переважно, література факту), зокрема з релігійної тематики.

Заслужений діяч культури Польщі.

Ми всі й кожен з нас є частками великого Всесвіту, який існує, функціонує і розвивається за чіткими фізичними законами.

Люди відкрили далеко не всі ці закони, згідно з якими яблука і метеорити завжди падають на землю, гаряча водяна пара піднімається вгору, відстані між орбітами планет залишаються незмінними, а кванти можуть самостійно визначати свою поведінку.

Щоб людина була цілком вільною у своєму виборі, Творець заклавав у конструкцію homo sapiens'a три важливі підсистеми: мозок – у голові, а совість і егоїзм – у серці.

Мозок – найдосконаліший комп'ютер – для науки, розвитку, вдосконалення і пошуку раціональних рішень, совість – для визначення правильності поведінки людини, егоїзм – для перевірки готовності людини йти дорогою Правди.

Таким чином, кожна людська особа, на старті життя, отримала трьохвимірний, об'ємний компас для самостійної орієнтації у складному життєвому просторі, повному спокус.